

BETYÁRDALOK, PÁSZTORDALOK (133–205.)

A hasonló életformából adódóan a betyár- és pásztordalok gyakran összefonódnak. Az állandó, biztos fődél nélküli betyárok törvényen kívüliek, hontalanok, a szilaj vagy félszilaj pásztorok egész évben vagy kora tavasztól késő őszig emberi településtől távoli pusztai legelőkön őrzik a jószágot ideiglenes szállásokon, kiteve az időjárás viszontagságainak és a kóborló betyárok zaklatásainak (142., 142. a sz.). A jószággal semmiképp elszámolni nem tudó pásztor sokszor betyárnak állt, az üldözők elől menekülő betyárt sokszor pásztorok bujtatták el. A rossz közbiztonság miatt a pásztorok egyébként is gyakran kényszerültek együttműködésre. A jószáglopás náluk sem számított komoly bűnnek, mivel az elveszett, elrablott állatokat maguk is lopottakkal pótolták (143–145., 150–158. sz.), de fogyasztottak is a gondjaikra bízott állományból (172–179. a sz.). A köztudat a pásztorokat és a betyárokat nem véletlenül fűzi össze. Az ügyes lólopás egyiknél is, másiknál is virtusnak számított (146–147., 150–158. sz.). A lopott jószágot külföldön is jól lehetett értékesíteni (144–145. sz.). A pusztai életkörülményekben járatlan, nehézkes császári csendőröket az üldözöttek ügyesen ki tudták játszani, olykor meg is vesztegették őket (133. e, 135., 147., 147. a sz.).

A **betyárdalok** a népi líra újkori válfaja, melyeket a líraibb jellegű betyárballadáktól és rabénekektől nehéz elválasztani, csakúgy, mint a pásztordalok nagy részétől. Idealizált hőseik általános „betyárok” (134., 140., 141. sz. stb.), néha név szerint is (bár szabadon cserélhető nevekkal) szerepelnek (133., 136–139. sz. stb.). Rózsa Sándor nevéhez különösen sok szájhagyomány fűződik, de olyan írókat is meghihletett, mint Jókai Mór, Móricz Zsigmond, Krúdy Gyula és Móra Ferenc.

A párbeszédese forma a betyárballadákkal, az pedig, hogy első személyben szólalnak meg, a rabénekekkel rokonítja ezeket a dalokat (133–135. sz. stb.), ugyanakkor a pásztorélet motívumai is sűrűn szerepelnek bennük (133., 133. c sz. stb.). A betyárballadák közül a *Bogár Imre* (137., 138., 159. sz.), a *Lova lába megbotlott* (133. e, 135., 136., 146., 147. sz.), a *A betyár utazólevele – Szilaj csikó nem eladó* (133., 133. a–f, 171., 172. a sz.), a *Nem akar a vezérürüm legelni* (136., 148., 154–156., 172. a sz.), és a *Lóra, csikós* (137., 137. c sz.) költői formuláival, vándor versszakkaival találkozunk leggyakrabban. Ugyanakkor a klasszikus vagy új balladák, mint a *Három árva* (5. és 133. c sz.), a *Megszólaló halott* (29–34. és 138., 138. a sz.), *A bárólány és a gulyás* (123. és 142. sz.), vagy *A gyilkos feladja magát* (126–127. és 151. sz.) elemei is felbukkannak a betyárdalokban.

A **pásztordalok** népi líránk hagyományos ősi foglalkozásokhoz kötődő csoportja. Mivel a jószágőrzők férfiak, a pásztordalok is jellemzően férfifinóták. A szinte társadalmon kívüli életformából adódik, hogy rokonok a bújdosó- és rabénekekkel, továbbá a betyárdalokkal (133. c, 133. f, 137. c, 142., 143., 146., 165., 168., 170–173. sz.). Sok archaikus elemet megőriztek szövegeikben és dallamaikban, így például a pásztordalok őrizték meg szerelmi költészetükben a *hajnali ének* (*Tagelied*) középkori trubadúrműfaját is (193–198. sz.).

Kötetlen, kemény életmódjuk miatt tudatosan többre tartják magukat a földhöz kötött parasztnál (144–145., 155. sz.). Aszerint, hogy milyen fajta jószágot őriznek, megkülönböztetünk csikós-, gulyás-, juhász- és kanásznótákat. A különböző pásztorok költészetében is gyakran megnyilatkozik a szakmai rártartás, az egymás közötti vetélkedés, melyben legelőkelőbb hely a csikósnak és a lónak jut. A ranglétra csúcán a legszabadabb életű betyár áll. A betyár- és pásztordalokat a falusi parasztság is szívesen énekelte, magáénak érezte. Nálunk legszámosabbak a juhásznóták. Úgy tartják, a juhászok a legdalosabb pásztorok. Nálunk is sok híres juhász-nótafát ismerhettünk meg, akik régi dalkincsünk tetemes részét számunkra megőrizték, nemcsak anyagában, hanem előadásmódjában is, mint a horgosi Gyarmat György, az oromhegyesi Balázs István (és gyermekei, Ida és Mátyás), a moholi Zélti Sándor (és unokahúga Klára), a csókai Banka Mihály (és családja), vagy a zentai juhásznoka, birkanyíró asszony Mangurás Ferencné Nagy Anna stb. Valamennyi kiváló előadó, de közülük is kiemelkedik magabiztos, kifejezően áradó énekével a horgosi Gyarmat György, aki ennek a műfajnak nálunk eddig ismert leghitelesebb, parádés tolmácsolója, a jellemző pásztorénekmód jeles alföldi képviselője.

A juhászdalok viszonylag többet árulnak el foglalkozásuk részleteiről egyéb pásztordaloknál. Leggyakoribb témakörük az ellentét a gazdákkal, a jószágkár és az elszámolás (172–179. sz. stb.), továbbá a duhaj mulatók (159–171., 180–182. sz.). Az őrzött állatok állandó jelzői, becéző szavai például: *selymes nyáj, buga bárány, kis pej lovam, kényes lovam, édes lovam, kedves lovam, szilaj ménes, szőke számár, fecskehasú puli* stb. stb.

A természetközelség áthatja a pásztorok dalkincsét (133. c, d, e, 135., 137., 138., 142., 144–146., 148. sz. stb.), de ennek semmi köze a műköltészet pásztoridill ábrázolásához (ilyenek nyomait lásd pl. 183–185. a, b, 201–203. sz.). A betyár- és pásztorélet népszerűségét a ponyva- és népszínműirodalom is terjesztette. Ezek a félirodalmi, gyakran művésziellen, csalfa szentimentalizmussal telített alkotások a néphagyomány szellemében realisabbá gyúródtak, folklorizálódtak. Jó példa erre Mátyás József Sorsával elégedő Gulyásnak pásztori Dallja 1823-ból. A terjengős vers sikerültebb szakaszai átalakultak, és máig fennmaradtak a nép ajkán (201–203. sz.). A Csikós című népszínmű dalbetéteként is népszerű volt. A *Ha látom a fergeteg elejét* kezdetű, népszerű versszakával Petőfi János vitéz című elbeszélő költeményében is találkozunk. Az ilyen példák hasznos tanulságként szolgálnak az írásos és a szójhagyomány kölcsönhatására, ugyanakkor bepillantást engednek a népi alkotóművészet eljárásainak műhelytitkaiba.

A betyár- és pásztordalok fejezetét az anyag természeténél fogva nem lehetett egyértelműen tagolni, itt a szubjektív szempontok nagyobb teret kaptak. A kisebb alfejezetek címét a bennük közölt dalok egy-egy jellemzőnek ítélt kezdő sora adta. Ezek a következők:

Betyár vagyok, betyár vagyok: 133–141. sz. Ennek a vegyes csoportnak egy része a 8 szótagos verssorú betyárballadával és rabénekekkel rokon (133., 133. a–g sz.), más részük 11 szótagú sorszerkezet (134–136. a sz.), ismét másik csoportjuk heterometrikus strófákat (6, 6, 8, 8, illetve 8, 7, 8, 7) tartalmaz (137–138. a, illetve 140. sz.), végül pedig 10 szótagú sorszerkezeteket (139., 141. sz.). A balladás daloktól a csupán betyár motívumokat emlegető lírai dalokig sorakoznak. Egyikükön-másikukon a népszínműves hangulat érződik (136., 136. a 139. sz.), ezek dallamai is zömmel műdallamok, ritkábban hagyományos értékek. Az utóbbiakból mutat be néhányat a kötet.

A Vajdaságban jelenleg 62 ide sorolható dalt tartunk számon. A kötetben közölt dalok 48 változatot ölelnek fel.

Betyár alatt szépen ropog a tarack: 142–149. sz. A betyár- és pásztoréletet megéneklő 11 szótagú strófák. Szinte valamennyi egyetlen dallam változatain szólal meg a két utolsó, inkább lírai jellegű dal kivételével (148., 149. sz.).

A jelenleg ide sorolható dalok száma 27, ezek közül a kötet 11 változatot ölel fel.

Amott legel, amott legel: 150–158. sz. A lólópás motívuma közös bennük (egy kivételével, 156. sz.), amit két versszakban mondanak el (153. sz.), általában 11 szótagú sorokon. Ismétléssel a sorok 19 szótagúvá nőhetnek (152. sz.). Az alapmotívumhoz csatlakozhat rabénekszerű folytatás (151. sz.) vagy más, hangulatilag oda illő versszakok (152., 154., 155. sz.), esetleg egyéb lírai strófák (a 154. sz. 4. versszaka szerelmi szimbolika: a ló a legényt jelképezi, a zab a leányt, az árpa az asszonyt). A 156. számú dal lírai dal, a 154. számú dallal közös versszaka (*Ha felülök a csacsimra nagy búsan*) köti ide, ugyanúgy, mint a két utolsó dalt is (157., 158. sz.) csupán a „lopott ló” motívuma.

A jelenleg ide sorolható dalok száma 27, ezek közül a kötet 20 változatot ölel fel.

Iszik a betyár a csapon: 159–171. sz. Ivónóták, duhaj mulatók népes csoportja. Zömmel 8 vagy 11 szótagú régi stílusú dallamok, de akad köztük új stílusú is, mind izometrikus (163. sz.), mind heterometrikus strófaszerkezetben (159., 164. sz.). Versszakaik gyakran szerepelnek a juhászélet és az utána következő alfejezet dalaiban is. Itt-ott felsejlik bennük népszínműves hangulat (160–162. sz.).

A jelenleg számon tartott dalok száma 74, ebből a kötet 51 változatot ölel fel.

Ma két hete, vagy már három: 172–179. sz. Itt sorakoznak az epika határát súroló párbeszédés életképek a juhászéletből, főleg a jószág elszámolásáról. Gyakran még ma is gyűjthető, népszerű 8 szótagú dalaink. Egy kivételével (173. sz.) valamennyit ugyanannak az ótörök eredetű régi stílusú, kétmagú dallamnak a változatainak éneklük. Az ivónótákkal és a következő alfejezet dalaival fonódnak össze szorosabban. Olykor népies műdalok egy-egy népszerű versszaka is előfordul bennük (pl. 172., 172. a sz.), esetleg egyéb, más jellegű versszakok is (174. a sz.).

A jelenleg számon tartott változatok száma 47, ebből a kötet 28-at ölel fel.

Esteledik, alkonyodik: 180–182. sz. Tulajdonképpen ivónóták is lehetnének, de ezektől egy közös motívum választja el őket: a bojtárok ivászata miatt elkóborolt jószág. Az előző két alfejezettel szorosan összefonódnak. Valamennyi 8 szótagú sorszerkezet, dallamaik kétfélek, mindketten az ótörök eredetű régi stílus jellemző alföldi típusai.

A számon tartott változatok száma nem túl népes, mindössze 14, ebből a kötet 12-t ölel fel.

Kis pacsirta a magasba: 183–192. sz. A pásztorélet idilli, lírai életképei, szerelmi dalai. Sokuknak valószínűleg a műköltészethez is köze van (185. a, 185. b sz.), másokban régi bujdosóénekek versszaka (*Bujdosik az árva madár:* 185. sz.) bukkan fel. Versszakaik 8 és 11 szótagúak, jobbra kupolás vonalú, vagy visszatérő szerkezetű dallamokon hangzanak fel, melyek az egyházi népénekekkel is gyakran rokonok (183–185., 187., 188. sz.), de találkoznak az új stílus fejlett formáival is (186., 189., 190–192. sz.). Nagyobb részük voltaképpen nem is pásztordal, csak a „csikóslegény”, „gulyáslegény” szereplők kötik ebbe a fejezetbe, vagy az „elveszett kis pej ló”.

A jelenleg ide sorolható változatok száma 66, ebből a kötet 46-ot ölel fel.

Juhászlegény a pusztába: 193–198. sz. A középkori trubadúrköltészet egyik kedvenc műfaja a *hajnali ének* (német *Tagelied*, francia *alba, aube*) tulajdonképpen szerelmi líra, melynek tipikus jelenete a szerelmesek együtt töltött éjszakája után a hajnali távozás és a gondoskodás, hogy a távozót szeretőt észre ne vegyék. Ezt a műfajt pásztordalaink őrizték meg 8-as szótagszámú strófákban. Dallamaik régi stílusúak, egy visszatérő szerkezet is szerepel közöttük, ez alighanem népies műdalból folklorizálódott (196. sz.). A szűkebb tartalom elmondható 6 versszakban (194. sz.). Ehhez társulhatnak egyéb, hangulatilag odaillő, szerelmi lírából vagy a juhászéletből vett strófák is (193., 195–198. sz.). A bácskai Duna mentén gyakran csak egyetlen versszak, az utolsó (*Éjfél után egy az óra*) maradt fenn más lírai strófákkal kombinálva.

A jelenleg számon tartott változatok száma 24, a kötet ebből 17-et ölel fel.

Össevezett vélem a csósz: 199–200. sz. Voltaképpen nem pásztor-betyár dalok, csak tréfás dalok. Idesorolásukat az indokolja, hogy a csósz hasonló viszonyban áll a gazdával, mint az állatok őrzésével megbízott számadó, és hogy ez az ének a pásztoroknak is kedvenc repertoárjába tartozik, ugyanúgy, mint a falu földműves-társadalmának a pásztor- és betyárdalok. Mindössze két gyűjtött változatával rendelkezünk, pedig ennél nyilván jóval ismertebb. Versszakaik 8 szótagúak.

Nem bánom, hogy juhásznak születtem: 201–205. sz. Derűs hangulatú, tréfás szövegű pásztordalok és táncok csoportja. A két utolsó kivételével Mátyás József fentebb említett versének népi változatai (201–203. sz.), de nem mindegyikükből kopott ki egyformán a műköltői stílus (202. b sz.). Kétféle 10 szótagos sorú régi stílusú dallamon fordulnak elő, melyek közül az egyik ugor, a másik ótörök eredetű örökségünk tagja (201., 202., illetve 203., 204. sz.), mindkettő népszerű mindmáig. Jellemző rájuk, hogy ritmikailag többarcúak, azaz lehetnek ugrós táncok vagy lassú és gyors csárdások, de parlandók is (szabad tempójú előadásban táncon kívül). Mindkét dallam előfordul más szövegközegben is, ez pedig népszerűségükről tanúskodik. Az utolsó „juhásztánc” sajnos az egyetlen ilyen jellegű pásztortáncunk, amit véletlenül sikerült gyűjteni, akkor is töredékként. Hajdani eszközös kanásztáncaink virágkorát villantja fel. Az oromhegyesi adatközlő juhász rokonai elismeréssel emlegetik, hogy „a sógor nagyon szépen tudott táncolni”, tánc közben a csizmáját is csapdosta. Ma már ilyent senki sem tud. A tánc rögtönzött szövegű és dallamú, e tekintetben a gyermekjátékokhoz hasonló, melyben csak a mozgást szabályozzák. Az általánosan elterjedt „olajos” dallamán kívül kanásztáncainkat nem idézi semmilyen másik dallam. Az „olajos” a hajdani lakodalmak elmaradhatatlan része volt, de inkább csak tréfás, obszcén szövegei miatt kedvelték, táncolni már nem táncolták.

A jelenleg számon tartott változatok száma 24, ebből a kötet 18-at ölel fel.

A csoportok tartalmi rokonság szerint álltak össze, de egyes motívumok, vándor versszakok jelentkezhetnek több alfejezetben is a „sajátjukon” kívül (pl. a Betyár vagyok fejezet 133/2. versszaka az Iszik a betyár fejezetbe, a 135. a/2. és 136/7. versszaka a Betyár alatt fejezetbe kívánkozna; a Betyár alatt fejezet 143/5–6. versszaka az Iszik a betyár mulatónótái közé való, viszont a 144/7. és 145/3. versszaka az Amott legel fejezetbe; ez utóbbi fejezet 155/1. versszaka visszakívánkozna a Betyár alatt fejezetbe, és még hosszasan sorolhatnánk). Szinte ugyanolyan lazán kapcsolódnak a versszakok, mint a lírai dalok esetében. Különösen az Iszik a betyár, a Ma két hete és az Esteledik, alkonyodik alfejezetek motívumai, vándor versszakai keverednek, ehhez nagyban hozzájárul 8 szótagos sor szerkezetük. Leggyakrabban azonos dallamokon is éneklék őket. A dalok jegyzeteiben utalunk a más fejezetbeli szövegrokonságra.

A pásztor- és betyárdalok Vajdaság-szerte elterjedtek ugyan, de a bácskai Duna mente egyébként gazdag néphagyománya feltűnően szegény a pásztor- és betyárdalokban, különösen az Alföldre annyira jellemző parlando-rubato, expresszív előadásban hallható pásztordalok tekintetében. A jelenleg számon tartott, mintegy 390 ösváltozathoz ez a vidék mindössze 38 ide sorolható dallal járul hozzá.

Betyár vagyok, betyár vagyok (133–141.)

133.

Parlando, rubato $\text{♩} = \text{cca } 104$

1. Rú-zsa Sán-dor az én ne - vem. Ba-kony er-dő - be szü - let-tem.

Ba-kony er-dő a la - ká - som, De sok be - tyár jó paj-tá-som!

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

2. Iszik a betyár a csapon,
Sír a kislány az ablakon.
Ne sírj, kislány olyan nagyon!
hisz Nem ütik a betyárt agyon!

Egyházaskér, Igrizsán Pál (70).

Paksa K., 1968.

3. *hn* Bakony erdő ja lakásom,
Hat szép legény a pajtásom.
Tennap loptam hat szép csikót,
Mind a hat a bírójé vót.

Ludas, Sebők István (82).

Király E., 1956.

4. Tisza szélín elaludtam,
Jaj, de rosszat álmodoztam!
Alighogy elszendéreztem,
Kilenc zsandár áll előttem!

5. Mind a kilenc azt kérdezi:
– Huncut betyár, mi ja neved?
Kérdésükre azt feleltem:
Rózsa Sándor az én nevem.
Kerek erdő a lakásom,*
Hatvan betyár a pajtásom.

6. – Új föl, pajtás a csikódra,
Ugrassunk bē a ballangba!
Csütörtökön virradóra
Bē jis értünk a ballangba.

7. Szabadkaji törvinszékbe
Kilenc úr ül fönn a székbe.
Mind a kilenc azt kérdezi:
Hán pár csikó jut eszembe?

8. – Nem jut nekem több eszembe:
Három szürke, hat fekete.
Három szürke, hat fekete,
Ezé hajkász a vármegyé!

* A III–IV dallamsorra

9. Loptam lovat, százhatvanat,
Mégső verték rám a vasat!
Most még loptam egy szamarat,
Azé zörgetém a vasat!

Oromhegyes, Bicskei Mihályné Balázs Ida (44).

Tripolsky G., 1971.

A török régi stílus kétmagú (két dallamgondolatból építkező), kvintváltó dallamainak egyik klasszikus példája. Rokon népi párhuzamait csuvasoknál és cseremiszeknél tartja számon a kutatás. Az egész nyelvterületen elterjedt, de az Alföldre legjellemzőbb nagy típus, egyben legnépszerűbb vajdasági „fődallamunk” is. Pásztordalok, többféle ballada és *hajnali énekek* (a középkori trubadúrköltészet kedvenc műfaja) kapcsolódnak hozzá (népszerűségéből adódóan egyéb, periferikus jellegű vagy obszcén szövegek is).

Variáns: 3., 23., 25., 26., 73., 77., 165., 168., 170–172., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 73. a, 75., 77., 165–168., 171. a, 172., 179.

133. a

1. Csütörtökön virradóra
Kimentem egy csőzkunyhóra.
Alighogy elszöndörödtem,
Kilenc zsandár áll előttem!

2. – Zsandár urak, mit akarnak?
Talán bizon megvasalnak?
– Megvasalunk, megkötözünk,
Kalocsára békísérünk!

3. Kalocsai törvényszékbe
Tizenkét úr ül a székbe.
Kacsingatnak a szemembe,
hány Lovat loptam életembe?

4. – Loptam lovat, százhatvanat,
Mégsem csörgettem a vasat!
Most még csak egy rossz szamarat,
Mégis csörgetem a vasat!

Horgos, Vincze János (61).

Kiss L., 1942.

Szövegvariáns: 73. a, 75.

133. b

1. Csütörtökön virradóra
Kiméntem egy csószkunyhóba,
De még el sém szëndéredtem,
Kilenc zsandár áll előttem!
2. – Zsandár urak, mit akarnak?
Talán bizony megvasalnak?
– Megkötözünk, megvasalunk,
Ráday kezibe adunk!
3. Tizenkét úr ül a székbe,
Tekingetnek a szemembe,
hogy Hán pár csikó jut eszembe?
Hán pár csikó jut eszembe?!
4. – Nem jut nekem több eszembe:
Három deres, hat fekete.
Azér keres a vármégye!
Azér keres a vármégye!
5. Bírójébul hatot lopok,
Amé engem bécsukatott!
Bírójébul hatot lopok,
Amé engem bécsukatott!

Topolya, Palusek István (66).

Penavin O., 1972.

1. – Jó napot, édés bojtárom!
 Van-ë károm? Van-ë károm?
 – Nincsen károd, de nem is lesz,
 de Még a nyájad kezemén lesz!

2. – Dehogy nincsen! De bizony van!
 Hát a három ürü hun van?!
 – Kutyák itták mēg a vérit,
 Én éltem el a többijit!

3. *de* Főfeküdtem a halomra,
 Únnéztem lē a nyájamra.
 Nézék, nézék hazafelé,
 Gyün két zsandár errefelé!

4. – Zsandár urak, mit akarnak?
 Talán bizony mēgvasalnak?
 – Mēgkötözünk, mēgvasalunk,
 A tömlöcbe bē jis csukunk!

Mohol, Farkas Péterné Basa Mária (97).
 Bodor G., 1970.

5. Rózsa Sándor a pusztába
 Így gondolkozik magába:
 Jobb lett volna, kis koromba
 Zárt kend volna koporsóba!

6. Anyám, anyám, édesanyám,
 Édes felnevelő dajkám!
 Zártál volna koporsóba,
 Nem lennék a világ csúfja!

Magyarkanizsa, Medgyesy Imre (59).

Szeghy E., 1943.

Szövegvariáns: 5., 112., 170–179.

133. d

1. Ezön a sütét éccakán
Csillag ragyog az ég alján;
Csillag ragyog, hajnal hasad,
Szeretnélek, de nem szabad.
2. Csütörtökön virradóra
Tanáltam egy csőszgunyhóra,
Mellém raktam fegyverömet,
Öleltem a kedvesömet.
3. Még jó el se szöndörödtem,
Kilenc zsandár áll mellettem:
– Zsandár urak, mit akarnak?
Talán bizon mögvasalnak?
4. – Mögvasalunk, mögkötözünk,
Kalocsára bekísérünk!
Kalocsai nagy törvénybe
Harminchat úr ül a székebe.
5. Kacsingatnak a szömömbe:
– Hány csikó jut az eszömbe?
– Nem jut neköm több eszömbe,
Mint miért vagyok tömlöcbe.
6. Csittög-csattog a vasajtó,
Talán gyün a tömlöctartó?
Vizitálják a rabokat:
Mivel mulatják magukat?
7. Mondjátok tömlöctartómnak:
Ne örüljön rabságomnak,
Mer, ha rabságomnak örül,
Nemsoká ú is bekerül.
8. Vigyétek rózsámnak hírül,
Holtakkal vagyok egyszínű,
Amit öszök, nem jó ízű,
Étel-ital, mind keserű.
9. Mondjátok édosanyámnak:
Küldjön egy párnát fiának;
Mögsegít még a jó Isten,
Nem kénlódok mindig itten.
10. Rózsa Sándor az én nevem,
Ösmerős is mindön helyön.
Csongrád mögye a lakásom,
Hatvan betyár a pajtásom.

Törökbecse.

Kálmány L., 1882.

Szövegvariáns: 100–102. Az 1. versszakot lásd VMND 1. 125. sz. 4. vsz. (Gombos)

1. Amoda egy kerek erdő,
Betyár lakja, tizenkettő.
Ki-kigyűnnek a szélire,
Várik a bajt a fejükre.
2. Amoda gyűnnek lovasok,
Feketéllnek, mint a sasok.
Ha betyárok – jó barátok,
Ha zsandárok – elszaladok.
3. Ha zsandárok, mit csináljunk?
Szaladjunk-e, vagy megálljunk?
Ha szaladunk: agyonlűnek,
Ha mögállunk: megkötöznek.
4. – Isten jó nap, jó barátom!
Hát hogy is vagy? Amint látom.
– Adjon Isten, zsandár uram!
Hát sehogy se – most ilyenkor.
5. Jaj, Istenöm, jaj, mindönöm!
Rabnak köll most neköm lönnöm!
Sirat engöm apám, anyám,
Sirat engöm az én rúzsám!
6. Ne sirassatok még nagyon,
Nem visznek még lüni agyon!
Akkor sirassatok nagyon,
Mikor visznek lüni agyon!
7. Mögvasalnak, mögkötöznek,
Kalocsára bekísérnek,
Lovát köti lovam mellé,
Magamat a kocsi mellé.
Lovam öszi a jó szénát,
Magam a vármögye kosztját.
8. Kalocsai nagy törvénybe
Tizenkét úr ül egy székbe,
Tekintgetnek a szömömbe:
– Hány pár csikó jut eszömbe?
9. – Nem jut neköm több eszömbe:
Kit eladtam Debrecönbe,
Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit a rúzsámra költöttem.
Drága vót a rokolyája,
Rámönt három tinó ára.
10. Előbb loptam én négy tinót,
Mind a négy daruszörü vót.
Aztán loptam egy pej csikót,
Mind a négy lába kesely vót.
Azután loptam hat ökröt,
Mind a hat az uraké lött:
11. Kettőt adtam a bírónak,
Kettőt a komiszárusnak,
Kettőt a szolgabírónak,
Így hát nem maradt magamnak!

133. f

1. Mikor én kicsike vótam,
Adán gulyásbojtár vótam.
Főfeküdtem ződ halomra,
Onnat néztem a barmomra.
De mán mikor nevelődtem,
Álnok szívű lött belülem.
2. Eccör nézők hazafelé:
Gyün a vármögye kifelé.
Szaladok az lovam felé,
Világos pej, kesely felé.
3. De mikor lovamra ültem,
Két zsandár állott mellettem:
– Mőgállj, betyár, mőg köll állnod,
Nem szabad tovább szaladnod!
4. Jaj, Istenöm, mit csináljak?
Szaladjak-é, vagy mőgálljak?
Ha szaladok: agyonlűnek,
Ha mőgálllok: mőgkötöznek!
5. Hátrakötötték karjaim,
Úgy verték ki a fogaim.
Jaj, de sokat elájultam!
Csakhogy életbe maradtam.
6. Feleségöm nem is tudja,
Hogy mőgfogott ez a kutya.
Bár valakinek mondhatnám,
Hogy neki tudtára adnám!
7. – Édös, kedves feleségöm,
Szödd össze hát a szennyesöm,
Mert elmőgyök messze útra,
Kirül többet ne várj vissza.
8. Mondd mőg a komiszárusnak:
Ne örüljön rabságomnak!
Mert, ha rabságomnak örül,
Kés fordul mőg szíve körül!
9. Nem fogok mindig rab lönni,
Ki fogok még szabadulni!
Ki hogy szokott velem bänni,
Úgy fogom visszaszógálni.

Hódegyháza.

Kálmány L., 1882.

Szövegvariáns: 73., 75., 89., 90., 101., 171.

133. g

1. Uccu, Bihar, Szabó, Szakmár!
Engöm a vármögye hajt már.
A Tiszának nekihajtott,
Magos partrú leugrajtott.
2. Tiszapartrú leugrattam,
A Tiszát is átúszattam,
Istenömnnek hálát adtam,
A lovamat lepányváztam.
3. A lovamat lepányváztam,
Magam egy órát aludtam.
Jó álmombú fölédretem,
Pej paripám főnyergöltem,
Kis lábom kengyelbe töttem,
Víg örömmel úgy repültem.
4. Beugrattam Jankovára,
Jankováci nagy vásárra.
Ottan kaptam szép hat csikót,
Mind a hat kesely lábú vót.
5. Azon hajtottam hat tinót,
Mind a hat daruszőrű vót.
Behajtottam Újvidékre,
De sok szép pézt kaptam érte!
6. De sok szép pézt kaptam érte!
Égy krajcárom sincs belüle:
Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit a lányokra kötöttem.
7. Loptam lovat, háromszázat,
Mégsé csörgettem a vasat!
Még én Istenömbe bíztam,
Addig nem is csalatkoztam.
Égy huncuttal elindútam,
Mindjá rabságba jutottam.
8. Ilyen a betyár élete.
Ki nem hiszi, éljön vele!
Éltem vele kis idejig:
Harminchárom esztendejig.

Alföld, hely nélkül.

Kálmány L.

Szövegvariáns: 73., 170–179.

134.

Parlando ♩ = cca 80

1. A min - dē - nit en - nek a rossz vi - lág - nak!

Mér mon - da - nak én - gē - met már bē - tyár - nak?

Kár - tē - vő - je nem vol - tam Bo - go - já - nak,

Még-is én - gēm mon - da - nak már bē - tyár - nak!

2. Elméntem én Pétervárra vásárra,
 Utánam gyűtt komisszárus bujábo.
 Utánam gyűtt komisszárus bujábo,
 Mēgkötözött, mint a barmot, gulyába.

Gombos, Varga Mihályné Szűcs Róza (84).

Kiss L., 1939.

Alapjában a *Rákóczi-nóta* köréhez tartozó fríg dallam, a verbunkos zene falusi, népi ágának (ún. *Kiskun verbunk*) rokona. Hazája az Alföld északnyugati csücske.

Variáns: 162., távolabbról.

135.

Parlando, rubato $\text{♩} = 96$

1. h Csár-dá - ba ért ön - gém a ko - mi - szá - ros,

Úgy mēg - kö - tött, mint mar - hát a mé - szá - ros!

- Á - ra ké - rēm a ko - mi - szá - ros u - ra - mat:

E - resz - sze jel csak a job - bik ka - ro - mat!

1) 2)
7.vsz. ossia

<p>2. Eressze jel csak a jobbik karomat:
Három százast adok a fejes úrnak!
Három százast adok a fejes úrnak,
Hogy ne írja nevemet csavargónak!</p> <p>3. – Látom, fiam, hogy jószívű gyerek vagy,
Az írgyék nyelve miatt vagy tē rab!
Nincsen bajod, sem panaszod senkire,
A törvínbe sincsen bajod semmive'!</p> <p>4. Főlírok a bécsi kereskődőnek,
Kűdjön nékem százaz bangót elegendet!
Kűdjön nékem százaz bangót elegendet,
Hajtok neki fehér szőrű ökröket!</p> | <p>5. Nagypintéken mossa holló a fiát,
Ez a világ kígyót-békát rámkialt.
Mondja még hát ez a világ szemembe:
Kinek mit vétettem én életembe?</p> <p>6. Holdvilágos, szép csillagos szép idő,
Betyárlegény futkározik a mezőn.
Ökröt, barmot, csikót, ménest kutatja,
Szébbik javát válogatva elhajtja.</p> <p>7. Tizennyóc esztendőz vótam, kisangyalom,
Mikor passzust kértek az én lovantul.
Nem félek én a vármegye kezétül!
Kitagadom én a bírót (a) székébül!</p> |
|--|--|

Mohol, Szécsényi Györgyné Illés Katalin (80).

Bodor G., 1970.

Észak-Bácska, idős pásztor.

Bodor G., 1970.

Régi stílusú vajdasági „fődallamaink” egyike. Jellegetes nagy alföldi típus, az ótörök réteg kvintváltás nélkül ereszkedő tagja. Főleg pásztor- és betyárdalok, betyárballadák kapcsolódnak hozzá, néha ponyva- és új balladák, ritkábban lírai szövegek. Zömmel parlando tempóban hallható, de előfordul giustóban is, nálunk elvétve (pl. VMND 1: 127. sz.), de a Dunántúlon pl. karikázóként is ismert. Főzárata mindig a kis terc, első sora megállhat az oktávon, a szeptimen és a kvinten, ritkán az alaphangon is. Harmadik sora zárulhat kis tercen vagy kvinten, ritkán oktávon is.

Variáns: 67–70., 91., 92., 124., 125., 142–147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 70., 144–145., 147. a.

135. a

1. Ha fölülök kis pej lovam hátára,
Mögnézöm a más lovát az állásba.
Kiszakajtok harminchárom darabot:
Netök, lányok, tük is boldogújatok!
Kiszakajtok három fakót, hat derest,
Kijé a vármögye szüntelen keres.

2. De sok falut, de sok várost bejártam,
De sok üres istállóra találtam!
Nem találtam alám való paripát,
E'loptam a komiszárus pej lovát.

3. Kocsmárosné, bort hozzon kend kupába,
Hagy igyon a szögény legény bújába!
Kit bújába, bánatjába mögiszik,
Mögfizeti, aki röggelig alszik.

Alföld, hely nélkül.

Kálmány L.

Szövegvariáns: 67–69., 146–147.

Giusto ♩=138

1. Be - tyár va - gyok, An - gyal Ban - di a ne - vem,
 1) Pu - ha á - gyat nem vet né - kem sen - ki sem.
 2) Sű - rű er - dő kö - ze - pé - be a la - ká - som,
 1) O - da vá - rom az én ked - ves ga - lam - bom.
 1) 2) 3)
 ossia ossia ossia

Egyházaskér, Mihók Antal (71).
 Paksa K., 1968.

2. Patkó Bandi kimögyön a mezőre,
 Töltött pisztolt tősz a belső zsebibe.
 Töltött pisztol nem látszik a subától,
 Patkó Bandi nem fél kilenc zsandártól!

3. Alacsony ház, vékony deszkakerítés,
 Áthallatszik a betyárló nyerítés.
 Szénát, zabot adjatok a lovamnak!
 Ki ne nyerítse a betyárságomat!

4. Patkó Bandi tizönhat szél gatyája
 Mögakadt a csipkebokor aljába.
 – Csipkebokor, ereszd el a gatyámat!
 Ha úri vagy, ha paraszt, de leváglak!

5. Mőgizenőm csárdás feleségömmek:
 Gondját viselje a hat gyermekömmek!
 Sem gulyásnak, sem bojtárnak ne adja,
 Mindig csak a betyárságot tanítsa!

Egyházaskér, Benák Margit (71, 74).
 Katona I.–Tóth F., 1972, Kónya S., 1975.

6. Rózsa Sándor még húszéves korába
 Lovat lopott az aradi pusztába.
 Lovat lopott, huszonhárom pej csikót.
 Most tudják, hogy Rózsa Sándor betyár vót.

7. Rózsa Sándor húzódik az erdőbe,
 Isten tudja, mikor jön ki belőle!
 Tölgyfa alá köti sötét pej lovát,
 Csipkebokor alatt mullatja magát.

8. Rózsa Sándort kilenc pandúr kíséri,
Kis kalapját jobb szömire lecsípi.
– Sándor, fiam, nézz a pandúr szömébe!
Most kísérnek a vármögye elébe!

9. De magas a szögedi városháza!
Oda lösz majd Rózsa Sándor bezárva,
Sárga rézlatkat lösz a kezére zárva.
Most tudja csak, mit tött betyár korába.

Egyházaskér, Rózsa Balázné Varga Mária (60).
Tripolsky G., 1971.

10. Bogár Imre kilenc széli gátyája
Mégakádt a csipkebokor ágába.
Beakádt egy csipkebokor ágába.
– Csipkebokor, ereszd el a gátyámát!
Úré vágy-é, párászté vágy? Lévāglāk!
Hā úri vágy, hā párászt vágy, lēvāglāk!

Hertelendyfalva, Zsók Domokos (42).

11. Azt kérdézi télem a zsandārkāplār:
– Hová való sziletés vágy, te betyār?
– Jászberényi Kiskunsāg āz én házām,
Betyārok kézt nevelt āz édesānyām!

Bácskertes, Dienes Antalovics Anna (50).
Silling I., 1981.
Bácskertes, Szilber Molnár Erzsébet (62).
Dubac Z., 1983.

12. Lovat loptam, met a rózsám szeretēm,
De az árán pántlikát se véhettem.
Elfogtak a zsandárok, de nem bánom,
Érted, rózsám, a vasat is kiállom!

13. A szēgedi Csillag börtön vasrácsán
Néha-néha kitekinték bús árván.
Égy rossz lóétt vigyáz réām hat zsandár!
Ēj, de sokan többet loptak nálomnál!

Király E., 1974.

Többféle alkalmi dallammal (legtöbbször műdallamok) előforduló szövegek. Közölt dallamunk új stílusú, átmeneti jellegű mű- és népdal között. Szélső soraiban a hármashangzat-felbontás idegen elem, középső sorai romlatlan hagyományba illők.

(Járdányi II. függelék: Édesanyám, azt a szál rozsmaringot)

Szövegvariáns: 67–68., 71., 91–95., 125., 144–145.

136. a

1. Patkó Bandi harminchat szél gatyája
Felakadt a cserfabokor ágába.
– Cserfabokor, ereszd el a gatyámat!
Ha úr vagy is, ha paraszt is, leváglak!
2. Patkó Bandi, ha kimegy az erdőbe,
Forgópisztolyt vesz mind a két kezébe.
Pisztoly csöve nem látszik a sugártól,
Patkó Bandi nem fél már a zsandártól.
3. Nem akar a vezérürüm legelni,
Rézkolompját haragosan csengeti.
Idegen szagot érez a pusztában,
Hátratekint: hat zsandár a nyomában.
4. Azt kérdi a jászberényi kapitány:
– Hol és merre születtél, te rossz zsvivány?
– Jászberényben Kiskunság az én hazám,
Betyárok közt nevelt engem az anyám!

Alföld, hely nélkül.

Kálmány L.

Szövegvariáns: 91–95., 125.

137.

Giusto (poco rubato) ♩ = cca 60

1. Mi - kor Ró - zsa Sán - dor Fél - ül a lo - vá - ra,

A-rany roj - tú gyócs-ga - gyá-ja, s Ęj, haj, ú - szik a Ti - szá - ba.

A-rany roj - tos

2. Csillagok, csillagok,
Szépén ragyogjatok!
Rózsa Sándor bandájának,*
s Ęj, haj, útát mutassatok!

s Ęj, haj, jól męgsirassátok!
Rózsa Sándor bandáját,**
s Ęj, haj, jól imádkoztatok!

3. Lęjányok, lęjányok,
Szép magyar lęjányok,
Rózsa Sándort és bandáját.*
s Ęj, haj, szépén gyászoljátok!

4. Nem úgy jöttem ide,
Kocsin hoztak ide.
Az aradi vármęgyébe,
s Ęj, haj, vasra vagyok verve.

5. Lóra, csikós, lóra!
Elfutott a ménęs!
Csak egyedül maga maradt,
s Ęj, haj, a pányván a nyergęs.

Hertelendyfalva, Német Mihálynę (69).

Király E., 1960.

Hertelendyfalva, Kovács Júlia (54, 69, 74, 80).

Kiss L., 1940, 1966.

Hertelendyfalva/Budapest, Erőss Istvännę Kovács Teréz (55).

Király E., 1955, 1960, Ujváry Z., 1966.

Kiss L., 1967.

Kupolás dallamvonalú, de nem új stílusú dal. A keleti dialektusban otthonos típus leginkább. A bukovinaiaknak is gyakori dallama. Bartók szlovák és morva variánsára is utal.

(Bartók 277, Vargyas, 1981: 0276, Járdányi II. 5, székely, mezőségi és palóc)

Szövegvariáns: 96–99.

Kazetta II. A 9. (Kiss L. felvétele 1966-ból)

* Az 1940-es változatban: A szép magyar huszároknak, ill. A szép magyar huszárokat

** A III–IV. dallamsorra

137. a

1. Mikor Rózsa Sándor
Fölül a lovára,
Lobog rajta gyócs gatyája,
Sej, haj, úszik a Tiszába.

2. Nézz ki, rózsám, nézz ki
Ablakod firhangján!
Mégérkezett Rózsa Sándor,
Sej, haj, sötét pej paripán!

3. Arany a kantárja,
Réz a zabolája,
Gyémántkőből van kirakva,
Sej, haj, a nyerégekápája!

4. Fújd el, jó szél, fújd el
A Tiszának habját,
Hogy még ne találja senki,
Sej, haj, Rózsa Sándor nyomát!

Zenta, Majlend Ferenc (21).

Bodor A., 1972.

Szövegvariáns: 57–63.

137. b

1. Zavaros a Tisza,
Nem akar higgadni.
Még az éjjel Bogár Imre,
Sej, haj, átal akar mönni.
2. Átal akar mönni,
Lovat akar lopni.
A szögedi nagy vásárba,
Sej, haj, el akarja adni.
3. Nézz ki, babám, nézz ki
Ablakod firhangján!
Amottan jön Bogár Imre,
Sej, haj, egy szép pej paripán!
4. Arany a zablája,
Réz a kantárszára.
A szögedi kisleányok,
Sej, haj, úgy néznek utána.

Magyarpadé, Pintér Istvánné Keszég Etel (72).

Katona I.–Tóth F., 1972.

Szövegvariáns: 57–63.

137. c

<p>1. Vásárhelyi pusztán
Vótam csikós bojtár,
Szamadómtul, betyároktul
Sej, haj, lopni mögtanultam.</p>	<p>8. Ha kérdi, hun vagyok,
Mondhadd, hogy rab vagyok,
Orosházi kis tömlöcbe
Sej, haj, térgyig vasba vagyok.</p>
<p>2. Édősanyám vót kend,
Mért nem tanított kend?
Gyöngé fának ága voltam,
Sej, haj, mindönre hajlottam.</p>	<p>9. Sem eső nem esik,
Sem harmat nem látszik,
Mégis az én irhás subám
Sej, haj, két óda'rul ázik.</p>
<p>3. A peregi pusztán
Gyün a zsandár nyilván,
Zörög a lova zablája,
Sej, haj, célba a puskája.</p>	<p>10. Nem bánom, nem bánom,
A rózsám sajnálom:
Nincsen kenyérkeresője,
Sej, haj, de van elvesztője.</p>
<p>4. Csütörtökön este
Azon vöttem észre:
Orosházi zsandároknál
Sej, haj, térgyig vasra vertek.</p>	<p>11. Barna a galambom,
Sirat engöm nagon.
Nē sirassál, kisangyalom,
Sej, haj, nem vertek még agyon!</p>
<p>5. Nézz ki, babám, nézz ki
Ablakod rostélyán:
Amoda gyün Török Palkó
Sej, haj, sötét pej paripán!</p>	<p>12. – Hogyne siratnálak,
Mikó vasba látlak!
Hónapután nyóc órakor
Sej, haj, Pesten vizitálnak!</p>
<p>6. Sötét pej lovának
Arany a kantárja,
Az én kedves galambomnak
Sej, haj, én vagyok a párja.</p>	<p>13. Möghalok, möghalok,
Még beteg sē vagyok,
Orosházi nyomás szélin
Sej, haj, nyugonni akarok.</p>
<p>7. Repűj, madár, repűj
Szentösön körösztű,
Szá'j be jaz én galambomhó,
Sej, haj, maga van egyedü!!</p>	<p>14. Nē csudákozzatok,
Hogy én sárga vagyok:
Harminchárom fontos vasat
Sej, haj, mán el is szaggatok!</p>

Pusztaföldvár (Békés megye, Magyarország).

Kálmány L., 1878.

Szövegvariáns: 57–63., 98–99., 107., 109–110., 114. b, 118–119.

Giusto ♩=80

1. Szé - gény Ró - zsa Sān - dor Fél - ilt á lo - vā - rá,

Á - rāny - szé - li gā - tyá - szā - rá, Sej, háj, úgy le - beg u - tān - ná.

2. Csillágok, csillágok,
Szépen ragyogjátok!
Hírös mágyár betyároknak,
Sej, háj, utát mutassátok!

4. El is fogták éket,
Viszik a tēmlécbe.
Ot vān kéztik Rózsá Sāndor,
Sej, háj, tálpig vásbā verve.

3. Mēnnek a pusztābā
Szēgednek kērnyékin,
Utānnuk mēn a vārmegye,
Sej, háj, Rādnāinak élēn.

5. Odāmēn āz ānyjā,
Hogy étet sirāssā.
– Ne sirāsson, ēdesānyām,
Sej, háj, nem vāgyok mēghālvā!

6. – Hogyne sirātnālāk,
Mikor vásbā lātlāk?
Holnāputān nyolc órákkor,
Sej, háj, fēlākāsztvā lātlāk!

Bácskertes, Dubac Fridrik Erzsébet (61).

Sóta I., 1981.

Az új stílus kis hangterjedelmű, kis szótagszámú régies rétegeből származó dallam.
(Vö. Járdányi II. 63, általános)
Szövegvariáns: 29–34., 99.

138. a

1. Szögény Rózsa Sándor
Föülűt a lovára,
Arany szélű gatyaszára
Sej, haj! Úgy leböűg utánna.
2. Csillagok, csillagok,
Széűpen ragyogjatok!
Hírűs magyar betyároknaűk,
Sej, haj! Utat mutassatok!
3. Műnnek a pusztába
Szűgednek környéűkin,
Utánna mèn a várműgye,
Sej, haj! Rádaűjinaűk élűn.
4. El is fogták űűket,
Viszűk a tömlűcbe,
Ott van köztűűk Rűzsa Sándor,
Sej, haj! Talpig vasba verve.
5. Odamèn az anyja,
Hogy űűtet sirassa.
– Ne sirasson, éűdűsanyám,
Sej, haj! Nem vagyok műghalva!
6. – Hogyne siratnálak,
Műkű vasba látlak?
Hűnapután nyűc órakkűű,
Sej, haj! Fűlakasztva látlak!

Gyála.

Kálmány L.

Szűűvegvariáns: 29–34., 99.

139.

Poco rubato ♩ = cca 112

1. Ré - gën háll - tám ezt á sze - let fúj - ni,

Á Réz Ánd - rās be á - kárt csu - kát - ni.

De én án - nāk nem á - dom má - gá - māt,

Nó - tā - rā ve - rēm á sár - kán - tyú - māt!

2. Én vágyok a híres Rózsá Sándor,
Én vágyok az, aki szegín jámbor.
Csák a juhos gázdákát megfosztó,
Á gázdágot jussától megfosztom,
Ázt is a szegínyeknek szétosztó.
És a szegínyek kézt mind elosztom.
2. a Én vágyok a híres Rózsá Sándor,
Nem bántom én, aki szegény vándor.
Csák a dihes gázdágot megfosztom,
De a mohos gázdágot megfosztom,
Á jószágát szegínyeknek osztom.
Gázdágságát szegínyeknek osztom.
3. Elé vān az én szemēm, nem hátū,
Nem félēk én az akasztófátū!
Ákásztjánāk, há meg bírāk fogni!
Ot szokot a jávā embēr lógni!

3. a Én vágyok a híres Rózsá Sándor,
Áki nem fél az akasztófától!
Fogjonāk el, há el bírāk fogni!
mer Ot szokot a jávā embēr lógni!
4. Vān egy lovām, vėnnėk rájtā szāzāt,
Átugornām véle ezt a házāt!
Hā megfogom a sállángos nyergėt,
Hét vārmėgye mėg sēm állít ęngēm!
5. Cifrā subā, szāz forint az ārā,
Szāmádó úr akásztjá mágārā.
Mėgtágádóm āpāmāt, ānyāmāt,
Mėgsēm hágyom másnāk a rózszámāt!
6. Erdé, erdė, de szép sírī erdė!
Benne lākik bėtyār tizėnkettė.
Én lėszėk a erdė kerilėje,
Bárnā kislány igaz szeretėje.

7. Sándor, Sándor, gyerünk bárányt lopni,
Te tudod a javát válogatni!
Te tudod a javát válogatni,
Vörös borba zsömlét mártogatni.

Csóka, Banka János (47).

Bácskertes, Péter Pálné Szurap Ilona (81).

Csóka, Mészáros Lajos (73).

Bácskertes, Dienes János (67).

Bácskertes, Cseluszka Molnár Katalin (73).

Bácskertes, Maros Lukácsevity Erzsébet (76).

Magyarszentmihály.

Burány B., 1966.

Bodor A.–Bodor G., 1972.

Kónya S., 1975.

Silling I., 1981.

Pécsics A., 1983.

Asztalos K.–Pestality É., 1983.

Kálmány L.

A szövegek többsége egy általánosan elterjedt műdallamon hallható, amely egy 1790–91-ből származó Dávidné Sóltári gyűjteményben már megtalálható, és ami Petőfi Alku című versével vált ropant népszerűvé. Ritkábban egy törzsökös hagyományba illő *szó* végű új stílusú dallamon is előfordulnak. A versszakok egy része valószínűleg népszínműből származik (2., 4., 5. vsz.), a 6. versszak szerelmi líra.

(Járdányi II. 123, általános) (A dallamot lásd VMND 1: 2. és 43. sz.)

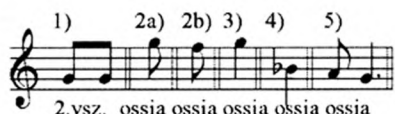
140.

Giusto $\text{♩} = 100$

1. Bë-tyár va-gyok, bë - tyár va - gyok, Bë-tyár-nak is szü - let - tem!
Kis- bács-ka-ji gye-rek va-gyok, Kis-Bács-ká-ba

Kis ko-rom-tól a nagy ko-ro-mig Bë-tyár-nak ne - ve - léd-tem.
Ben-ne föl - ne - ve - led-tem.

2. vsz. ossia ossia ossia ossia ossia

2. Kilenc zsandár kísér engém
Kilenc zsandár kísér végig (a)
 A zëntai főuccán.
Topolyai főuccán.
 Bétékintettem a rózsám
Bétékinték, bétékinték
 Rozmaringos ablakán.
A rózsámnak ablakán.

3. Még onnan is azt kiáltja:
Még akkor is azt kiáltja:
 – Bëtyár gyerek, gyere bë!
 Ölelj még, csókolj még
Adj egy csókot, egy utolsót,
 Utójára idebë!
Kacsintsál a szemembe!

4. – Nem mëgyék, mer nem mëheték,
 – *Nem mehetek, nem mehetek,*
 Mer mëg vagyok vasalva.

Szabadkai fëgyházajtó
Szabadkai börtönajtó
 Nyitva van a számomra.

5. Fölszántatom, fölszántatom
 A zëntai főuccát,
A székéli főuccát,
 Veték belé, veték belé
 Piros pünkösdirózsát.

6. Magamat is belévetëm,
 Belévetëm rózsának,
 Aki szeret, aki szeret,
 Majd lëszakajt magának!

7. Ha ja Tisza mëg a Duna
 Piros rózsát terëmne,
 Mindën szöke, barna kislán
 Bëtyárlegént szeretne.

Székelykeve, Nyisztor Lajos István (71).
Zenta, asszonyok.
Topolya, Csökéné Farkas Erzsébet (57).

Kiss L., 1969.
 Király E., 1971.
 Borús R., 1976.

Az új stílusra emlékeztető, kupolás görbét leíró általánosan elterjedt dallam.
 (Járdányi I. 224, általános)

141.

Giusto ♩ = 138

1. Én már töb-bet éj-sza-ka nem já-rok, Mer mög-fog-nak a lo-vas zsan-dá-rok!
Már ez-u-tán éc-ca-ka

Le-tösz-nek a töm-löc fe-ne-ké-re. U-gyan,ba-bám, ju-tok-e e - szöd-be?
Kis-an-gya-lom.

2. Betyár vagyok, betyárnak születtem,
Csikós vagyok, csikósnak születtem,
 Ha möghalok, nem sírnak fölöttem.
Én fölöttem ne sírjon senki sem!
 Nem mondják el Szent Dávid zsoltárát,
Ne mondják el Szent Dávid zsoltárát,
 Nem kongatják a falu harangját.
Ne kongassák a falu harangját!

Csóka, Banka János (44).

Mohol.

Csóka/Újvidék, Mraznica Józsefné Korponai Katalin (57).

Burány B., 1962.

Király E., 1965.

Kónya S., 1974.

Múdalos (funkciós összhangokban fogant) visszatérő szerkezetű (AA⁵BA) változatai számosabbak, nyilván azok az elsődleges alakok, és belőlük alakult másodlagos fejleményként ereszkedő, szó végű dallammá ez az egyetlen dallamvariáns. Az észak-bánáti betlehemes játékok egyik dalbetétjeként is szerepel.

Betyár alatt szépen ropog a tarack (142–149.)

142.

Parlando ♩ = cca 92

1) _____

2. Mőg-csap - ta a bal szár - nyát a gu-lyám - nak.

2) _____

hősz Mind - jár lá - tom: híj - ja van a jó - szág - nak!

3) _____

Verd mőg, Is - ten, a zsi - vá - nyok jobb kar - ját!

4) _____ 5) _____

h Av - val fog - ta leg - szőbb bar - mom* bal szár - vát!

1) 2) 3) 4a) 4b) 5)

1. vsz. ossia ossia ossia ossia ossia

1. Ha fölmőgyők a fekete halomra,
Onnan nézöm, me're legel a gulya.
Arany kolomp istápja ja bojtárnak,
Csapja mőg a bal szárnyát a gulyámnak!

3. Sárga lovam pányvára van kikőtve,
most Nyergelje föl a bojtár, és keresse!
Sárga lovam pányvára van kikőtve,
h Nyergelje föl a bojtár, és keresse!

Csóka, Banka Mihály (67, 75).

Burány B., 1979, Tripolsky G., 1987.

* ökröm

Régi stílusú vajdasági „fődallamaink” egyike. Jellegzetes nagy alföldi típus (bár máshol is előfordul, góca mégis az Alföld), az ótörök réteg kvintváltás nélkül ereszkedő tagja. Főleg pásztor- és betyárdalok, betyárballadák kapcsolódnak hozzá, néha ponyva- és új balladák, ritkábban lírai szövegek. Zömmel parlando tempóban hallható, de előfordul giustóban is, nálunk elvétve (pl. VMND 1: 127. sz.), de a Dunántúlon pl. karikázóként is ismert. Főzárzata mindig a kis terc, első sora megállhat az oktávon, a szeptimen és a kvinten, ritkán az alaphangon is. Harmadik sora zárulhat kis tercen vagy kvinten, ritkán oktávon is.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 143–147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 123.

142. a

1. Ha fölülök a bugaci halomra,
Onnan nézők szép legelő barmomra.
A bal szárnya mögfordult a cserénynek.
– Ejnye, gulyás! Híja van az ökröknek!
2. – Mőgáj, betyár! Huva akarsz hajtani?
– Adj egy vágót, ha mőg nem akarsz halni!
– Eredj, pajtás, válassz közüle kettőt!
Hej, ahogy magadnak tetszik, úgy főzd mőg!
3. – Ugyan pajtás, sajnálod-e a vágót?
Mőgfizetjük az árát, ha sajnálod!
– Nem sajnálok én, pajtás azt a vágót,
Majd ad neköm a jó Isten helyötte!
4. – Verd mőg, Isten a betyár keze szárát!
Mér fogta mőg vezérökröm bal szarvát?
– Azé fogta, bele vót szabadítva,
hej Gulyám mellett az életöm möghagyva.

Szeged (Csongrád megye, Magyarország).

Kálmány L., 1878.

Szövegvariáns: 123.

143.

Parlando $\text{♩} = \text{cca } 86$

1. Ha - ra - go - san szól az ü - rüm ha - rang - ja,

Tol-vaj gye - rek a bo - kor - ban hall - gat - ja.

E-redj, ró - zám. csapd visz - sza az e - le - jét,

Mer el - lop - ják leg-szebb ü - rüm csen - gő - jét!

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

2. Éjfél után kettőt ütött az óra,
Még hajnalra be kell menni Magladra.
Elkötöttem három tinót, hat lovat.
Ott verik rám, édes rózsám a vasat!

3. A magladi tömlőcajtó de sárga!
Oda van egy betyár gyerek bezárva.
A magladi tömlőcajtó hasadj meg!
Te meg, babám, örökre szabadulj meg!

Csóka, Banka János (45, 55).
Csóka, Banka Mihály (78).

Burány B., 1965, Kónya S., 1975.
Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990.

4. Karikába gyűröm a gatyám szarát,
Elhajtom az Endre báró birkáját.
Elhajtom az orgazda tanyájára,
Jó bort iszok, még élök a világba!

5. Jó bort iszok, diófával tüzelök,
Kis pej lovam csárda előtt enyelög.
Ejnye, lelköm, szép csárdásné, nézze mög,
Rajta van-é a lovamon a nyerög?

6. – Lovad hátán félrecsúszott a nyerög,
Nem jó nyergelte föl ez a rossz gyerök!
– Mögtanítom a gyerököt nyergelni,
Hogy köll a lánt a kapuba ölelni!

Terján/Csóka, Gál András (77).

Kónya S., 1975.

Az előző dallam (142. sz.) változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 142., 144–147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 163.

Parlando $\text{♩} = \text{cca } 92$

1. Bě - tyár a - latt szé - pen ro - pog a ta - rack,

2) _____ 3) _____ 4) _____

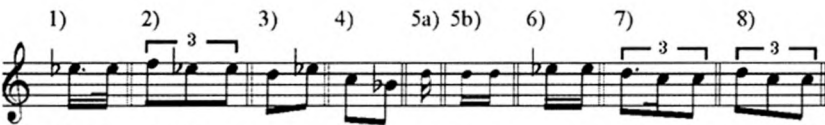
Pa-raszt - gaz - da éj - jel - nap - pal dol - goz - gat.

Szē-gény

Még a pa-raszt (az ágyba) hány - ja - ve - ti e - re - jét,

Még az ár - va

a Hun-cut bē-tyár el - hajt - sa az ök - re - jít.

A bē - tyá - rok el - hajt - sák az ök - re - jét.

13.vsz. 5.6.10.vsz. ossia ossia ossia 9.vsz. 2.vsz. 8.vsz. 4.6.vsz.

2. – Ke'j föl, bérés, reggel korán, hajnalba!
 – *h* Nincs mán ökör, gazduram, a járomba!
 Akkor (a) gazda csapi fére kalapját,
Akkor gazda teszi lē ja kalapját,
h Van is mindjā hegyēn-vőgyōn imádság!

3. *ha* *ja* pusztába annyi bētyár nem volna,
 Parasztgazda imádkozni nem tunna.
h Mēgtaniják a bētyárok a szolgát,
h De még jobban imádkozni a gazdát!

4. – Parasztgazda, e' loptam hat ökrödet,
 Eladtam a bécsi kereskődnek!
 Még a gazda az ökrejít keresi,
a Huncut bētyár (csak) a csárdából neveti.
Huncut bētyár a csárdából neveti.

5. Azt mondja *ja* bécsi nagykeresködő:
h Mikó viszēm (a) pakszust mán az ökrökrű?
Mikó viszēm a pakszust az ökrökrű?
 – *hejde* Ahhoz se köll sem nótáris, sem bíró!
h Bētyárbul is van elég pakszusiró!

6. Lějirtam a szőrit, szarvát, jegyjejit,
 Belejirtam (a) saját gazdája nevit.
Alájirtam (a) saját gazdája nevit.
 Lěj is irtam szőrit, szarvát, jegyjejit,
 Hat sorjával (a) saját gazdája nevit.
7. Elloptam a parasztgazda Bimbóját,
 A'ra viszēm, amőre ja nap lejár.
 A'ra viszēm, amőre ja nap lejár,
 Mer a'ra mán a gazdája úgysē jár!
8. – Ejnye, pajtás, de fehér a tenyered!
 – *Ejnye, bojtár, de fehér a tenyered!*
tán Lopásokkal keresēd a kēnyered?
 – *h* Loptam annyit (a) sötét ēj homájjába,
hogy Jó bort iszok, még élēk a világba!
9. Betyár legény bújdosik az erdőbe,
 Assē tudja, lē van-ē vagy föl benne.
csak a Falevél a dērēkalja, párnája,
a Gyöngyharmat a takaródzó dunnája.
10. – *csak* Ki van csapva mind az ökör, mind
 a ló,
 Gyere haza, (tē) akasztófára való!
h Gyere haza, akasztófára való!
 Hat zsandárral kerestet a főbíró!
Hat zsandárral kerestet a számadó!
11. Betyárlegény üzeni jaz anyjának,
 Slingelt ágyat nem vet mán a fíjának.
 – Hazamēnnék, jaj, de mosmán nem lehet!
 Rámtették a gyevenkettes bilincsēt!
12. Bogár Imre nem nagy nemzetből való,
 Nem köll annak selyēm paplany, takaró!
mer Bētakarja tizenhat szél gatyája,
a Szeretőjét oda viszi alája.
13. Bogár Imre, ha betyár is, (de) nem csalfa,
 A szép asszont még a lánt sē sajnája.
 Öleléssel, páros csókkal kínája,
a Nagy subáját szép lány alá hasznája.

Oromhegyes, Bicskei Mihályné Balázs Ida (44, 64),
 Balázs Mátyás (40).

Oromhegyes/Völgyes, Bicskei Mihályné Balázs Ida (66).

Tripolsky G., 1971,
 Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990.
 Varga A., 1992.

Az előző dallamok (142., 143. sz.) változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 142., 143., 145–147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 150–155.

145.

Parlando, rubato ♩ = cca 74

1. Bë - tyár a - latt szé - pen ro - pog a ta - rack,

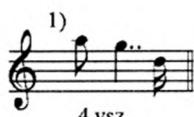
Sze - gény gaz - da* éj - jel - nap - pal dol - goz - gat.

Még a pa - raszt hány - ja - ve - ti e - re - jét,

h A bë - tyá - rok e' - hajt - sák** az ök - re - jít.

4. vsz.

2. A pusztába ennyi betyár nem vóna,
Hej, a gazda káromkonni nem tunna!
h Parasztgazda káromkonni nem tunna!
Még tanítsák a betyárok a szolgát,
De még jobban káromkonni a gazdát.

3. Eladtam a parasztgazda Bimbóját,
A'ra hajtom, amőre ja nap lejár.
A'ra hajtom, amőre ja nap lejár,
A'ra, tudom, a gazdája sosēm jár.

4. – Parasztgazda, e'loptam hat ökrödöt,
Eladtam a bécsi kereskedőnek!
Még a paraszt *** az ökrejít keresi,
Huncut betyár a csárdábú neveti.

5. Aszondja ja bécsi nagykereskedő:
Mikó viszēm (a) pakszust mán az ökrökrű?
Nem köll ahó sēm nótáris, sēm bíró!
Ahhoz sem köll sēm nótáris, sēm bíró!
Betyárból is van elég passzusíró!

* paraszt
** c'lopják
*** gazda

6. Betyárgyerék* bújdosik az erdőbe,
Assé tudja, lē van-ē vagy fő benne,
Falevél a dērékalja, párnája,
Gyöngyvirágos takaró a dunnája.
Gyöngyharmat a takaródzó dunnája.

7. A bētyár, az nem úri nemből való,
Nem köll annak selyēm paplany, takaró!
Nem köll néki a babája dunnája,
Bēéri a tizēnhét szél gatyája.

Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (62),
Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (63)
és Tót Gézáné Mélykúti Anna (70),
asszonyok.

Bodor A., 1995, 1996, 1997, Bodor A.–Németh I., 1997.

Az előző dallamok (142–144. sz.) változata. Lásd az ott mondottakat. Harmadik sorának oktávzárlata rendhagyó.

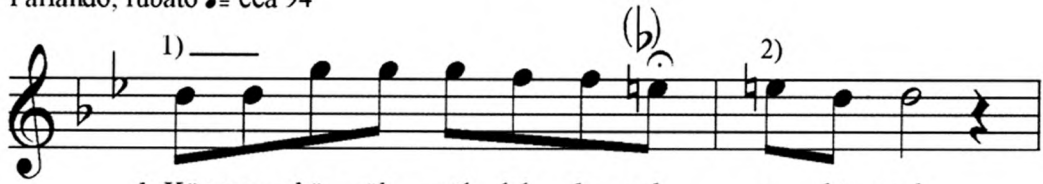
Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 142–144., 147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 136., 150–155.

Kazetta II. A 10. (Pósáné és Tóthné 1996-ban készült felvétele)

* bētyárlégény

146.

Parlando, rubato $\text{♩} = \text{cca } 94$

1. Kör-nyes - kö - rül zöl - del - le - nek a hë - gyek,
 Min-dën fe - löl

A ju - há - szok ki - fe - lé i - gye - kez - nek.

Kör-nyes - kö - rül zöl - del - le - nek a he - gyek,
 Min-den fe - löl

A ju - há - szok ki - fe - lé i - gye - kez - nek.

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

2. Jaj, de sokat áztam, fáztam, fáradtam,
 De sok üres istállóra találtam!
 Nem találtam alám való paripát,
 Elloptam a komiszáros pej lovát.

4. De sok falut, de sok várost bójártam!
 De sok rongyos istállóra találtam!
 Nem találtam magam alá paripát,
 É'loptam a komiszáros pej lovát.

3. Esik a hó, esik a havas esső,
 Mind szétverte a juhom a rossz idő.
 Mind elvágta a juhom a rossz idő.
 Jobb lett volna lefeküdnöm, aludnom,
 Mintsem a zsandár kezébe jákadnom!

5. Komiszáros ingem vasba veretett,
 Az én rózsám csörgésire ébredett.
 Komiszáros, ne csérgesse a vasat!
 Gyënge az én rózsám szüve, mëghasad!

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (61, 66, 68).
 Burány B.–Tripolsky G., 1965, Kiss L.–Tripolsky
 G., 1970, Bodor A., 1972.

Hertelendyfalva, Zsók Domokos (42).

Király E., 1974.

6. Csévó István bújdosik az erdőbe,
Azt sém tudja, mikor ér a szélébe.
Nyárfalevél dörékalja, párnája,
Gyöngyharmat a takaródzó dunnája.

7. Este kezdtem a lovamat nyergelni,
Réggelig tart a szérszámot rárakni.
Csillag ragyog lovam fején, nem kantár.
Így jár, aki rossz asszonyra rátalál.

8. Kis kertemben almafa van, nem látszik,
Minden éjjel tizenkétször virágzik.
Terem rajta piros alma, gömbölyű,
Elhagyott a szeretőm, a gyönyörű.

Csonoplya, Lakatos András (71).

Székely M., 1974.

Az előző dallamok (142–145. sz.) változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 142–145., 147., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 67., 135–136.

Kazetta II. A 11. (Mangurásné változata, Bodor A. felvétele 1972-ből)

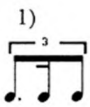
147.

Parlando $\text{♩} = \text{cca } 112$

1. Új a csiz - mám, ma - gos sar - kú. sze - ge - di,

A sze - re - tőm. kis - an - gya - lom, be - cse - i.

h Be-cse a - latt lop-tam el egy pej lo - vat.*h* Vir - ra - dó - ra rám is ver - ték a va - sat.

6. vsz.

ossia 3. vsz. 3. vsz.

2. A'ra kérém komiszáros uramat,
h Nő verje rám azt a réti nagy vasat!
h Nő verje rám azt a réti nagy vasat!
h Varga Julcsa gyéngé szíve meghasad!

3. A'ra kérém komiszáros uramat,
h Nő löjje ki alullam a lovamat!
 – Ejnye, betyár, az anyád hétszentségit!
h Lovad féltöd, nem a magad életit!

Szaján, Móra Lajosné Fehér Vera (61).

Paksa K., 1968.

4. Angyal Bandi le-föl megy az edőbe,
Babás Gyurka bújdosik az erdőbe,
 Jaj, de soká ér még rá az övére!
h De nem tudja, mikor ér a végére.
 Nyárfalevél dörékalja, párnája,
 Gyöngyharmat a takaródzó subája.*

5. *de* Oly sok falut, oly sok várost bejártam,
 Még egy rongyos istállót sem találtam!
 Nem találtam alám való paripát,
 E'loptam a komiszáros pej lovát.

* dunnája

6. – Arra kérem (a) komiszáros uramat:
Ne lúje ki alúlam a lovamat!
Adok olyan daruszőrű paripát,
hogy Kilenc határba nem tanának párját!

Hódegyháza, Kovács Jánosné Szemerédi Katalin (67).
Csóka, Gligor Jánosné Zsifkó Magdolna (67).

Tóth F., 1972.
Kónya S., 1977.

Az előző dallamok (142–146. sz.) változata. Lásd az ott mondottakat.
Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 142–146., 151., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)
Szövegvariáns: 67–68., 70., 133., 135.
Kazetta II. A 12. (Móra Lajosné szajáni változata)

147. a

1. Beszállottam az alföldi csárdába,
Ott tanátam jó barátom hajnalba.
Azt kérdözi: Huvá való, barátom?
– Az Alföldre való vagyok, pajtásom.
 2. A csárdába kapott a komiszárus,
Úgy mögkötött, mind barmot a mészáros.
Szépen kértem, ne veressön rám vasat,
De még mög se hallgatta a szavamat.
 3. Újra kértem komiszárus uramat,
Ne kösse mög ezt a gyöngé karomat!
Lopok olyan daruszörű paripát,
Az Alföldön ennek párját nem tanál!
 4. – Nem köl neköm, csak a fakó egyedül,
Mögöriz a kedves pára mindöntül.
Ha tē fijam, ezt a lovat e'kötöd,
Bács mögyének többet rabja nem löszöl!
 5. – E'lopom én komiszárus uramnak,
Csak még éccör eresszön el szabadnak!
– Elmöhetsz mán, szögény legény békéve',
Nem lösz most mán sömmi bajod sönkive'!
- *
* *
6. Az én csizmám magos sarkú, szögedi,
Kis pej lovam daruszörű, becseji.
Becse alatt fogtam föl egy pej lovat,
Viradtára rám is verték a vasat.
 7. – Szépen kéröm komiszárus uramat:
Nē verje rám ezt a nehéz vasakat!
Adok olyan daruszörű paripát,
A Bánátba nem tanájja föl párját!
 8. – Nem köl neköm sēm daru, sēm fekete,
Csak azt a pej paripádat adide!
Elmöhetsz mán, szögény legény békéve',
Nem lösz mosmán sömmi bajod sönkive'!

Alföld, hely nélkül.

Kálmány L.

Szövegvariáns: 70., 133. e, 134–135.

148.

Giusto $\text{♩} = 72$

1. Túl a Ti - szán zöld er - dő - be szü - let - tem.

s Még a bá - ba se vir - raszt - tott fē - lēt - tem.

Úgy nőt - tem fēl, mint er - dő - ben a gom - ba,

Lo - vat lop - tam hús - esz - ten - dős ko - rom - ba.

2. Elloptam a komiszárus pej lovát,
Azétt keres ingem nagy Magyarország.
Komiszárus rámverette ja vasat,
Zérgésire babám szüve méghasad.

3. Hasadjon még örömbibe, bujába!
Sose jártam a rózsámhoz hējába.
Hasadjon még örömbibe, bujába!
Sose jártam a rózsámhoz hējába.

4. Édesanyám, ha méguntál tartani,
Vigy el ingem a pijacra eladni.
Ott és ott lész az én rózsám megvénni,
Mínd ezüst pénzt fog éröttem fizetni.
Míntyább eladj a zsidónak sok pénzétt,*
Adjál oda a babámnak semmijétt.

Hertelendyalva, Kovács Júlia (54), Varga Ferencné Biró Viktória (73).

Kiss L., 1940.

Ritka, ABCB formájú régi stílusú, dór hangsorrá kiegészült ötfokú dallam. Közelebbi típusát a szakirodalomban nem találtuk.

Szövegvariáns: 91–95.

* A III–IV. dallamsorra

149.

Rubato ♩ = 69

1. – É - dős - a - nyám, ad - ja ki a jus - so - mat,
 Még az éj - jel ki - mu - la - tom ma - ga - mat!
 I - rí - gyé - met ha még - ve - röm ked - vem - re,
 Nem bá - nom, ha ki - te - rít - nek a föld - re!

2. Zöld erdőbe magam vagyok remete,
 Engem keres a vármegye csendőre.
 Ha elfognak, tudom, mi lesz a vége:
 Rövid kötél magos fa tetejébe.

3. Mэгүzenem, még magam is мэгmondom,
 Hogy az Isten ilyen árvát ne tartson.
 Mer az árva mindenfelé csak árva,
 Még a nap se süt le rá úgy, mint másra.

Gombos, Lengyel Pál (18).
 Gombos, Tamaskó Antal (61).

Kiss L., 1939.
 Bodor A.–Tripolsky G., 1972.

Új stílusú szó végű dallam, lényege szerint nem rubato. Közelebbi típusát a szakirodalomban nem találtuk.

Amott legel, amott legel (150–158.)

150.

Giusto ♩ = 96

1) _____

1. A - mott le - gel két pár csi - kó csa - pat - ba,

2)

Mind a négy-nek bé - ko - ba van a lá - ba.

3)

E - redj, paj - tás. for-didd er - re a csi - kót.

4)

h Majd lē - vész-szük a lá - bá - ról a bé - kot!

1) 2) 3) 4)

ossia ossia 4.vsz. ossia

2. – Ha lēvesszük a lábáról a békot,
Hát az után hova tesszük a csikót?
– Majd elhajtom, amőre *ja* nap lējár,
Ára, tudom, a gazdája sosé jár!

3. Hírēs város az alföldi Kecskemét,
Ott születtem, annak észem kényerét.
A búzámat magyar embēr vetette,
Szép mēnyecske kakastejjel sütötte.

4. Én kis királ, azér járok kinyessen,
Bornyúsájú ingēm lobog szélēssen.
Kis kalapom (a) jobb szemēmēn viselēm,
Mindēn embēr előtt mēg se jemelēm!

Kevi, Fehér Vince (55, 61).
Kevi, Fehér István (60).

Bodor G., 1972, Burány B., 1978.
Bodor G., 1972.

Egyenletesen elterjedt, kedvelt kvintváltó táncdallam, népszerűségéről öt múlt századi feljegyzés, továbbá szlovák és muraközi horvát párhuzamok tanúskodnak. Pásztor-betyár szöveggel nálunk keveset gyűjtötték, jóval számosabbak egyéb tartalmú változatai (lásd VMND 1: 19, 55, 170, 171, 184 és 200) Petőfi Sándor azonos kezdetű versét (ennek 1. és 4. versszakát) idézi szinte szó szerint a 3. és a 4. versszak.

(MNT VIII. 49. típus)

Szövegvariáns: 144–145.

Kazetta II. A 13. (Fehér Vince 1972-es felvétele: 3., 1., 2. vsz. Az énekes intonációja hamiskás, de hangvétele hiteles.)

151.

Rubato ♩ = cca 100

1. Túl a Ti - szán van hat csi - kó ma - gá - ba,

Mind a hat - nak bé - kó - ba van a lá - ba.

E - redj, paj - tás, for - díd e - re a csi - kót,

Hagy ve - röm lē mind a hat - rul a bé - kót!

3. 4. vsz. 3. vsz.

2. – Ha lēverjük a csikókrul a békót,
Hová vigyük a szép sárga hat csikót?
– Majd elvigyük, amőre ja nap lejár,
Amőre az ő gazdájuk sosem jár.
3. Rózsa Sándor bújdosik az erdőbē,
Keresi a gróf Rádai legénnye.
Nē keressék Rózsa Sándort 'z erdőbe,
Elvitték a gróf Rádai elébe.

4. – Gróf Rádai, adjon Isten jó napot!
Maga felé emelēm az kalapot.
– Adjon Isten, Rózsa Sándor! Mi bajod?
Talán bizon van valami panaszod?

5. Rózsa Sándor, ülj lē mellēm a székre,
Majd elvégzöm a bajodat estére!
Fölküldöm a nagy Székeli várába,
Elitéljük Rózsa Sándort rabságra.

Régi stílusú vajdasági „födallamaink” egyike. Jellegzetes nagy alföldi típus (bár máshol is előfordul, góca mégis az Alföld), az ótörök réteg kvintváltás nélkül ereszkedő tagja. Főleg pásztor- és betyárdalok, betyárballadák kapcsolódnak hozzá, néha ponyva- és új balladák, ritkábban lírai szövegek. Zöm-mel parlando tempóban hallható, de előfordul giustóban is, nálunk elvétve (pl. VMND 1: 127. sz.), de a Dunántúlon pl. karikázóként is ismert. Főzárata mindig a kis terc, első sora megállhat az oktávon, a szeptimen és a kvinten, ritkán az alaphangon is. Harmadik sora zárulhat kis tercen vagy kvinten, ritkán oktávon is.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 143–147., 154., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 144–145., 126–127.

Kazetta II. A 14.

Rubato ♩ = 76

1. A-mott le-gel, a-mott le - gel, a-mott le-gel hat pej csi-kó ma-gá-ba,

Mind a hat-nak, mind a hat-nak, mind a hat-nak réz-bék-lyó-ban a lá - ba.

Gye - re, paj - tás, te - re' - jük el a csi - kót,

Re-sze'-jük lē, re-sze'-jük lē, re-sze'-jük lē a lá-bá-ról a bék-lyót!

ossia ossia 3. vsz.

2. – Lèreszeltük, lèreszeltük, lèreszeltük a
 lábáról a béklyót,
 Hát ezután, hát ezután, hát ezután me're
 hajtsuk a csikót?
Me're hajtsuk, me're hajtsuk, me're hajtsuk,
kedves babám, a csikót?
 – A'ra hajtsuk, ame're ja nap lejár,
 – *Majd elhajtsuk, ame're a nap lejár!*
 A'ra, tudom, a'ra, tudom, arra, tudom,
 a gazdája sosēm jár!

3. Diófából, diófából, diófából nem csinálnak
 koporsót,
 A betyárnak, a betyárnak, a betyárnak nem
 mondanak búcsúszt.
 Búcsúsza lesz a falu harangja,
 A komája, a komája, a komája, (a) másik
 betyár hallgatja.

Csóka, Banka Mihályné Hecskó Erzsébet (58).
Völgyes, Csipak Jánosné, Törtelyi Erzsébet (64).
Völgyes, asszonyok.

Bodor A., 1972.
Varga A., 1992.
Bodor A., 1998.

Tizenegy szótagú sorokból alakított nagy szótagszámú, AABA sorképletű, *szó* végű új stílusú dal-
lam. A nagy szótagszámot ismétléssel érik el a zeneileg azonos tartalmú A sorokban, az eltérő har-
madik sor továbbra is 11 szótagú marad. Nálunk csak ezzel a szöveggel fordul elő, népszerű, ma is
jól gyűjthető dal.

(Járdányi II. 160, általános, kivéve a székely és az északnyugati területet.)

Szövegvariáns: 144–145.

Kazetta II. A 15. (Bodor A. völgyesi felvétele)

153.

Giusto (poco rubato) ♩ = cca 72

1. A - mott le - gel hat pej csi - kó ma - gá - ba,

Mind a hat - nak réz - bé - kó - ba a lá - ba.

- E - redj, paj - tás, hajtsd i - de ja hat csi - kót,

Én ve - rēm lē a lá - buk - ról a bé - kót!

2. – Ha lőveréd a lábukról a békót,
 Hova hajtod azután a hat csikót?
 – Elvezetém, ame're a nap lőjár,
 A'ra, tudom, a gazdája sosēm jár!

Gombos, Tamaskó Antal (58).

Kiss L., 1969.

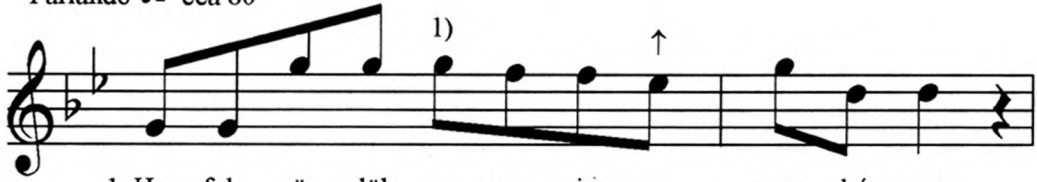
Régi stílusú dallam, II. és IV. sora között kvintváltás nyomaival. Harmadik sora felcsap a magas régiókba, ami sajátos jelleget kölcsönöz a dallamnak, de elég ritka jelenség. Műdal eredete sem lehetetlen. Al-dunai székely és gombosi változatain kívül gyűjtöttek még horgosít is.

Variáns: 55., igen távolról, csak felugró harmadik sora miatt 145. (Bartók 66, BR 4997)

Szövegvariáns: 144–145.

154.

Parlando ♩ = cca 80

1. Ha fel - ü - lök a csa - csim - ra nagy bú - san,

Fü - le kö - zé vá - gok a ga - mó - som - mal.

- Is - ten hoz - zád, sely - mes nyá - jam, el - me - gyek!

Vagy meg - ha - lok, vagy a ró - zsa - mé le - szek!

2. Amoda van szép hat csikó, mind sárga,
Mind a hatnak béklyóba van a lába.
Eredj, pajtás, hajtsd e're a hat csikót,
Hogy vegyem le a lábáról a békót!

3. – Ha leveszed a lábáról a békót,
Hová teszed akkor azt a hat csikót?
– Majd elhajtom, amerre a nap lejár!
Arra, tudom, a vármegye sose jár!

Ludas, Farkas István (78).

Király E., 1954, 1956.

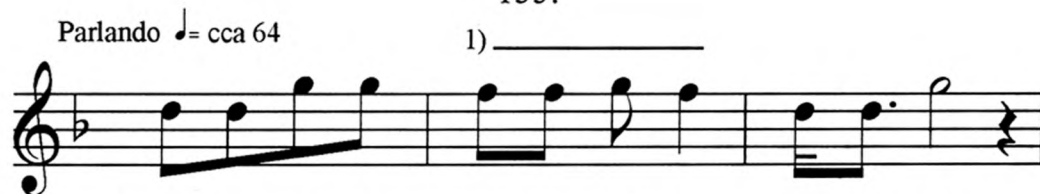
A 151. számú dallam változata, lásd annak a jegyzetét.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 143–147., 151., 155. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 68., 91., 93., 125., 135. a, 142. a, 144–145.

155.

Parlando ♩ = cca 64

1. A tá - vol - ba, jaj, de csö - rög a bé - kó!

Ott le - ge - lész de szép hét sár - ga csi - kó!

Gye-rünk, paj - tás, ver - jük le hát a bé - kót!

Ve - zes - süik el azt a hét sár - ga csi - kót!

ossia ossia ossia

2. – Ugyan, pajtás, ha lőverjük a békót,
Hová tesszük azt a hét sárga csikót?
– Elvezessük, amőre ja nap lőjár,
Sej, amőre a gazdája soső jár!

3. A domb alatt hej, de ropog a tarack!
az Ökrejét legelteti ott a paraszt.
Ha elalszik, ellopom az ökrejét,
Az öklével törülheti a szemét!

4. Ha felülök a csacsimra nagy búsan,
Füle közé vágok a gamóssommal.
– Isten hozzád, selymes nyájam, elmegyek!
Vagy meghalok, vagy a rózsámé leszek!

5. Kis pej lovam nem szereti a zabot,
De mijóta az árpára rászokott.
Szomszédasszony szoktatta jaz árpára,
A gazdáját tollas, vetett ágyába.

Ludas, Sebők István (82).

Mohol, Zélicity István (76) juhász.

Király E., 1956.

Burány B., 1975.

A 151. számú dallam változata, lásd annak a jegyzetét.

Variáns: 67–70., 92., 123–125., 135., 143–147., 151., 154. (MNT IX. 73. típus)

Szövegvariáns: 125., 144–145.

156.

Poco rubato ♩ = cca 60

1. Há fél - i - lők szá - má - ram - ra nagy bú - san,

Fi - le kő - zé vā - gok a gā - mó - som - mál.

Is - ten ve - led, ked - ves gáz - dām, el - mē - gyék,

Vāgy mēg - hā - lok, vagy a ró - zsā - mé lē - szék!

2. Két fá kezét kisetít a holdvilág,
 Ōrvā vāgyok, tudja az egész vilāg.
 Ōrvā vāgyok, ōrvā az én anyām is,
 Ōrvā nekem minden fāmiliām is.

3. Ōlok, ōlok utcāsárkon megālok,
 Ō'ra jēt az edesānyām, nem szōlot.
 Hogy is lehet egy anyānak oly szive?
 Minek is vān kitāgādōt gyermeke?

Bácskertes.

Király E., 1957.

Űj stīlusú, AA⁵BA formaképletű, ötfokú dallam. Jellege szerint nem rubato, csak előadása az.
 Közlebbi változatát a szakirodalomban nem találtuk.
 Szövegvariāns: 68., 91., 93., 125., 135. a, 142. a.

157.

Giusto ♩ = 92

1. E - sik e - ső, sá - ros léssz a nagy - ut - ca,

Még - lát - szik a lo - pott ló - nak a nyo - ma.

Gye - re, ba - bám, ső-pörd el a lo-pott ló nyo-mát!

Még az é - jel rē - ád kő - tüm az á - rát.

2. vsz.

2. Nem ide való születésű vagyok én,
Mësszi földről vándoroltam ide én.
Így jár, aki mësszi földről idevándorol:
Nincs babájja, ki vállára borújon.

Székelykeve, Biró Ferenc (71).

Kiss L., 1968.

Új stílusú, általánosan elterjedt dallam, félig-meddig lírai dal.

Variáns: 158., távolabbról 127. (Járdányi II. 10, általános)

Szövegvariáns: 95., 189–190.

158.

Giusto ♩=84 (72, 100)

1. E - sik e - ső, sá - ros lesz a nagy - ut - ca,

Meg - lát - szik a lo - pott ló - nak a nyo - ma.

Gye - re, ba - bám, ső - pörd el a lo - pott ló nyo - mát!

Még az éj - jel te - rád köl - tőm az á - rát!

1) 2) 3) 4)
ossia ossia ossia ossia

1. a Esik eső, sár, víz van a faluba,
Meglátszik a lopott ló nyoma rajta.
Eredj, babám, takard bē a lopott ló nyomát!
Ha eladom, tērad költöm az árát!

2. Nem ide való születés vagyok én,
Messze földről vándoroltam ide én.
Messze földről idevándoroltam én.
Így jár, aki messze földről idevándorol:
Nincs babája, ki vállára boruljon.

3. Esik eső, sáros lett a nagyutca,
Sáros lett a kis pej lovam négy lába.
hej, de Sáros lett a kis pej lovam, csuhaj,
négy lába,
Nem ereszt be babám az udvarába.

4. Most kezdtem egy fehér kendőt viselni,
Most kezdtem egy barna kislányt szeretni.
Úgy akartam szeretni, hogy, sej, haj, ne
tudják,
A csillagok rámvilágosították.

5. Nem füstöl a szégedi gyár kéménye,
Nem füstöl a nagy kendérgyár kéménye,
Fehér galamb szállott a tetejére.
Fehér galamb, túl aki vagy, tyuhaj, el ne szállj!
Fehér galamb, túl a Dunán, tyuhaj, el ne szállj!
Fáj a szívem a babámé, nagyon fáj.

Gombos, Takács Andrásné Für Anna (60).

Kiss L., 1939.

Horgos, fiatalok.

Kiss L., 1942.

Gombos, Hodány Katalin (70).

Kiss L., 1961.

Horgos, Földi Mihály (55).

Kiss L., 1969.

Gombos, Tamaskó Antal (61).

Bodor A.–Tripolsky G., 1972.

Az előző dallam (157. sz.) változata, lásd annak jegyzetét. Lírai versszakai többségben vannak.

Variáns: 157., távolabbról 127. (Járdányi II. 10, általános)

Szövegvariáns: 95., 189–190.

Kazetta II. B 1. (Földi Mihály horgosi változata)

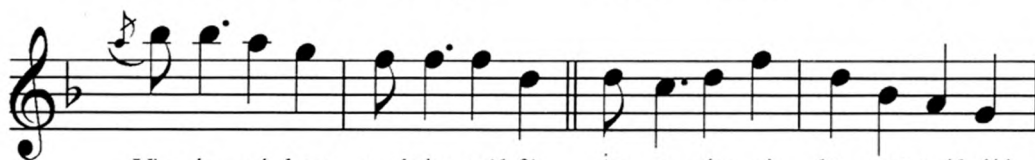
Iszik a betyár a csapon (159–171.)

159.

Giusto ♩ = 140

1. – Kocs-mā - ros - né, háll - já! Ván - ë bār-ná lā - nyá?

– Ván én - né - kem o - lyán csál-fá, Áz e - gész vi - lā - got csál - já!

Csin-gi-lin-gi ren-ge - te - gi csār-dá Bē-tyā-rok szá - mā - rā.

2. – Kocsmárosné, hálljá!
Ván-ë sillër borá?
– Ván énnékem hátszáz akó,
Bárányai borból való!
Csingilingi rengetegi csárdá,
Betyárok számára.

A kocsmárosné a csingilingit megnyomta. Az telefon – úgy csingilinggett, oszt ott vót kéze' nagy erdé, osz a betyárok ott tányázták. Ákkó mā tudták, hogy ván hászon, ké menni a kocsmábá, mikó a csingilingi szót. Osz ázé máradt érekre Csingilingi csárdá. Még most is az a neve. Jóba vót a betyárokká' a kocsmárosné.

Bácskertes, Klucsovszki Soód Mária (56).

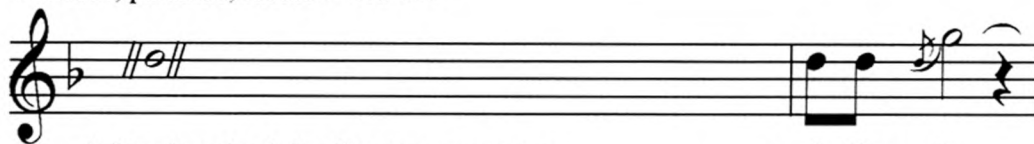
Silling I., 1981.

Az új stílus régies rétegeből való kis szótagszámú, ritka hatsoros dallam. Utolsó két sora egy drávaszögi lakodalmas-menyasszonyfektető refrénjével egyezik.

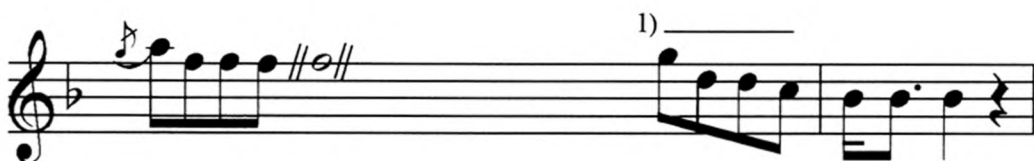
(Vö. Járdányi II. 13, általános és Járdányi II. 63, általános)

Szövegvariáns: 57–63.

Recitativ, parlando, rubato ♩ = cca 104

1. Kondorosi csárda előtt van egy szomo - rú fűz - fa,

Odakötöm kis pej lovam egy szom-ba-ton haj-nal - ba.

Ű-jön hát fel (a) kon-do-ro-si szép csár-dás-né lë-já-nya ja há - tá - ra,
leg-ked-ve-sebb Ma-ris ne-vűEl-vi-szëm az Esz-ter-há-zy csi-kó-sá-nak* a leg-szöb-b ta - nyá-já-ra!
ö-reg he-rceg

2. 4. vsz. ossia ossia ossia

2. Kis pej lovam bal hátulsó lábában a patkószög most de fényös!
Öregpám kis pej lova bal hátulsó lábába a patkószög most de fényes!
Csongorádi** szép csárdásné legkedvesebb Maris nevű lëjánya most de kényes!
Srégra vágott huncutkája lehajlik a vállára,
Szántalléros*** selyëmkendőt, kendőt terít magára.

3. – Kondorosi** szép csárdásné, agyon Isten jó estét!
Hozzon ide három vagy négy icce bort!
Írja bele hamarosan (a) rézfokosom nyelébe,
Hány liter bort ivott meg az Eszterházy öreg herceg csikósának* a bojtárja hitelbe!

* gulyásának
** Csongorádi
*** forintos

4. – Kondorosi* szép csárdásné, mi baja van
magának?
Talán bizon (a) legkedvesebb Maris nevű
lőjánya nincs idehaza?
Talán biz a legkedvesebb Maris nevű lejánya
mos' nincs idehaza?
– Nincsen bizon, ellopták a múlt
szombat hajnalba!
Kilenc zsandár keresi, de nem találja egész
Magyarországba!

Csóka, Banka János (45, 55).

Burány B., 1965, Kónya S., 1975.

Csóka, Banka Mihály (75, 78).

Tripolsky G., 1987, Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990.

Az ötfokú ereszkedő dalok nem kvintváltó rétegébe tartozó, széles területen elterjedt népszerű dal tréfásan recitáló sorbővítésekkel. Alapszótagszáma valószínűleg 11. (Hasonló sorbővítés fordul elő a 173. számú dalban is.) Főzárata általában a kvint, de a csókai változatok versszakonként váltakoznak a kvint és a kis terc között. Nem lehetetlen, hogy szövege népszínművek számára írt vers folklorizált változata.

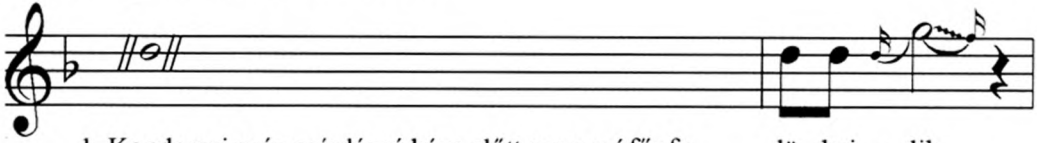
Variáns: 161. (Bartók 68, Vargyas, 1981: 099, Járdányi I. 29, dél-dunántúli, alföldi, ritkábban palóc és északnyugati.)

Kazetta II. B 2. (Banka Mihály 1990-ben készült felvételének 1–2. versszaka)

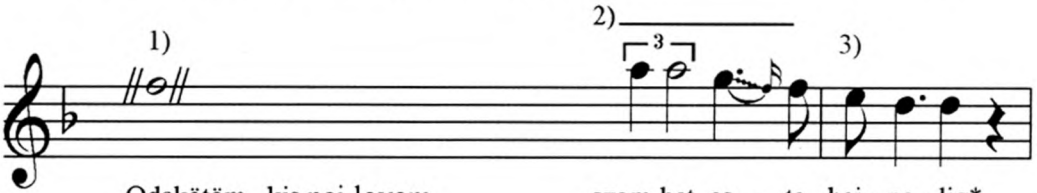
* Csongorádi

161.

Recitativ, parlando, rubato ♩ = cca 80

1. Kondorosi szép csárdásné háza előtt szomorúfüzfa lë - haj - lik,

Odakötöm kis pej lovam szom-bat es - te haj - na - lig*.

Üljön föl a kondorosi szép csárdásné Mar-csa ne-vü lë - já - nya,
égyetlenegy, édes, kedvesElviszem az Eszterházy gu-lyá-sá-nak a leg-szebb ta - nyá-já-ra!
öreg herceg

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

ossia ossia ossia ossia 2. vsz. ossia ossia ossia

2. – Kondorosi szép csárdásné, mi baja?

Talán bizon ellopták az egyetlenegy, édes, kedves Marcsa nevű lejánját?

– E'lopták azt múlt szombaton hajnalba!

Kilenc zsandár, hat lovas huszár jár utána, keresi, de nem találja sehol sem!

* Mc' akkó mént lopni, a lovat hajnalba vitte

3. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó estét!
Megnyertük az Úristentül a legnagyobb szerencsét!
Srégre vágott huncutkája rövidre van elvággal,
Százforintos, tulipántos, gyöngyvirágos selémkendőt terített a vállára.

(Má az fityula előtt vót, me mēnyecske vót!)

Dobrodol/Újvidék, Német István (79, 80).

Bodor A.–Szemerédi M., 1992, 1993.

Az előző dal (160. sz.) változata, lásd annak jegyzetét. Harmadik sorzárlata lehet kis terc vagy kvint. Az énekes az első felvétel alkalmával magyarázatokat is fűzött a dal szövegéhez.

Variáns: 160. (Bartók 68, Vargyas, 1981: 099, Járdányi I. 29, dél-dunántúli, alföldi, ritkábban palóc és északnyugati.)

161. a

1. Kondorosi csárda jelőtt van egy szomorú-
fűzfa,
Oda kötöm kis pej lovam egy szombaton
hajnalba.
Újjon föl a kondorosi szép csárdásné
égyetlenegy* Maris nevű leánya a hátára,
Elviszem az öreg Eszterházy herceg
gulyásának a legszebb tanyájára.
*Elviszem az Eszterházy öreg herceg
bojtárjának a legszebb tanyájára.*
2. – Kondorosi szép csárdásné, mi baja?
Talán bizon nincs itthun az egyetlenegy*
Maris nevű leánya?
– Nincsen itthun, mer elvitték múlt
szombaton hajnalba,
– *Nincsen bizon, mer ellopták (a) múlt
szombaton hajnalba,*
Kilenc zсандár jár utána, keresi, de nem
tanája 'z egész Magyarországba.
3. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
napot!
Hozzon ide három vagy négy liter bort!
Írja föl hát hamarosan (a) rézfokosom
nyelére,
Hány liter bort ivott még az Eszterházy öreg
herceg gulyásának a bojtárja hitelbe.
4. Kis fokosom markolata de fényes!
Kondorosi szép csárdásné Maris nevű
leánya most de kényes!
Srégre vágott göndör haja huncutkára van
vágva,
*Srégre vágott göndör haja lehajlik a vállára,
Száztalléros selémkendőt terített a nyakára.
Zöld selyemből százforintos selyemkendőt,
kendőt terít magára.*

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (64).
Mohol, Zélicity Sándor (72).

Paksa K., 1968.
Burány B., 1978.

* legkedvesebb

161. b

1. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
napot!
Hozzon ide három vagy négy liter bort!
Írja föl a kondorosi szép csárdásné (a)
rézfokosom nyelire:
Hány icce bort ivott még az Eszterházy öreg
herceg bojtárja itt hitelbe.
2. Öregapám kis pej lova bal lábának a patkója
de fényes!
Kondorosi szép csárdásné barna lánya de
kényes!
Göndör haja, huncutkája ráhajlik a vállára,
Százforintos selyemkendőt terített a
nyakába.
3. – Kondorosi szép csárdásné, mondja még,
hogy mi baja?
Hová lett a göndör hajú leánya?
– Ellopták a múlt szombaton hajnalba,
Kilenc zsandár jár utána, keresi, de nem
találja egész Magyarországra.
4. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
estét!
Még hoztuk hát az elveszett menyecskét!
Göndör haja, huncutkája ráhajlik a vállára,
Százforintos selyemkendőt terített a
nyakára.

Törökfalu, kocsmai zenekar: hegedű Gödér Mihály (63), szaxofon Varró Imre (32),
ének és kontra Pördi Ferenc (43), harmonika Pördi Zoltán (22),
bőgő Balog György (40).

Burány B., 1979.

161. c

1. Kondorosi csárda mellett van egy szomorú-
füzfa,
Oda kötöm kis pej lovan egy szombaton
hajnalba.
Ültesse föl (a) kondorosi szép csárdásné
Marcsa nevű leányát a hátára,
majd Elviszém az Észterházy öreg herceg
gulyásának a legszebb tanyájára.

2. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
napot!
Hozzon ide három vagy négy liter bort!
Írja föl a rézfokosom nyelire,
hogy Hány liter bort ivott még az Észterházy
öreg herceg gulyásának a bojtárja hitelbe!

3. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
napot!
Talán bizon nincs itthon a legkedvesebb
Marcsa nevű leány? – Nincsen bizon, mer ellopták múlt
szombaton hajnalba!
Kilenc zsandár jár utána, nem találja 'z
egyész Magyarországba!

4. – Kondorosi szép csárdásné, adjon Isten jó
jestét!
Hazahoztam az elveszett menyecskét!
Göndör haja, huncutkája ráhajlik a vállára,
Zöldes színű százforintos kendőt terít
magára.

Törökfalú/Zenta, Nagy Mátyásné Letenai Rozália (49).

Burány B., 1979.

162.

Giusto ♩ = 88

1) ———

1. – Hor - to - bá - gyi kocs-má - ros - né, jan - gya - lom,

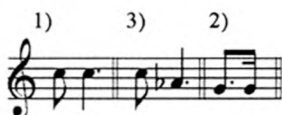
Të - gyën i - de éggy ü - veg bort, hagy i - szom!

Hor - to - bág - y - tól nagy Deb - re - cen mesz - sze van.

Deb - re - cen - től Hor - to - bá - gyig szom - jaz - tam!

2. vsz. 2. vsz. 2. vsz.

2. Hideg nótát füttyüresznek a szelek,
 Testem, lelkem maj megvészti ja hideg!
 Tekintsén rám, kocsmárosné, de vijolám!
 Fölmelegszem kökény szeme sugarán.

3. Savanyú bor, szép menyecske, édes csók,
 Az én lábom ide-joda tántorog.
 Őleljen meg, kocsmárosné, édesem,
 Nè várja azt, hogy hosszába elessem!

Mohol, Zélicity Sándor (72).

Burány B., 1978.

Alapjában a Rákóczi-nóta köréhez tartozó fríg dallam, a verbunkos zene falusi, népi ágának (ún. *Kiskun verbunk*) rokona. Hazája az Alföld északnyugati csücske. A hangszeres előadásokban a funkciós harmóniaérzék moll zárlattal fejezi be a *mi* végű fríg dallamot. Meglehet, hogy szövege műköltői eredetű versből folklorizálódott.

Variáns: 134., távolabbról.

Kazetta II. B 3. (Hiteles hangvétel, kissé hamiskás intonáció.)

163.

Giusto ♩ = 80-96

1. Jó bort i - szok, di - ó - fá - va' tü - ze - lők,

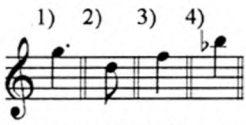
Kis pej lo - vam csár - da e - lőtt fe - sze - lég.*

- Kocs-má - ros - né**, ar - ra ké - rem, néz - ze még:

Raj - ta van - ë a lo - va - monn a nye - rög?

ossia ossia ossia ossia

2. Lovam hátán férecsúszott a nyerég,
 Nem jó nyergelte föl ez a rossz gyermek.
Talán nem jó nyergelte föl a gyermek?
 Mégtanítom a gyermekét*** nyerge'ni,
 Hogy köll a lányt a kapuba ölelni.
Jobban tudja a lányokat szeretni.

Ludas, Nagy Farkas Károly (27).
 Horgos, Krekuska György (46).
 Kishomok, Somogyi Péter (51).

Király E., 1954.
 Kiss L., 1969.
 Bodor A., 1972.

* keserég
 ** Szép csárdásné
 *** fiamat

Ludas/Hajdújárás, Szűcs László (70).

Völgyes, asszonyok.

Hajdújárás, vegyes csoport.

Bodor A.–Varga A., 1992.

Bodor A., 1994.

Bodor A.–Szöllősy V. V., 1997.

Általánosan elterjedt, többféle szöveget hordozó, népszerű új stílusú dallam.

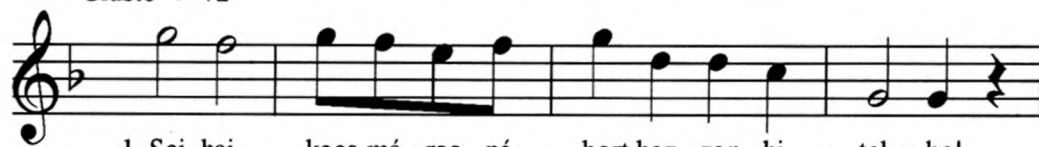
(Járdányi II. 120, általános)

Szövegvariáns: 143.

Kazetta II. B 4. (Völgyes, hangulatos, ízes előadás)

164.

Giusto ♩=72

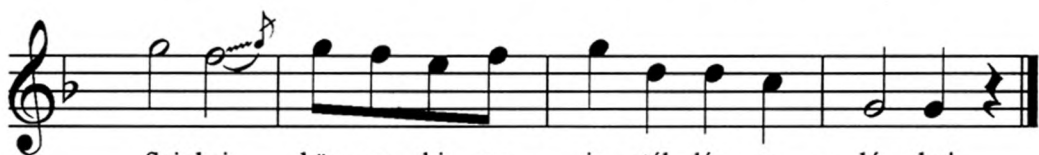
1. Sej, haj, kocsmá - ros - né, bort hoz - zon hi - tel - be!

Itt ha - gyom a kis pej lo - vam ér - te.

Hogy - ha ki nem vál - tom hol - nap dél - re,

Sej, haj, kős - se ki az is - tál - ló e - lé - be!

2. Sej, haj, kocsmárosné, bort hozzon hitelbe!

Itt hagyom az irhás subám érte.

Hogy ha ki nem váltom holnap délre,

Sej, haj, akassza a cégér tetejére!

3. Sej, haj, kocsmárosné, bort hozzon hitelbe!

Itt hagyom a kedves babám érte.

Hogy ha ki nem váltom holnap délre,

Sej, haj, ültesse a kiskapu elébe!

Ludas, Sebők István (80).

Király E., 1954.

Népszerű új stílusú ötfokú dallam, katonadalként elterjedtebb.

(Járdányi II. 126, általános)

Parlando ♩ = cca 90 (70)

1. Ku-tya-ka-pa - rá - si csár - da h Kö - rú van zsan-dár-ral áll-va.
Zsan-dár-ral van kö-rül - áll-va.

A-zé van az kö-rül - áll-va: *hogy* Bë-tyár mu-lat a csár - dá-ba.
me i - szik

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

2. Iszik a betyár a csapon,
Sír a kislány az ablakon.
Në sírj, kislány, olyan nagyon,
Nem ütik a betyárt agyon!
3. Ütik a betyárt a fagyon,
Sír a Julis az ablakon.
Ne sírj, Julis, olyan nagyon,
Nem ütik a betyárt agyon!
4. Száraz kútgém, üres vályú,
Száraz gémkút, üres vályú,
Nem vagyok én útonálló.
Útonálló ez a csárda,
Ki a betyárt bécsábíjja!
5. Igyál, betyár, múlik a nyár!
Úgysem soká betyárokodsz már!
Úgysem soká iszó tē má!
Lehullik a nyárfalevél,*
Hová lesz a betyárlegény?
Hová bújsz el, betyárlegény?

6. Bort ide, de ne vizeset,
Bort hozzonak, ne vizeset,
Hogy hiába ne fizessek!
Bort iszik az úton járó,
Akár szegény, akár báró.
7. Igyunk eggyet, nagyot, hosszút!
A jó lónak nincsen rossz út.
h De a rossznak télbe-nyárba
Mindentig béklyóban a lába.
8. Fene a bolond eszemet!
Mind elittam a pénzemet.
Kit megittam, kit megéttem,
Kit a lányokra kötöttem.
9. Hej, csak igyom, igyom-bigyom,
Nem a más pénzire iszom!
Lerovom az adósságom,
oszt Ha meghalok, azt sē bánom!

* sárga levél

10. Anyám, anyám, édesanyám,
Mossa ki az ingem, gatyám!
az Ingem, gatyám ki kell mosni,
Nagy törvínbe el kell menni.
11. Betyár vagyok, betyár lettem,
Betyárgyeröknek születtem.
Édesanyám, édesanyám,
Mért nem jobban vigyáztál rám?
12. A számadó káromkodik,
Mind a három bojtár iszik.
az Egyik iszik Cserepesbe,
a Másik még a Sindülésbe,
Harmadik a Nagy-kocsmába.*
Égész farka bitangságba!
13. Három ürü nem nagy farka,
De szép kislány hajtogatja.
Elő megy az irhás subás,
Három kislány siratgatja,
Égy sëm juhász, ki nem kurvás!
mert Juhászbojtár a babája.
14. Addig iszok, még csak bor lesz,
Azután a víz is jó lesz!
Eladom a gyöplüt, hámot,
Élök egy kis jó világot!
15. Egy-két hete, vagy már három,
Mijóta számadóm várom.
Amoda jön, amint látom,
Fekete csilás számaron.

Királyhalom, Cérna Máté (60).

Zenta, Kálmán Jenő (24).

Egyházaskér, Fehér József János (80).

Felsőmuzslya, Simon Ferenc (67).

Bácsgyulafalva, Borsos Andrásné Trombitás Anna (78).

Csonoplya, Lakatos András (71) zenész.

Topolya, Vass Antalné Csernák Ilona (73).

Topolya, Zsáki Péter (74).

Magyarkanizsa, Losonc Istvánné Körmöci Borbála (65).

Oromhegyes, Kávai Kelemen (45).

Kiss L., 1942.

Fábri J., 1952.

Paksa K., 1968.

Kiss L., 1968.

Székely M., 1974.

Székely M., 1974.

Vass É., 1975.

Tóth F., 1976.

Bodor A., 1994.

Bodor A., 1994.

A török régi stílus kétmagú (két dallamgondolatból építkező), kvintváltó dallamainak egyik klasszikus példája. Rokon népi párhuzamait csuvasoknál és cseremiszeknél tartja számon a kutatás. Az egész nyelvterületen elterjedt, de az Alföldre legjellemzőbb nagy típus, egyben legnépszerűbb vajdasági „fő-dallamunk” is. Pásztordalok, többféle ballada és „hajnalnóták” (a középkori trubadúrköltészet kedvenc műfaja) kapcsolódnak hozzá (népszerűségéből adódóan egyéb, periferikus jellegű vagy obszcén szövegek is). Vö. még VMND 1. 166. sz. 4., 7. és 11. vsz.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 77., 107., 133., 137. c, 170–182.

* A III–IV. dallamsorra

166.

Giusto ♩ = 96–108

1) _____ 2) _____ 3) _____

4. Úgy ég a tűz, ha tősz - nek rá, Én Is - te-nöm, mit szán - tá rám?

4) _____ 5) _____ 6) _____

Ra - kok én is, hagy lo - bog-jon, Sok az í - rígy, hagy u-gas-son!

1) 2) 3) 4) 5) 6a) 6b)

ossia ossia ossia 5. vsz. 1. vsz. ossia ossia

<p>1. Kutyakaparási csárda
Csendőrrel* van körülállva.
Azért van az körülállva, <i>hogy</i>
Betyár mulat a csárdába.</p> <p>2. <i>de</i> Betyár iszik benn a csapon,
Sír a kislány az ablakon.
<i>de</i> Ne sírj, kislány, olyan nagyon,
Nem ütök a betyárt agyon!</p> | <p>2. a Iszik a betyár a csapon,
Sír a kedves kisangyalom.
Ne sírj, kislány olyan nagyon,
Nem iszik a betyár nagyon!</p> <p>3. – Nem sírok én olyan nagyon,
Mer möghallják az ablakon.
Mer az anyám olyan csalfa:
Az ablakon kihallgatja!</p> |
|--|---|
5. Irigyeim annyin vannak,
Mint az ebek, úgy ugatnak!
Adok nekik (én) víg napokat,
Hagy ugassák ki magukat!

Egyházaskér, Benyócki Istvánné Dékány Katalin (62).
Székelykeve, Hompot János (69).
Doroszló, asszonyok.
Szaján, Palatinus Imre (53).

Paksa K., 1968.
Kiss L., 1968.
Bodor A., 1972.
Bodor A., 1996.

* zsandárral

Általánosan elterjedt heteroritmikus, heteropodikus, nyolc szótagú giusto dallam. Első két sorának ritmusa a tripodikus dudanótakéval megegyező. Főzárata az alaphang, ritkábban a kis terc. Szövegei többfélék.

Variáns: 167. (Járdányi I. 127, általános)

Szövegvariáns: 196.

Kazetta II. B 5. (Egyházaskér. Ugyanez a változat hallható MNZA IV. 5. 5. a. Józsi, hangulatos előadás.)

167.

Giusto ♩ = 76

1. I - szik a be - tyár a csa-pon, Sír a kis-lány az ab - la-kon.

Ne sírj, kis-lány, o-lyan na-gyon, Nem ü - tik a be-tyárt a-gyon!

2. – Nem sírok én olyan nagyon,
 Hogy kihalljon az ablakon,
 Mert a babám olyan csalfa,
 Ablakon át is meghallja!

3. Irigyeim sokan vannak,
 Mind a kutyák, úgy ugatnak!
 Adok nekik víg napokat,
 Hagy ugassák ki magukat!

4. Édesanyám rózsafája,
 Engem nyílott utoljára.
 Bár sohase nyílott volna!
 Bimbójába hagyott volna!

Szenttamás, vegyes csoport.

Bodor A., 1995.

Az előző dallam (166. sz.) variánsa, lásd annak jegyzetét. Főzárata a kis terc. A 4. versszaka szerelmi líra.

Variáns: 166. (Járdányi I. 127., általános)

Szövegvariáns: 133., 179., 196.

167. a

1. Feketicsi ragyás csárda
Zsandárral van körülállva.
Azé van az körülállva:
Betyár mulat a csárdába.
2. Azt gondolod, hogy én bánom,
Hogy tetőled el kell válnom?
Bánja fene! Én nem bánom!
Van még kislány a világon!
3. Irigyeim sokan vannak,
Mint a kutyák, úgy ugatnak!
Adjunk nékik jó napokat,
Hagy ugassák ki magukat!
4. Édesanyám rózsafája
Engem nyitott utoljára.
Bár sohase nyitott volna!
Maradtam volna bimbóba!

Bácsfeketehegy, Bordás József (69).

Király E., 1954.

Szövegvariáns: 196.

168.

Parlando, rubato ♩ = cca 104

1. Szá-raz kút-gém, ü - res vá - lyú, Nem va-gyok én ú-tonn-ál - ló.

Ú-tonn-ál - ló az a csár - da, Ki a bē-tyárt bē-csá - bit-ja.

ossia ossia ossia ossia ossia

<p>1. a Kútágsra szállt a holló,
Nem vagyok én útonálló.
Útonálló ez a csárda,
Ki a bētyárt bēcsábítsa.</p> <p>2. Monostori hírēs csárda
Zsandárral van körülállva.
Zsandárokkal körülállva.
Azért van az körülállva,
Bētyár iszik a csárdába.</p> <p>3. Iszik a bētyár a csapon,
Sír a kislány az ablakon.
– h Nē sírj, kislány, olyan nagyon,
Nem ütik a bētyárt agyon!</p> | <p>4. Zörög a kocsi a fagyon,
Szeretöm én a bort nagyon.
Kocsmárosné biznyságom,
Hogy én a bort nem útálok.</p> <p>5. Igyál, bētyár, múlik a nyár,
Úgysem soká bētyárkodsز má!
h Lēhullik a nyárfalevél,
Hová lēsöz, bētyárlegény?</p> <p>5. a Itt van az ősz, elmúlt a nyár,
Elszállott a vándormadár.
Lēhullik a nyárfalevél,
Hová lēsöz a bētyárlegény?</p> |
|---|--|

6. Esik eső, esteledik,
A számadó közeledik.
Amottan jön, amint látom,
Fekete csilás számaron.

Bajmok/Újvidék, Farkas Mihály (54).
Királyhalom, Sőregi Julianna (61).
Csóka, Banka Mihály (78).
Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (59).
Völgyes, Losonc Orbánné Tóth Erzsébet (71, 74),
Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (61, 64).

Király E., 1961.
Kiss L., 1969.
Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990.
Varga A., 1992.
Bodor A., 1994, Bodor A.–Németh I., 1997.

A 165. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 165., 170–172., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 77., 133., 172–179.

Kazetta II. B 7. (Losoncné, Tóthné, Pósné, 1994)

168. a

1. Kondorosi csárda mellett,
h Gulya-ménes ott delelget.
a Csárdabeli kisasszonynál
h Bort iszik az öreg bojtár.

2. Öreg bojtár, kis számadó,
A fő csikós után való.
– Hej, csapláros, hova lett kend?
a Három iccét nem hozta kend!

3. Három bojtár jó bort iszik,
A számadó káromkodik.
Hej, csapláros, hova lett kend?
mer a Három iccét nem hozta kend!

Horgos, Gyarmat György (72).

Bodor G., Kiss L., 1972.

Arany János Betyár című versének népi változata. (Ugyanerre a költeményre Festetich Leó gróf is írt dallamot 1857-ben. Lásd Kerényi 66.)

Szövegvariáns: 179–182.

Kazetta II. B 6. (Dallama a 178. számú dallam. Lásd ott. Ugyanettől az énekestől Bodor G. felvétele hallható VMND lemez B 1/b. Kiváló pásztorénekstílus.)

169.

Rubato ♩ = cca 66

1. Szent-mik-ló-si dom-bok a-latt

Bar-na le-gény za-bot a - rat.

Za-bot a - rat a lo - vá - nak, Sze-re-tőt ke - res ma - gá - nak.

2. Igyál, betyár, múlik a nyár!
 Úgyszé soká betyárokodsz má!
 h Léhullott a nyárfalevél,
 Hová lésző, betyár legény?

3. A zëntaji kerek erdő,
 h Felnőtt benne két szál fenyő.
 Két szál fenyő föl van nyesve,
 Ott lész az életem vége.

Zenta, Károly Jánosné Döme Klára (49).

Bodor G., 1971.

Jellege szerint giusto, népszerű dudanóta. Különböző lírai szövegekkel éneklük, gyakran katonanóta. Több múlt századi feljegyzése is van.
 (Járdányi I. 128, általános)

170.

Parlando ♩ = cca 90–116

1. Szá - raz kút-gém, ü-res vá - lyú, Nem va-gyok én ú-tonn-ál - ló.

Ú-tonn-ál - ló ez a csár-da, Ki az em-bert be-csá - bit - sa.

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

2. Iszom a bort, rúgom a port,
Ölelgetöm a szép asszonyt.
Szép asszonymak ábrázata
Vitt engém a gyalázatra.

3. Ma két hete, vagy már három,
Mujta a számadót várom.
A számadómat hogy várom.
Amoda gyün, amint látom,
Amott gyün az, amint látom,
Fekete szőrű számaron.
Fekete hasú számaron.

4. Ismerem már szamaráról,
Bodor szőrű pulijáról.
– Adjon Isten, jó bujtárom!
A nyájamnál van-é károm?

4. a – Adjon Isten, jó bojtárom!
Van-é károm a tanyámon?
– Nincsen kárja, de nem is lész,
Míg a nyáj a kezemén lész!

5. – Nincsen károd, de nem is lész,
Míg a nyájad kezemén lész!
– Dehogy nincsen, dehogy nincsen!
Hát a bugabárány sincsen!

6. – Nincsen, nincsen, bizony nincsen!
Éppen az tűnt a szémedbe?
hát Kutyák itták még a vээрét,
Zsidó vitte el a bőürét.

Bácskossuthfalva (*Ómoravica*), Klézer János (68), Pivon István (64), Tóth Antal (62).

Kiss L., 1969.

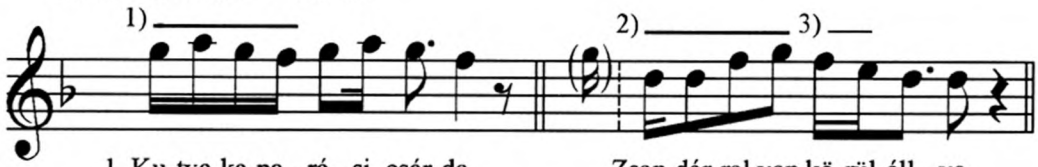
A 165. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat. A 3. versszakától pásztordal.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 165., 168., 171., 172., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 73., 75., 75. a, b, c, 77, 89–90., 133. e, f, 172–179.

171.

Parlando, rubato ♩ = cca 86

1. Ku-tya-ka-pa - rá - si csár-da

Zsan-dár-ral van kö-rül-áll - va.

A-zér van az kö-rül-áll-va,

Bë-tyár mu-lat a csár-dá-ba.

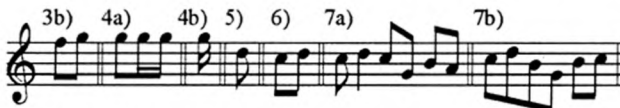

5. vsz.

ossia

171a:6.vsz.

ossia

ossia

ossia

ossia

ossia

ossia

ossia

ossia

ossia

2. Amoda jönnek lovasok,
Feketéllnek, mint a sasok.
Ha bëtyárok, jó barátok,
Ha zsandárok, elfuttatok.

4. Egy-két hete, vagy már három,
Míúta a gazdám várom.
Amoda jön, amint látom,
Kesely lábú pej számaron.

3. Jaj, Istenem, micsináljak?
Szaladjak-e, vagy megálljak?
Ha szaladok, fejbe lőnnek,
Ha mögállok, mögkötöznek!

5. – Jó estét, jó estét, jó bujtárom!
Van-e a nyájamba károm?
– Nincsen károd, de nem is lesz,
Még a nyáj a kezemen lesz!

6. – Dehogy nincsen! De máris van!
Hát a vezérürü hol van?
– Kutyák itták mög a vérit,
Szeretőmmel a többijit.

Egyházaskér, Mihók Antal (71).

Paksa K., 1968.

A 165. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat. A 4. versszakától pásztordal.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 165., 168., 170., 172., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 77., 133. e, 172–179.

Kazetta II. B 8. (1–4. vsz.)

171. a

1. Száraz kútgém, üres vályú,
h Nem vagyok én útonálló.
hej, de Útonálló ez a csárda,
Mer a betyárt becsábíja.
2. Elveszett a buga bárán.
Ki fizeti még az árát?
a Betyár fizet Szent György-napkó,
Mer mán a juh legel akkó.
3. Zsidó vitte el a bürit,
Kutyák itták még a vérit.
hej, de ja Betyárok a kis bográcsba
Mégfőzték bënt a csárdába.
4. Kutyakaparási csárda
A betyárok lakomája.
Ott főzik a jó paprikást,
Ott ölelik a szép leját.
5. Esik esső még a dara,
Ha fázik a szép lán fara,
a Betyárok azt betakarják,
Ha akarják, megsímíjják.
6. Esik esső hóval végystä,
Mén a barom a csárdába lóval végystä.
hej, de Nem kérdezik, van-e károm,
Van-é kenyér a számaron?
7. Ma két hete, vagy épp három,
Kenyér nincs mán a számaron.
a Számadót is csak most látom
a Fekete csilás számaron.
8. Iszik a betyár a csapon,
Sír egy kislány az ablakon.
Në sírj, kislány olyan nagyon,
h Nem ütik a betyárt agyon!
9. Erdők, buckák, vad ligeték,
De sokat jártam benneték!
Sokat bújdostam benneték,
Mégis rabbá ejtetteték.

Oromhegyes, Bicskei Mihályné Balázs Ida (63, 64, 66).

Bodor A., 1989,

Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990, Varga A., 1992.

Szövegvariáns: 77., 172–179.

Ma két hete, vagy már három (172–179.)

172.

Parlando $\text{♩} = \text{cca } 80$

1. Ma két he-te, vagy már há-rom, Mú-ta a szám - a-dóm vá-rom.
Két he-te, vagy pe - dig há-rom,

A-mo-da jön, a-mint lá - tom, Fe-ke -te csi - lás sza-má-ron.

ossia ossia ossia ossia 8. vsz. ossia ossia ossia ossia

<p>2. – Adjon Isten, jó bojtárom!
 A nyájamba van-<i>ë</i> károm?
 <i>Van-<i>ë</i> hiba, van-<i>ë</i> károm?</i>
 – Nincsen károd, de nem is léssz,
 <i>– Eddig nem volt, de nem is léssz,</i>
 Még a nyáj a kezemⁿ léssz!</p> <p>3. – N^ë azt kérd^zd, van-<i>ë</i> károd!
 Üres-<i>ë</i> mán az iszákod?
 Se kinyér nincs, se szalonna,
 Csak ez a nagy üres pusztá!*</p> <p>3. a – Nincsen károm? De bizon van!
 Hát a csöngős ürüm hol van?
 – Kutyám itta meg a vérit,
 Zsidó jelvitte ja bürit!</p> <p>4. – Hallod-e, te nyalka fattyú:
 Hová lett a kövér tokjú?!
 – Kutyák itták meg a vérit,
 Én még eléltem mindenét!
 <i>Magam eléltem mindⁿit!</i></p> | <p>4. a – Nincsen károm? De bizon van!
 Hát az árva húsa hun van?
 – Kit megettem, kit megittam,
 Kit a lányoknak elhordtam.</p> <p>5. <i>h</i> Kutyakaparási csárda
 Zsandárral van körülállva.
 <i>de</i> Azér van az körülállva:
 Betyár iszik a csárdába.</p> <p>6. Iszik a betyár a csapon,
 Sír egy kislány az ablakon.
 Ne sírj, kislány ollan nagyon,
 <i>mer</i> Nem ütik a betyárt agyon!</p> <p>7. Száraz kútgém, üres vályú,
 Nem vagyok én útonnálló!
 Útonnálló az a csárda,
 Ki a betyárt becsábítja!</p> <p>8. Alacsony ház, füstös kémény,
 Benne lakik (egy) cigány legény.
 Szépen szól a hegedűje,
 Elhagyta a szeretője.</p> |
|--|---|

* pajta, tanya

Ludas, Farkas István (78).

Kispiac, Böröc Szilveszter (55, 72).

Király E., 1954.

Bartucz Sz.–Felföldi L.–Nagy A., 1978,

Bodor A.–Tripolsky G., 1995.

Kispiac/Oromhegyes, Ágoston Imre (78) és Böröc Szilveszter (72).

Bodor A., 1995.

A török régi stílus kétmagú (két dallamgondolatból építkező), kvintváltó dallamainak egyik klasszikus példája. Rokon népi párhuzamait csuvasoknál és cseremiszeknél tartja számon a kutatás. Az egész nyelvterületen elterjedt, de az Alföldre legjellemzőbb nagy típus, egyben legnépszerűbb vajdasági „fő-dallamunk” is. Főleg pásztordalok, többféle ballada és „hajnalnóták” (a középkori trubadúrköltészet kedvenc műfaja) kapcsolódnak hozzá (népszerűségéből adódóan egyéb, periférikus jellegű vagy obszcén szövegek is).

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170., 171., 174–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 77., 165–171.

172. a

1. Amoda jön, amint látom,
Fekete szőrű számaron.
Ha betyár lösz, jó barátom,
Ha csendőr lösz, be sem várom.
2. Nem loptam én életembe,
Csak egy csikót Debrecenbe.
Az is olyan jelős ló vót,
Mind a négy lába kesely vót.
3. Ki tanyája ez a nyárfás?
Nem hallik bē a kurjantás.
Vagy alusznak, vagy nem hallják,
Vagy talán nem is akarják?
4. De egy kislány meghallotta,
Az anyjának azt mondotta:
– Keljék hát föl, édősanyám,
Mert erre jár az én babám!

Bácsgyulafalva, Báló Ferencné Tóth Ágnes (83).

Székely M., 1973.

A 3–4. vsz. népies műdalként ismert.
Szövegvariáns: 72., 133. e, 165–171.

173.

Parlando ♩ = cca 80

2. Ha ki - sza - ba - du - lok nyá - ron, Tu - dom, sok gaz - da meg - bá - nja!

mert hát Ki - nek hám - ja, ki - nek jár - ma Ván - do - rol a zsig - vá - sár - ra.

1. vsz.

3. vsz.

4. vsz.

1. 4. vsz.

1. vsz

ossia

3. 4. vsz.

ossia

ossia

1. Száraz a kenyér, üres a bakó,
Nyávog a szalonnás acskó.
Lábomra dagadt a csizma,
Nem ad helyet ez a gazda.

3. – Jó estét, kedves bojtárom!
Van-ë a gulyába károm?
– Nincsen kárja, de nem is lesz,
Még a nyája kezemen lesz!

4. – Dehogy is nincs! De bizony van!
Hát a vezérürü hol van!?
– Kutyák itták meg a vérét,
Zsidó vitte el a bőrét!

Zenta, Kelemen András (77, 95).

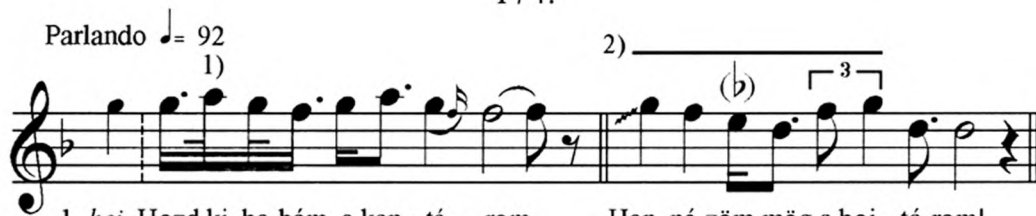
Burány B., 1973, Bodor A.–Németh I., 1990.

Dallama az Alföld egyik legjellemzőbb régi stílusú típusa. Elterjedésének góca az Alföld keleti fele. Török eredetű örökségünk tagja, nogáj–tatár párhuzama is ismert. Főleg pásztor dalok és balladák kapcsolódnak hozzá. Ennek a változatnak harmadik sora zárulhat az alaphang alatti szeptimen is (lásd az 5. számú eltérést). A recitáló sorhosszabbítást lásd a 160–161. számú dalban is. A 2. vsz. a rabénekek motívumaiként szerepel Vargyas Lajos felosztásában.

Variáns: 22., 24., 28., 72., 180., 181. (Járdányi I. 30, általános, főként északkeleti, palóc, délnyugat-dunántúli)

Szövegvariáns: 165–171.

174.

Parlando $\text{♩} = 92$

1. hej, Hozd ki, ba-bám, a kan - tá - rom, Han né-zöm mög a boj - tá-rom!

Ma két he-te, vagy má há-rom, Mó-ta a szám - a-dóm vá-rom.

ossia ossia ossia ossia ossia 2. 6. vsz. ossia ossia ossia

2. Amoda jön, amint látom,
Fekete szőrű számaron.
Mögüsmérem a számadót
Fekete szőrű számarul,
Bodor szőrű subájáru.

3. Bodor szőrű subájáru,
Fecskehasú pulijáru.
– Adjon Isten, jó bujtárom!
Amint kérdém: van-é károm?

4. – Ne azt kérdözd: van-é károm?
Van-é kenyér a számaron?
Nincsen kenyér, nincs tarhanya,
Nincs az iszákba szalonna.

5. – Nincsen károm, de nem is lösz,
Még a nyájad karomon lösz!
– Nincsen károm, dehogyis nincs!
Hát a vezérürüm de nincs!

6. – Kit mögöttem, kit mögittam,
Kit a lányoknak odadtam.
– Hát a bürét hová tötted?
– Zsidók vitték el a bürét,
Kutyák élték el a többit!

Szaján, Mester Mihály (70).

Paksa K., 1968.

A 172. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170., 171., 175–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 165–171.

Kazetta II. B 9.

174. a

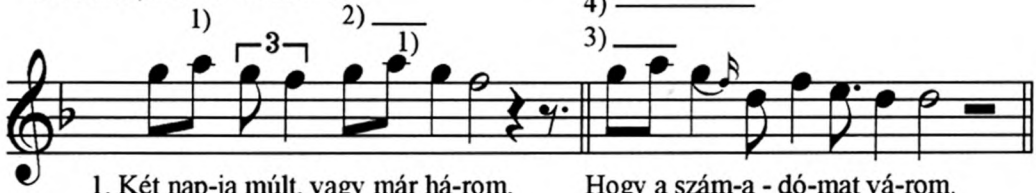
1. – Jó nap Isten, jó bujtárom!
A juhok közt van-ë károm?
– Nincsen károd. – De bizony van!
Hát a bugabárán hol van?!
2. Odavan a buga bárán,
Ki fizeti mög az árát?
– Mögfizetöm Szent György-napkor,
Mindën juhász kihajt akkor!
3. Asszony, kérj pénzt a zsidótul,
Mönekülj az adósságtul!
Ne tötesd csúffá magadat,
Ne vitesd el az ágyadat!
4. A házamon rossz a zsindey,
Rászállni a gólya sem mer.
A nagy adó súlya alatt
Házgërëndám maj leszakad!

Szaján, Bazsó Teréz (71).

Paksa K., 1968.

A 3. és a 4. versszakot lásd VMND 1. 93. sz.
Szövegvariáns: 165–171.

175.

Parlando, rubato $\text{♩} = 104-118$

1. Két nap-ja múlt, vagy már há-rom, Hogy a szám-a - dó-mat vá-rom.

A-mo-da megy, a-mint lá - tom, Fe - ke - te csi - lás sza - má-ron.

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia 175 c: 2. ism.

2. Ismerem a szamaráról,
Fecskehasú pulijáról.
– Adjon Isten, jó bojtárom!
Van-é a nyájamba károm?

3. – Nincsen károd, de nem is lesz,
Még én a nyájadná lészék!
– *hej*, Dehogy nincs baj! Dehogy nincs baj!
Hát a csengős ürü hol van?!

4. – Kutyád ette vérit, belit,
Zsidó vitte el a bőrit.
– Ejnye, az anyád mindenit!
Hová tétted el a testit?!

5. – Kit megettem, kit eladtam,
Kit a kutyáknak odadtam.
Üres tarsoly, üres bogrács
Nem illik a nyájhun, gazdám!

Horgos, Özvegy Miklós (33).

Kiss L., 1969.

A 172. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174., 176–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 165–171.

175. a

1. Már két hete, vagy hogy három,
Hogy a számadómat várom.
Amoda jön, amint látom,
Fekete szőrű számaron.

2. – Isten jó nap, jó bujtárom!
Van-ë hiba, van-ë károm?
– Nincsen hiba, de nem is léssz,
Még a nyáj a kezemén léssz!

3. – Dehogynincsen! De bizony van!
– *Dehogy is nincs! De hiszen van!*
Hát a buga bárán hol van?
– Kutyák itták még a vérit,
Én éltem el a tetemít.

4. Elaludt a jó bujtárom,
Ellopták a jó bárányom,
Kibül lett hatvan font faggyú,
Hat bundára való gyapjú.

Horgos, Leitner István (76).
Horgos, Krekuska György (46).

Kiss L., 1942.
Kiss L., 1969.

Szövegvariáns: 165–171.

175. b

1. Vagy két hete, vagy mán három,
Móte a számadóm várom.
Amottan jön, amint látom,
Fekete bodor számaron.

2. – Jó napot hát, jó bojtárom!
Azt kérdem, hogy van-é károm?
– Nincsen károd, de nem is lész,
Még a nyáj a kezemén lész!

3. – Dehogysis nincs! De bizony van!
Hát a vezérürüm hol van?
– Zsidó vitte jel a bőrét,
Kutyák étték még a vérét.

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (64).

Paksa K., 1968.

Szövegvariáns: 165–171.

175. c

1. Má két hete, vagyis három,
Móte a számadóm várom.
Amoda jön, amint látom,
Fekete bodor számaron.

2. – Adjon Isten, jó bojtárom!
Amég kérdém: van-ë károm?
– Nincsen bizon! – De bizon van!
Hát a vezérürü hun van?!
– Zsidó vitte jel a bőrit,^{*}
Mink éltük el (a) többi részit.

Felsőhegy, Bollók István (52) juhász.

Burány B., 1963.

Szövegvariáns: 165–171.

* A III–IV. dallamsorra

176.

Parlando ♩ = cca 63

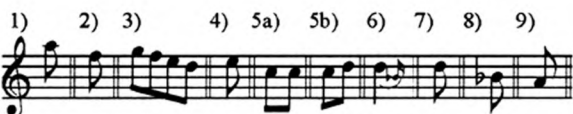
1. Ma két he-te, vagy már há - rom,

Hogy a szám-a-dó-mat vá-rom.

A - mo-da jön, a-mint lát-tom,

Fe-ke - te bo-dor sza-má-ron.

ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia ossia

1. a Két hete már, vagyis három,
Múta ja gazdámát várom.
Mijúta ja gazdám várom.
Fekete bodor számarón.

1. b Megüsmérem szamaráról,
Högyös fülű pulijáról.
Megüsmerni szamaráról,
Högyös fülű pulijáról.

1. c Megüsmérom pulijáról,
Fekete bodor számarról.
– Jó napot hát, jó bojtárom!
Van-é a nyájam közt károm?

2. – Adjon Isten, jó bojtárom!
Van-é károm, jó bojtárom?
– Nincsen károd, de nem is lesz,
Még a nyájad előttem lesz!
Még a nyáj a kezemön lössz!

2. a – Nincsen károm, de nem is lössz,
Még a vezérürüm itt lössz!
– Hej, dehogy nincs! Hogyne volna!
Hát a vezérürü hol van?!

3. – Dehogyis nincs! Hogyne volna!
– Dehogy nincsen! Hogyne volna!
Hát a vezérürü hol van!?
– Kutyák itták meg a vérit,
– Pulim itta meg a vérit,
Zsidó vitte jel a bőrét.
Lányok vitték el a többit.

3. a – Kutyák itták meg a vérit,
Zsidó elvitte a többit.
– Hát a húsát hová tötted?
– Vaskotlába mögsütöttem.

4. – Hát a többit hová tetted?
A húsát tán mind megetted?
– Kit megettem, kit megittam,
Kit a széplányoknak adtam.
Kit meg a kurváknak adtam.

5. Lányok, lányok, szánjatok meg!
Kutya kurvák, szánjatok meg!
Ürüm árát adjátok meg!
Né kívánjátok a károm,
'sz Lássátok, hogy nincs vásárom!

6. Csütörtökön viradóra
Találtam egy pej csikóra.
Éjfélíg mindég kergettem,
Még hajnalra fölnyergeltem.
7. Azon hajtottam hat tinót,
Mind a hat daruszőrű vót.
Mind a hat daruszőrű vót,
Mind a szolgabírójé vót.
8. Ég a fekete cserepes,
A számadó lova benne,
Vérrel forog fel a szeme,
Hogy ki nem mehet belőle.
8. a Piros cserepes tetejes,
A számadó lova benne!
Vérrel borul föl a szöme,
Hogy ki nem möhet belőle.
9. Minek ez a nyalka bojtár,
Mikor megvan ez a nagy kár?
Hogyha megvan ez a nagy kár?
Minek ez a vasas kutya,
Ha a tolvajt nem ugatja?
10. Zörög a kocsi a fagyon,
Szeretem én a bort nagyon!
Kocsmárosné bizonyságom,
Hogy én a bort nem útáлом.
11. Bort hozzonak, ne vizesset,
Hogy hijába ne fizessenek!
Megadom a borom árát,
Nem akarom senki kárát.
12. Elindultam hosszú jútra,
Eltörött a kocsim rúdja,
Eltörött a kocsim rúdja.
Hogy induljak hosszú útra?
Kilenc kovács mög egy bognár
Vasalja ja kocsim rúdját.
13. Három pulim a nyáj szélén,
Gúnyás számár a közepén.
Körülállják a kutyajim,
Azok az én vigyázójim.
14. Amoda egy bokor mellett*
Három juhom hatot ellett.
Három jerke, három ürű,
Enyém vagy má, te gyönyörű!
15. Három pulim a nyáj szélén,*
Gúnyás számár a közepén.
A bojtárom vízen-sáron,
Én meg a paplanyos ágyon.

Csóka, Banka János (34).

Csóka, Banka Mihályné Hecksó Erzsébet (50).

Csóka, Banka János (45) és Banka Mihály (53).

Csóka, Banka Mihály (63).

Csóka, Molnár Józsefné Szabó Julianna (69).

Burány B., 1953.

Burány B., 1965.

Burány B., 1965.

Kónya S., 1975.

Kónya S., 1977.

A 172. számú dallam változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174., 175., 177–179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 73., 75., 133. a, 165–171., 181., 195. a

Kazetta II. B 10. (Banka Mihály és János 1965-ös felvételéből a 8., 9., 14., 15. vsz. A dallamot lásd 194. sz. is. Stílusos pásztorelőadás.)

* A jelzett versszakok a 194. számú *hajnali ének* után hangzanak el.

176. a

1. Van két hete, (de) vagy már három,
Mióta számadót várom.
Amoda gyün, amint látom,
Fekete csilás számaon.

2. – Adjon Isten, kis bojtárom!
Van-ë hát valami károm?
– *de* Në azt kérdëzd, van-ë károd:
Van-ë kinyér a számaon!?
Nincsen kinyér, nincs tarhonya,*
Sëm az iszákba szalonna!
(Üres vót!)

Mohol, Zélicity Sándor (72) juhász.

Burány B., 1978.

Szövegvariáns: 165–171.

Kazetta II. B 11. (Dallama a 193. számú dallam. Hiteles pásztorénekstílus.)

* A III–IV. dallamsorra

176. b

1. Vagy két hete, vagy már három,
ej, Hogy a számadómat várom.
Amottan jön, amint látom,
Fekete szőrű számáron.
2. Megismerem szamaráról,
Bodor szőrű pulijáról.
– Adjon Isten, kis bojtárom!
Azt kérdezem: van-e károm?
3. – Ne kérdezze, van-e kárja.
Mit hozott a tarisznyába?
mer Nincs kinyerem, se szalonnám,
Sem az iszákba tarhonyám.
4. Fogd meg azt a raci birkát,
Hagy húzzuk le a bundáját!
mer Kuttyák isszák meg a vérét,
Zsidó viszi el a bőrét!
5. Kit megittam, kit eladtam,
Kit a rózsámnak odadtam.
Rózsám, rózsám, szánjatok meg,
Ürüm árát adjátok meg!

Mohol, Magó István (57).

Sárosi B., 1971.

Szövegvariáns: 165–171.

177.

Parlando, rubato ♩ = cca 88–92

1. A bu-ga - ci ü - rü-nyá-ja, hej De még-sza-ladt a bal szár-nya!
 A gu-ba - ci

A boj-tár - ja vér-be fagy-va,

A szám-a - dó ja csár-dá-ba.

2. vsz. ossia ossia

2. Vagy két hete, vagyis három,
 Móta ja számadóm várom.
de Amoda gyün, amint látom,
 Fekete szőrű számaron.
3. – Adjon Isten, jó bojtárom!
 Ha jó kértem: van-e károm?
 – Károd nincsen, de nem is lesz,
 Még a nyáj a kezemen lesz!
4. – Hogyne volna! De bizony van!
 Hát a vezérürü hol van,
 Kibe megvót hat font faggyú,
 Hatvan forint ára gyapjú?!
5. – *de* Ne azt kérdezd, mi a károd!
 Elsőbb nézd meg a falkádat!
 Szőke szamarad a pányván,
 Hat komondor a falkánál!
5. a – Ha azt kérded, mi a károd,
 Elsőbb nézd meg az iszákot!
 Üres a zsák, üres bogrács,
 Üres a szalonnás iszák!
6. Ne azt kérdezd, hun az iszák,
mer Üres a zsák, üres bogrács!
 Üres a zsák, üres bogrács,
 Üres a szalonnás iszák!
7. Minek ez az ember bojtár,
 Hogyha mégis megvan a kár?
 Hogyha mégis megvan a kár,
 Odavan a bugabárán!?
8. – Kutyád itta meg a vérit,
 Zsidó vitte el a bőrit.
 Zsidó vitte el a bőrit,
én meg Eléltem a többi részit.
9. – Odavan a bugabárán!
 Ki fizeti meg az árát?
 – Majd megfizetem tavaszkor,
ha Hamarabb nem, Szent György-napkor!

Horgos, Bajtai János (47) juhász.
Horgos.

Kiss L., 1942.
Király E., 1954.

Lásd a 172. szám jegyzetét. Az ótörök eredetű örökség különösen jellemző, stílusos példája ez a ritka nagy hangterjedelmű változat (úgy, mint a 182. sz. is). Hangzója sajnálatos módon nem mel-
lékelhető.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–176., 178., 179., 182., 193–195. (MNT
VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 165–171.

178.

Parlando, rubato ♩ = cca 72–88

2. Egy - két he-te, vagy már há-rom, Hogy a szám-a-dó-mat vá-rom.

I-hol jön hát, a-mint lá-tom, Fe - ke-te szó-rú sza-má-ron.

ossia ossia ossia ossia 168a, 182 sz. 182a sz. ossia 168a, 182a sz. 168a sz. ossia

1. A bugaci ürüfalka,
De megszaladt a bal szárnya!
A bojtárja vérbe fagyva,
A számadó a csárdába.

3. – Jó nap Isten, jó bojtárom!
a Van-é hiba? Van-é károm?
– Károm nincsen, de nem is lesz,
h Még a nyáj a kezemen lesz!

4. – h Ne azt kérdezd: mi a károm!
Nézd még előbb a falkádat!
Szürke szamarad a pányván,
Hat komondor a falkánál!

5. Ne jart firtasd: mi ja károm!
Üres a kenyeres zsákom!
Üres a zsák, üres bogrács,
Üres a szalonnás iszák!

Horgos/Kecskemét, Gyarmat György (75) pásztor.

Burány B., 1975.

Dallamáról lásd a 172. számú dalnál mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–176., 177., 179., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 165–171.

Kazetta II. B 12. (Ugyanezen a dallamon énekli a 168. a és 182. a dalokat is. Kiváló pásztorének-stílus.)

178. a

1. Mögszaladt a falka nyájom,
A bugaci hírös nyájom!
Két bujtárja vérbe fagyva,
Számadója a csárdába.
2. Ma két hete, maj lösz három,
Múta a számadóm várom.
Amoda gyün, amint látom,
Fekete bársony számaron.
3. – Jó napot, édös bojtárom!
Károd is van, amint látom.
– Nē azt kérdözd: van-ē károm!
Üres-ē mán az iszákomb?
4. Károm nincsen, de nem is lösz,
Még a falka kezemön lösz!
– Dehogy nincsen! De bizon van!
Hát a szép hat ürü hun van!?
5. – Kutyám itta mög a vérit,
Zsidó hordta el a būrit,
Magam éltem el a többit!
Magam éltem el a többit!
6. – Hát a buga bárány hun van!?
Annak a büre kiné van?
Hát a húsát hova tötted?
Jó barátiddal mögötted!
7. – Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit a lányokra költöttem!
Kit mögittam, kit mögöttem,
Kit a lányokra költöttem!
8. – Elveszött a buga bárány,
Ki fizeti mög az árát?
– Mögfizetöm ekkor-akkor,
Dömötörkor: számadáskor.
9. Azt nem hittem vóna soha:
Tömlöc ódalamat nyomja.
Tömlöc ódalamat nyomja,
Piros orcám elhervassza.
10. Nincsen neköm varrott párnám,
Heverök a subám szárnyán.
Keservessen szörzött babám,
Kire maradsz mán ezután?
11. – Maradok a jó Istenre,
A jószívű embörökre.
Maradok a jó Istenre,
A jószívű embörökre.

Alföld, hely nélkül.

Kálmány L.

Szövegvariáns: 165–171., 195. a

179.

Parlando, rubato $\text{♩} = \text{cca } 82$

1) ————— 2) —————

1. Ma két he-te, vagy már há-rom, Mő-te ja szám - a-dóm vá-rom.

A-mot-tan* jön, a-mint lá-tom, Fe-ke-te bo-dor** sza-má-ron.

1) 2)

2. vsz. 179 a: 3. vsz. 4. vsz.

2. Megösmertem (a) szamaráról,
a Bodor szőrű pulijáról.
Bodor szőrű pulijáról,
Szép fekete bajúszáról. ***
Szép fekete bajúszáról,
Rézsarkantyús csizmájáról.
3. – Adjon Isten, jó bojtárom!
Van-e károm a falkámon?
– *hej, de* Nincsen károd, de nem is lesz,
Míg a lányod szeretőm lesz!
3. a – Adjon Isten, jó bujtárom!
Van-ē károm, amint látom?
– Nē azt kérdēzd, van-ē károd!
Üres-ē mán az iszákod?!
Üres bizon, három hete, ***
Mőte kifogyott belőle!
4. Nincsen károd, de nem is lesz,
Még a falkád (a) kezemen lesz!
– Nincsen károm? Hogyne volna!
Hát a vezérü hol van?!
5. – Asz mondtad, hogy nincsen károm?
Hát a fekete bárányom?
Hová lett az öreg ürü,
Aki nékem már eltűnt ü?!
6. – *a* Kutyád itta meg a vérét,
a Zsidó vitte el a bőrét.
Kit megettem, kit megittam,
Kit a széplányoknak adtam.
7. – *az* Ingöd, gatyád el kell adni,
az Ürü árát meg kell adni!
– Ó, szép lányok, szánjatok meg:
az Ürü árát adjátok meg!
Lássátok, hogy nincs vásárom! ***
Ne kívánjátok a károm!
8. Eredj, fogd mēg a babossat,
Vagy pedig a harangossat!
Fogjál ēggyet a lányoknak,
Az én kedves galambomnak!

* Amoda

** csilás

*** A III–IV. dallamsorra

9. Amott lenn a bukor mellett
Három birkám hatot ellett.
Van már birkám, van bárányom,
Sírathatsz mán, kisangyalom!
10. Esteledik, alkonyodik,
Gulya, ménes takarodik.
Három bojtár jó bort iszik,
A számadó káromkodik.
10. a Esteledik, alkonyodik,
A számadó káromkodik.
Hijjába jis káromkodik,
a Juhászlegény iszik, iszik.
11. Egyik iszik Levelesbe,
A másik a Cserepesbe,
A harmadik a csárdába
Iszik istenigazába.
12. Iszik a juhász a csapon,
Sír a kislány az ablakon.
Ne sírj, kislány, olyan nagyon,
Nem ütik a juhászt agyon!
13. Iszik a juhász a csapon,
Nem sír mán a kislány nagyon.
Sírhatsz, kislány, nagyon, nagyon,
merd Most ütik a juhászt agyon!

Mohol, Szécsényi István (71) juhász.
Temerin, Mészáros József (70) tamburás.

Burány B., 1974.
Burány B., 1975.

Lásd a 172. számú változat jegyzeteit.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–178., 182., 193–195. (MNT VIII. 45. típus)

Szövegvariáns: 133., 165–171., 180–182.

179. a

1. Már két hete, avagy három,
Móta a számadót várom.
Amoda jön, amint látom,
Szürke lovon, vagy számaron.
2. Sötétedik, alkonyodik,
A számadó káromkodik.
A számadó káromkodik,
Mind a három bojtár iszik.
3. *az* Eggyik iszik (a) Szerepésbe,
A másik a Sindölcsbe.
A harmadik a Zsinórba,
Juhom jár a csavargóba.
4. – Jó estét, juhászbojtárok!
Van-é hija a falkánok?
– De nem is volt, de nem is léssz,
Még a lánya szeretőm léssz!
5. – Hát az a szép ürü hol van?
Hát az a szép tokjú hol van?
– Kutyák itták még a vérit,
Én ettem még többi részit.

Gombos, Bacskó Antalné Dinnyési Anna (59).

Kiss L., 1941.

Szövegvariáns: 165., 180–182.

Esteledik, alkonyodik (180–182.)

180.

Parlando ♩ = cca 88

1. Es - te - le - dik, al - ko - nyo - dik, Gu - ly a, mé - nes ta - ka - ro - dik.

Há - rom boj - tár jó bort i - szik, A szám - a - dó ká - rom - ko - dik.
A szám - a - dó ká - ron - ko - dik, Há - rom boj - tár jó bort i - szik.

1) 2) 3)
2a vsz. 2. 3. vsz. ossia

2. Kettő a csárdába mulat,
De szomorú nótát húzat!
A harmadik Cserepesbe,
Kocsmárosné* az ölébe.

2. a Egyik iszik (a) Cserepesbe,
A másik a Levelesbe.
A harmadik a Morgóban,
Gulya, ménes csavargóban.

3. E'szökött a tarka gulya,
Elszaladt az arany gulya,
De szépen szól a kolompja!
A számadó megtalálta
Kecskeméti** nagy vásárba.

Csóka, Banka János (45).

Burány B., 1965.

Csóka, Banka Mihály (73).

Bodor A.–Németh I.–Tripolsky G., 1990.

Mohol, Vlasity Károlyné Zélicity Klára (47, 62).

Burány B., 1975, Bodor A.–Burány B.–Németh I., 1990.

Dallama az Alföld egyik legjellemzőbb régi stílusú típusa. Elterjedésének góca az Alföld keleti fele. Török eredetű örökségünk tagja, nogáj–tatar párhuzama is ismert. Főleg pásztorvalok és balladák kapcsolódnak hozzá.

Variáns: 22., 24., 28., 72., 173., 181. (Járdányi I. 30, általános, főként északkeleti, palóc, délnyugat-dunántúli)

Szövegvariáns: 165., 168. a, 176., 179., 185. b.

Kazetta II. B 13. (Az 1990-es moholi felvétel)

* Csaplárosné

** Debreceni

181.

Parlando ♩ = 76-92

1. Es - te-le-dik, al-ko-nyo-dik, h Gu-lya, mé-nés ta-ka-ro-dik.

Há-rom boj-tár jó bort i-szik, A szám-a-dó ká-rom-ko-dik.

1) 2) 3) 4)
ossia ossia ossia ossia

2. Mikor a juhász bort iszik,
Szürke szamár szomorkodik.
h Nő szomorkodj, szürke szamár,
Majd e'ményünk a nyáj után!

3. Három pulim a nyáj szélén,
Gúnyás szamár a közepén.
Körüállják a kutyáim,
Azok az én vigyázóim.

4. A minap a szérú* mellett
Három juhom hatot ellött.
h Van már juhom, van bárányom,
Szerethetsz mán, kisangyalom!

Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (61, 62), asszonyok.

Bodor A., 1994, 1995, 1996.
Bodor A.-Németh I., 1997.

A 181. számú dal változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 22., 24., 28., 72., 173., 180. (Járdányi I. 30, általános, főként északkeleti, palóc, délnyugat-dunántúli)

Szövegvariáns: 165., 168. a, 176., 179., 185. b.

Kazetta II. B 14. (Az 1997-ben készült felvétel)

* kádarc

182.

Parlando, rubato ♩ = cca 64–80

1. Es - te - le - dik, al - ko-nyo-dik, Gu-lya, mé-nes ta - ka - ro-dik.

Gu-lya, mé-nes ta - ka - ro -dik,
*Ne á - gas-kodj, há-tas-lo-vam, Há-tas-lo-vam á-gas -ko-dik.
Szi-laj mé-nes jó he-lyen van!2. Esik eső, csak úgy folyik,
A számadó káromkodik.
A számadó káromkodik,
Három bojtár jó bort iszik.3. Egyik iszik Kerepesben,
A másik meg fönt Mérgesben,
A harmadik a Csurgóban,
Szilaj ménes csavargóban.

Horgos.

Király E., 1954.

A török régi stílus kétmagú (két dallamgondolatból építkező), kvintváltó dallamainak egyik klasszikus példája. Rokon népi párhuzamait csuvasoknál és cseremiszeknél tartja számon a kutatás. Az egész nyelvterületen elterjedt, de az Alföldre legjellemzőbb nagy típus, egyben legnépszerűbb vajdasági „fő-dallamunk” is. Főleg pásztordalok, többféle ballada és *hajnali énekek* (a középkori trubadúrköltészet kedvenc műfaja) kapcsolódnak hozzá (népszerűségéből adódóan egyéb, periférikus jellegű vagy obszcén szövegek is). Ez a ritka nagy hangterjedelmű változat (úgy, mint a 177. sz. is) az ótörök eredetű örökség különösen jellemző, stílusos példája. Hangzója sajnálatos módon nem mellélkelhető. Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170., 171., 174–179., 193–195. (MNT VIII. 45. típus) Szövegvariáns: 165., 168. a, 176., 179., 185. b.

* A III–IV. dallamsorra

182. a

1. Esik eső, hajnalodik,
Hátaslovam ágaskodik.
Három bojtár jó bort iszik,
A számadó káromkodik.

2. *az* Egyik iszik Cserepesbe,
A másik meg fönt Mérgeben,
A harmadik a Csurgóba,
Gulya, ménes csavargóba.
hej, de a Három bojtár jó bort iszik,*
A számadó káromkodik.

Horgos, Gyarmat György (72) juhász. Kiss L. 1972.

Szövegvariáns: 165., 168. a, 176., 179., 185. b.

Kazetta II. B 15. (Dallama a 178. számú dallam. Lásd ott. Ugyanez a változat hallható még MNZA IV. 5. 4. a. Kiváló, jellegzetes pásztorelőadás.)

*A III–IV. dallamsorra

182. b

1. Esteledik, alkonyodik,
Gulya, ménes takarodik.
A számadó káromkodik,
Három bojtár mindég iszik.
mert Három bojtár jó bort iszik.

2. Egyik iszik Cserepesbe,
A másik a Levelesbe,
jA másik mēg a Mérgesbe,
A harmadik a Morgóba,
Gulya, ménes csavargóba.
A falka mēg csavargóba.

Csóka, Banka Mihály (53) juhász.
Mohol, Zélicity Sándor (72) juhász.

Burány B., 1965.
Burány B., 1978.

Szövegvariáns: 165., 168. a, 176., 179., 185. b.

Kazetta II. B 16. (A moholi változat, dallama 193. sz.)

Kis pacsirta a magasba (183–192.)

183.

Parlando ♩ = cca 72

1. Kis pa-csír-ta a ma-gas -ba, Hang-ja az e - get ha-síj -ja.

Ha-síj -ja ja ma-gas e-get, Ju-hász - le-gény úgy le - gel - tet.

2. Ha esik is, hordja, fújja,
Juhászlegény a pusztába.
De a paraszt a szobába
Alszik paplanos ágyába.

3. Mit ér az a paplanos ágy,
Ha nincs göndör szűrő subád?
Göndör suba, szép feleség,
Ebbe van a gyönyörűség.
Göndör suba, szép szerető,*
De szeretém mind a kettőt!

Mohol, Vlasity Károlyné Zélicity Klára (42, 46, 62).

Király E., 1971, Burány B., 1975,
Bodor A.–Burány B.–Németh I., 1990.

Kupolás vonalú, de nem visszatérő szerkezetű, gregorián eredetű dallam. A *Veni creator spiritus*, illetve a *Jövel Szent Lélek Úr Isten* kezdetű himnusz világi változata. Elterjedt változatoké van mind 8, mind 10 és 11 szótagú strófákon (ez utóbbiakat l. 79–81. és 122.). Lírai szövegeket, balladákat, ún. *hajnali énekeket* és esti énekeket énekelnek rá. Legismertebb lírai szövege a *Bujdosik az árva madár* (185. sz.).

Variáns: 78., 183., 185., 197., 198., távolabbról 74., 184. (Vargyas I. 16., 226–227. old., SZDV I/I, Járdányi I. 191, általános)

Kazetta II. B 17. (Az 1990-ben készült felvétel)

* A III–IV. dallamsorra

Parlando ♩ = cca 76

1) 2) 3) 4) 5)

1. E - sik e - ső, fűj - ja*, hord - ja*, Ak - kor kel** a ju - hász talp - ra.

3) 4)

De ja pa - raszt a szo - bá - ba Fek - szik pap - la - nyos á - gyá - ba.

1) 2) 3) 4a) 4b)

ossia ossia ossia ossia ossia

2. Mit ér az a paplanyos ágy,
Ha nincs göndör szőrű subád?
Bodor*** suba, szép feleség,
Nála van a gyönyörűség.
Ez az összes gyönyörűség.

3. Kiválasztom az ürümet,
Úgy várom a rossz időket.
Két bojtárom a két szárnyán,
Kisangyalom a hátuján.

Mohol, Vlasity Károlyné Zélicity Klára (46, 62). Burány B., 1975, Bodor A.–Burány B.–Németh I., 1990.
Törökkanizsa, Sós Mihályné Törköly Erzsébet (75, 79). Bodor A., 1993, Bodor A.–Németh I., 1997.

Fríg hangsorú, dallamjárása és záratai révén az előző (183. sz. lásd annak jegyzetét) család rokona, második és negyedik dallamsora között kvintváltás nyomaival. Kapcsolatban van a bukovinaiak egyik jellemző fríg típusával is (MNT IX. 90. típus, ennek 11 szótagú variánsa *A citrusfa levelestől, ágastól* kezdettel népszerű).

Variáns: távolabbról 74., 78., 183., 185., 197., 198. (Vargyas I. 16, 226–227. old., SZDV I/I, Járdányi I. 191, általános, MNT IX. 89. és 90. típus)

* hordja, fűjja
** áll
*** Göndör

185.

Parlando, rubato ♩ = cca 108

1. Buj-do-sik az ár - va ma-dár,

E-gyik ág - ról má - sik - ra száll.
Min-dén er - dő - szé - len lē-szall.Hát az i-lyen ár - va, mint én
Hogy-nē buj-do - kol-na, szé-gény!Hogy-nē buj-do-kol-na, sze-gény!
Ő is o - lyan ár-va, mint én.

3. vsz.

ossia

ossia

2. Én is vagyok olyan gulyás,
Nem állok a gáton, mint más.
Sorba legel az én gulyám,
Szeret engem az én rózsám!

Doroszló, Babos János (62).

Csóka, Banka Mihályné Hecksó Erzsébet (62).

Kiss L., 1968.

Kónya S., 1977.

A 183. számú dallam változata, lásd annak jegyzetét. Ez a legnépszerűbb szövege, iskolában is tanították. A 2. vsz. valószínűleg népszínmű-irodalmi termék.

Variáns: 78., 183., 197., 198., távolabbról 74., 184. (Vargyas I. 16, 226–227. old., SZDV 1/I, Járdányi I. 191, általános)

185. a

1. Magasan jár (a) nap az égön,
a Gulya delelőre készen.
Léhajtom a nagy Tiszára,
Mögítatom a fodrába.
2. Gulyaménöst most itatom,
A rózsámat most siratom.
Elhagyott az, nem szeret rég,
Verje mög a csillagos ég!
3. A rózsámat úgy siratom,
Fáj a szívem, sajog nagyon!
Ha ja Tisza száraz vóna,
Könnyejimtű kijáranna!
4. Gulyaménös vizet iszik,
Az én rózsám mással játszik.
Mást ringat el az ölébe,
Más kacsingat szömébe.

Csóka, Korponai János (24).

Kónya S., 1976.

Szövege lehetséges, hogy népszínmű-irodalmi termékből folklorizálódott.

185. b

1. Pásztor vagyok az Alföldön,
Nincs ily nagy úr messze földön!
Akkor kelék, mikor a nap,
Terelgeték csak egész nap.
2. Derékaljam virágos rét,
Takaróm a csillagos ég.
Kisangyalom, ha jitt vóná,
Csillagokkal takaródná!
3. Csillag ragyog fönt az égén,
Gulyás legény kint a rétén.
Terelgetém a gulyámat,
Leteríti a subáját,
Úgy ölelém a babámat.
Úgy öleli a babáját.
4. Elszökött a farka* gulya,
Nem szól már a kolomp** rajta.
Ha jelszökött, assé bánom,
Csak a babámat sajnálom!

Mohol, Vlasity Károlyné Zélity Klára (43).
Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (59),
Losonc Orbánné Tóth Erzsébet (63).

Király E., 1971.

Varga A., 1992.

Valószínűleg műköltői eredetű szövegek folklorizált változatai (mind a 185. a, mind a 185. b).

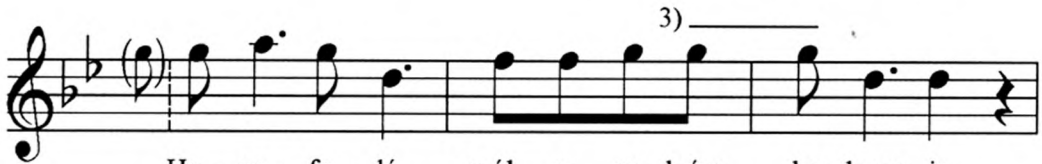
* tarka
** cséngő

186.

Giusto ♩ = 80–92

1. Es - te van már, he - tet ü - tött az ó - ra,

Ha - za - fe - lé szól a gu - lyám ko - lomp - ja.

Ha - za - me - gyek, le - te - rí - tem a su - bá - mat,

Rá - gon - do - lok az én ré - gi ba - bám - ra.

ossia ossia ossia ossia

2. Éjfél után egyet ütött az óra,
Este későn éjfélütött az óra,
 Büszke legény, ki danol a faluba.
egy Büszke legény sétálgat a faluba.
 Én danolok*, mer nem tudok elaludni,
 Fáj a szívem, a szerelem** megöli.

Piros, Fehér József (47).

Horgos, Gyarmat György (72).

Király E., 1954.

Bodor G., 1972.

Népszerű új stílusú dal, iskolában is tanították.
 (Járdányi II. 12, általános, ennek változata)

*csavargok

**búbánat

187.

Giusto ♩ = 60–72

1. Kis al - pá - ri gu-lyás-le-gény, A csár-dá - ba mu-lat sze-gény.
 Fe-ke - ti - csi ju-hász-le-gény,

É-hen, szom-jan a gu-lyá - ja, I - tas-sa meg a ba - bá - ja.
 Jaj, de szom-jas Meg-i - tat - ná

ossia ossia ossia ossia

2. – Megitatnám, de nem merem,
 Nehéz a vödört emelnem!
 Mert ha én azt fölemelem,
 Megöl engem a szerelem!

2. a Megitatná, de nem meri,
 Nagy a vödör, nem emeli.
 – Ha én aztat megemelem,
 Megöl engem a szerelem!

Piros, Fehér József (54).

Bácsfeketehegy, Bordás József (69).

Király E., 1954.

Király E., 1957.

Formára visszatérő szerkezetű, de lényegileg nem új stílusú, kis szótagszámú, kis terjedelmű, *mazurka ritmusú* dallam. Dúr és moll hangnemben is előfordul. Valószínűleg a 15–16. században gyökerezik, kimutathatók egyházi és világi dallamrokonai. A balladákon kívül egyházi népénekek, laikus népi ájtatosságok énekei és lírai dalok hordozói. Lásd a 75. számú dallamnál mondottakat is.

Variáns: 75., 76., 86–90., 199., 200. (SZDV 8, K–V 29. old., Vargyas, 1981: 0323, 0324, Járdányi II. 48, általános)

187. a

1. A szegedi juhászlegény,
Kis csókai gulyáslegény,
Belefűt a vízbe szegény.
Belehalt a kútba szegény.
Szomjan legel a gulyája,
Itassa meg a babája!

2. – Megitánám, de nem merem,
Nagy a vödör, nem emelem!
Mer ha én azt megemelem,
Ha a vödört megemelem,
Megöl engem a szerelem!
Rögtön megöl a szerelem!

3. Kis csókai libajárás,
Nehéz, babám, a kapálás! *
Könnyebb száz lányt megölelni,
Mint egy röndöt lekaszálni.

Csóka, Cára Istvánné Körmendi Anna (30).
Csóka, csoport.
Zobnatica, Szalma Mária (16).

Burány B., 1952.
Király E., 1954.
Király E., 1966.

*kaszálás

Giusto $\text{♩} = 63$

1. Sán-dor - há - zi gu-lyás-le-gény, Ké - rész - tül van lő-ve szé-gén.

Szom-jan le-gel a gu - lyá - ja, Még-i - tas - sa a ba - bá - ja.

2. Sándorházi gulyáslegén,
Halva fekszik otthon szégén.
Szomjan legel a gulyája,
Sírva hajtja a babája.

3. Sándorházi gulyáslegén,
Még van keresztélve szégén.
Százharminc pap keresztélte,
Még sincsen szégénnek neve.

4. Jaj, de szépén harangoznak!
Talán az én galambomnak?
Most viszik a temetőbe.
El sem búcsúzhattam tőle!

Hertelendyfalva, Illés Ambrusné Buta Mária (51).
Hertelendyfalva, Kovács Júlia (80).

Kiss L., 1941.
Ujváry Z., 1966.

Formára visszatérő szerkezetű, de lényegileg nem új stílusú, kis szótagszámú, kis terjedelmű dallam. Valószínűleg a 15–16. században gyökerezik, kimutathatók egyházi és világi dallamrokonai. Lásd a 75. számú dallamnál mondottakat is.

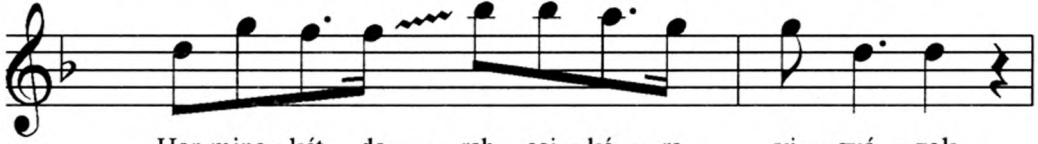
Ez a változat főként lírai szövegekkel jár együtt. Egyes változatai 10 szótagúakká bővülnek (lásd VMND 1. 40 A és 40 B). Tripodikus (három tagolódású: 2+4+2) nyolc szótagú sorai a harmadik dalsorban leggyakrabban megváltoznak (4+4-re, ekkor a sorzárlat is a tercre kerül, lásd a 3. számú dallameltérést).

(SZDV 8/d, Vargyas, 1981: 0341, Járdányi II. 17, általános)

Giusto ♩ = 72

1. A hor - ga - si csi - kós - le - gény én va - gyok,

Har-minc - két da - rab csi - kó - ra vi - gyá - zok.

E - redj, ba - bám, for - dítsd meg a csi - kóm e - le - jét,
té - rítsd mé - nes

Ne le - gel - je le a ró - zsa le - ve - lét!

1. a Tisza szélén * csikós legény vagyok én,
Harminchárom csikóra vigyázok én.
Elszakadt a sárga csikóm pányvakötele,
Elszakadt a kis pej lovam pányvakötele,
Régi babám, jutok-e még eszedbe?

2. Házunk előtt van egy magas eperfa,
Ahhoz van a kis pej lovam pányvázva.
Elszakadt a kis pej lovam pányvakötele,
Régi babám, jutok-e még eszedbe?
Pányvakötél hosszira van, sejt, de
eresztve, **
Régi babám, nem vagy még elfelejtve!

3. Nem ide való születés vagyok én,
Messze földről vándoroltam ide én.
Így jár, aki messze földről idevándorol:
Nincs babája, ki vállára boruljon.

4. Búra, búra, búbanatra születtem,
Nem igazi anya nevelt föl engem.
Anyám se volt, a sorsom is, jaj, de mostoha!
Ki vagyok a babám szívéből zárva!
Volt szeretőm már tízéves koromba.

5. Mén a kocsi, porzik az út utána,
Pirosbarna kislány ül a farába.
Kék a szeme, szemöldöke, jaj, de fekete!
A jó anyja de kedvemre nevelte!

* Túl a Tiszán

** A III-IV. dallamsorra

Ludas, Sebők István (80).

Ludas/Hajdújárás, Szűcs László (70).

Hajdújárás, asszonyok.

Király E., 1954.

Bodor A.–Varga A., 1992.

Bodor A.–Szöllősy V. V., 1997.

Legnépszerűbb új stílusú dalaink egyike. Szövege inkább csak lírai dal.
(Járdányi II. 105, általános, a középső sorok egyeznek)

Giusto ♩ = 80–108

1. Túll a Ti - szán csi - kós - le - gény va - gyok én,

. Har - minc - há - rom csi - kó - ra vi - gyá - zok én.

- Gye - re, ró - zám, té - rítsd még a mé - nes e - le - jét,

Nē le - ge' - je lē a ró - zsa le - ve - lét!

ossia ossia ossia 6.vsz. ossia ossia ossia 4. 6. vsz.

1. a Szilágyiba* csikóslegény vagyok én,
 Hatvanezer csikót legeltetek én!
 Tizenhárom** szilaj csikót őrzök én!
 – Gyere, babám,*** fordítsd még a ménes
 elejét!
 – Eredj, rózsám, fordítsd el a ménés elejét!
 Lē nē rágia bazsarózsa levelét!
 Nē lege'je bazsarózsa levelét!

2. Túl a Tiszán van egy karó lőjásva,
 Túl a Tiszán van egy magas diófa,
 Oda van a kis pej lovam pányvázva.
 E'szakadt a kis pej lovam pányvakötele,
 Régi babám, jutok-ē még eszedbe?

2. a Zöld erdőbe van egy karó leverve,
 Oda van a kis pej lovam kikötve.
 Elszakadt a kis pej lovam pányvakötele.
 Régi babám, nem vagy még elfelejtve!

* Tisza partján

** Harminchárom

*** kislány

2. b Túl a Tiszán kis gunyhóba lakok én,
Egy szép sárga csikóra vigyázok én.
Harminchárom csikóra vigyázok én.
Elszakadt a sárga csikóm pányvakötele.
Babám vállán elaludtam az este.
3. Esik eső, sáros lett a nagyucca,
Még látszik a lopott lónak a nyoma.
– Gyere, rózsám, söpörd el a lopott ló
nyomát!
Még az éjje' téréd kötöm az árát!
4. Hervadj, rózsá, ha leszakajtottalak!
Ne haragudj, babám, hogy elhagytalak!
Elhagytalak mer így hozta az idő:
Megtudtam, hogy nem vagy igaz szerető!
5. Mén a kocsi, porzik az út utána,
Barna kislány **** ül a kocsi farába.
Kék a szeme, szemöldöke, jaj, de fekete!
Édésanyja de kedvemre nevelte!
6. Árok, árok, de méll árokba estem!
Egész éjjel a rózsámat kerestem.
Még találtam (a) doroszlai csárdába,
Szép piros bort töltött a poharába.
7. Túl a Tiszán lekaszálták az árpát,
Elvágták a kis pacsirta jobb szárnyát.
Búsul szegény kis pacsirta a szárnya után,
Én is búsulok a szeretőm után.
8. Nem ide való születés vagyok én,
Messze földről vándoroltam ide én.
Így jár, aki messze földről idevándorol:
Nincs babája, ki vállára boruljon.
9. Szilágyiba négy úton köll bemenni,
De szeretnék a rózsámmal beszélni!
– Gyere, babám, fordítsd meg a ménes elejét
Lē nē rágja bazsarózsa levelét!
10. Rózsa Sándor mezítláb járt rabolni,
A csizmáját otthon hatta vasalni.
Kilenc kovács nem tudta azt, sejt, mégvasalni,
Mer nem tudtak rézből patkót csináni.

Gombos, Nemes Gáspárné Vince Katalin (59).

Hódegyháza, Medve Anna (32).

Zenta, Lengyel Ilona (15), Bene Erzsébet (72).

Doroszló, Samu Istvánné Bártol Erzsébet (70),

Radics Józsefné Szűcs Mária (78).

Horgos, Krekuska György (46).

Kevi, Mucsi István (21), Fábrik József (57).

Kispiac, Dobó Imréné Nagy Matild (56).

Horgos, csoport.

Bácsgyulafalva, Drobina Ferencné Simon Margit (27).

Szilágyi, Buják Jánosné Bényei Ágnes (71).

Firigyháza, Kiss Mihályné Tóth Viktória (72).

Maradék, Varga János (37).

Völgyes, asszonyok.

Kiss L., 1939.

Király E., 1953.

Burány B., 1953, 1965.

Kiss L., 1944, 1968.

Kiss L., 1969.

Bodor G., 1971.

Bodor A.–Tripolsky G., 1972.

Bodor A., 1972.

Bodor A., 1972.

Székely M., 1974.

Kónya S., 1977.

Bodor A.–Szemerédi M., 1992.

Bodor A., 1997.

Legkedveltebb új stílusú dallamaink egyike, erről számos versszaka és változata is tanúskodik. Harmadik sorának bővülése el is maradhat (lásd az 5c dallameltérést).

(Járdányi II. 105, általános, a középső sorok egyeznek)

Szövegvariáns: 157–158.

**** legény

191.

Giusto $\text{♩} = 84$

1. El - ve - szét a kis pej lo - vam cit - rus - fa jer - dő - be,

El-sza - kadt a rán - cos csizs-mám a sok ke - re - sés - be.

de Nė ke - resd a lo - vad, még van már az fog - va,

Vá-sár - he - li vá - ros-há - zán szól a csən - gő raj - ta!

3. 4. vsz.

2. Ismerem a kis pej lovam csengője hangjáról,
Ismerem a kisangyalom büszke járásáról.
Nem adnám a lovam százezër forintér!
Nem adnám a kisangyalom szélės e világér!

3. Kis pej lovam, kis pej lovam térdig jár a sárba,
De sok erdőt, de sok mezőt beszaladt hiába!
Addig szaladt vélem térdig érő sárba,
Még bė nem vitt, még bė nem vitt (a)
vármegye házába.

4. Esik eső szép csendesen (a) Balaton partjára,
De sok vizet elhordtam már a rabok számára!
Hordhatom eleget, van még elég idő:
Odahátra van tölteni tizėnkét esztendő!

A romlatlan hagyomány egészséges formáló erejének szép példája. Az eredetileg 6, 6, 8, 6 szótagú 4 soros strófákat (szótagszám bővítéssel) két 12 szótagú sorra értelmezték át, és új stílusú dallamra éneklék. Ugyanezt a jelenséget tapasztalhatjuk a *Gunaras lány* és a *Bogár Imre* balladákban (50., 51., ill. 63. sz.) és a következő változatban is (192. sz.). Az 1. és 2. vsz.-ot lásd még VMND 1. 194–195. sz.). Az utolsó versszak rabének.

(Járdányi II. 153, általános)

Szövegvariáns: 98., 114., 119., 121.

192.

Giusto ♩ = 92

1. El-vesz - töt-tem kis pej lo-vam (a) ki - kin-da - ji zöld er - dő - be,

El-kop - tat-tam szép pár csiz-mám a lo-vam ke - re - sé - sé - be.

Még-is - me - röm lo - vam (a) csen - gő szó - lá - sa - ról,

Még-is-me-röm kis-an-gya-lom pi-ros csiz-ma já - rá - sa - ról.

2. vsz. 2. vsz. 2. vsz.

2. Föjlött már a hajnalcsillag, szépen kering fönt az égen.
Nem találok a lovamat (a) kikindaji erdészélön.
Ne keresd a lovad, mer mög van az fogva!
a Kikindaji hajtókerthe szépen szól a csengő rajta.

Szaján, Palatinus Imre (53).

Bodor A., 1996.

Szintén jó példa arra, hogyan értelmezik át a kis szótagszámú strófákat új stílusú, nagy szótagszámú strófákká. Lásd az előző (191. sz.) dallamnál mondottakat. A dallam valószínűleg katonanótából alakult, harmadik sora megegyezik pl. Járdányi II. 76 (palóc, dél-alföldi és dél-dunántúli) harmadik sorával, szélső sorai pedig egy műdalos, közkedvelt katonanótából alakultak ötfokú dallammá. A szöveget lásd VMND 1. 194–195. sz.

Juhászegény a pusztába (Hajnalnóta, 193–198.)

193.

Parlando ♩ = cca 80

1. hej De a ju-hász a pusz-tá-ba, Így gon-dol - ko-zik ma-gá-ba.

Így gon-dol - ko-zik ma-gá-ba: Ho - va mēn-jēn éj - sza - ká - ra?

2. 3. vsz. 4. 5. 6. vsz. 2. 3. vsz. 4. 5. 6. vsz. ossia ossia

<p>2. Hova mēnjēn éjszakára,
jA szép asszony ablakára.
Kopogtatott tolvaj módra:
– Itthun van talánn a gazda?</p> <p>3. – Nincsen itthun, nem gyütt haza.
Háljon kend itt az éccaka!
Vesse kend lē ja subáját,
Maj lēhúzom a csizsmáját!</p> <p>4. – Nem vetēm lē a subámat,
Sē nē húzd lē a csizsmámat!
– Ugyan, bizon, talán fél kend?
– Ugyan mi gond? Talán fél kend?
Tánn attú, hogy elalszik kend?</p> <p>5. Attul ugyan nē féljēn kend!
Ébren lészēk én az éjjel!
Fölkeltēm én kendet jókor:
Éjfél után két órakor!</p> | <p>6. Éjfél után két óra már,
Keljēn kend föl, mēnjék kend már!
A kutyák sē nem ugatnak,
Az írügyek mind alszanak!</p> <p>7. Még birkám vót, gazda voltam,
Sok éjszakát átmulattam.
Vót szeretēm, néha száz is,
Mos' jó volna csak ész szál is!</p> <p>8. A sok jó barátim miatt
Még a szám is tátva maradt.
De már mostan becsukhatom,
Nincsen senki jó barátom.</p> <p>9. Mēghalt már az öreg juhász,
Más nem maradt, csak a Bogár.
Bogár kutyám, ki mondja már:
– Eredj a'ra, takarodjál!?</p> |
|--|---|

Mohol.
Mohol, Zélicity Sándor (73).

Király E., 1960.
Burány B., 1979.

A török régi stílus kétmagú (két dallamgondolatból építkező), kvintváltó dallamainak egyik klasszikus példája. Rokon népi párhuzamait csuvasoknál és cseremiszeknél tartja számon a kutatás. Az egész nyelvterületen elterjedt, de az Alföldre legjellemzőbb nagy típus, egyben legnépszerűbb vajdasági „fődallamunk” is. Főleg pásztordalok, többféle ballada és ún. *hajnali énekek* (a középkori trubadúrköltészet kedvenc műfaja) kapcsolódnak hozzá (népszerűségéből adódóan egyéb, periférikus jellegű vagy obszcén szövegek is). A 7–9. vsz. nem tartozik a műfajhoz, de nem is szokatlan, hogy megtoldják a szöveget más tartalmú, de hangulatban nem elütő versszakokkal.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–179., 182., 194., 195. (MNT VIII. 45. típus)

Kazetta II. B 18. (Az 1979-ben készült felvétel. Ezen a dallamon hangzik el a 176. a és 182. b számú változat is.)

Parlando ♩ = cca 76

1. Ju-hász-le-gény a pus - tá - ba Gon-dos-ko-dik ő ma-gá - ba.
Sző-ke le-gény

Gon-dos-ko-dik ő ma-gá - ba: Ho-vá le-ge-n éc - ca - ká-ra?
men-jen

<p>2. Elgondolta ő magába:
 Egy szép asszony ablakára.
 <i>Biró lánya jablakába.</i>
 Odaköszön patró módra:
 <i>Kopogtatott hajdú módra:</i>
 – Itthon van-ē még a gazda?
 – <i>Vajonn itthonn-e a gazda?</i></p> <p>3. – Ne kérdezd, hogy hol a gazda,
 Kerűj, babám, az ajtóra!
 Kinyílik az könnyű szóra,
 Könnyű szóra, egy pár csókra!</p> <p>3. a – Nincs itthon a házigazda,
 Kerűj, rózsám, a kapura!
 Kilenc lakat nagyon rajta,
 Mind kinyílik egy pár csókra!</p> | <p>4. Ne félj, rózsám, csak gyere be,
 Vetve az ágy, csak feküdj be!
 <i>de Ne félj, rózsám, csak gyere be,</i>
 Vetve az ágy, csak feküdj be!</p> <p>5. Vesse kend le a subáját,
 Maj lehúzom a csizmáját!
 – Nem vetem le a subámat,
 Nem húzod le a csizmámat!</p> <p>6. – Talán bizony attól fél kend,
 Hogy maj mélyen elalszik kend?
 Fölköltöm én kendet jókor:
 Éjfél után egy órakkor!</p> <p>7. Éjfél után egy óra van!
 Kelj föl, juhász, most menj haza!
 Még a kutyák se ugatnak,
 Az irigyek mind alszanak.</p> |
|---|---|

Csóka, Banka Mihály (53) és Banka János (45).
Zenta, Huszák Nándor (75).

Burány B., 1965.
 Bodor G., 1970.

A 193. számú dallam változata, lásd az ott mondottakat. (A csókai változatban elhangzik még két versszak, ezeket lásd 176. sz. 14. és 15. vsz.). Hallhatók mint a II. B 10. hangzó melléklet utolsó versszakai.

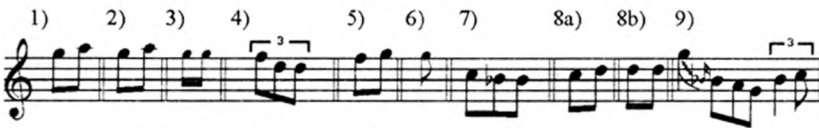
Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–179., 182., 193., 195. (MNT VIII. 45. típus)

195.

Parlando ♩ = cca 80

1. *h* Nem szánt-vet az é-gi ma-dár, Még - is el - tart - ja a ha-tár.

hej, de Én sem szán-tok, se nem ve-ték, Még - is mēg-é-lék köz-te-ték!

ossia ossia 195a:1. vsz. ossia ossia ossia 195a:1. vsz. ossia ossia ossia

2. Alkonyodik, még sincs este,
Hozzám üzent egy menyecske.
Hozzám üzent egy menyecske:
Ménjek el hozzá estére.

3. Ménjek el hozzá estére,
Kiszen vár a borpecsénye!
Kiszen vár a borpecsénye,
Kiszen van a szerelémre.

4. A juhász ezt meggondolta,
El is indul patró módra.
Bëkopogtat patró módra:
– Szívem, itthon-ë a gazda?

5. – Nincsen itthon, csak gyík ken bë!
Vetve jaz ágy, csak heverj lë!
h Kerüjön kend az ajtóra,
Ki jis nyíll az könnyü szóra.

6. Ki jis nyíll az könnyü szóra,
Könný szóra, egy pár csókra.
Vesse kend lë a subáját,
Hagy húzom lë a csizmáját!

7. – Nem vetëm lë a subámat,
Nem húzod lë a csizmámat!
– Talán bizon attul fél kend,
Hogy maj nagyon elalszik kend?

8. Fölkötöm én kendët jókor:
Éjfél után egy órakor!
Fölkötöm én kendët jókor:
Éjfél után egy órakor!

9. Éjfél után egy óra má,
Keljën kend föl, mënjën ke má!
Még a kutyák sem ugatnak,
Az irigyék mind alszanak!

Oromhegyes, Balázs István (74) juhász,
és Balázs Istvánné Dávid Etelka (71).

Folklórszeminárium, 1976.

A 193. számú dallam változata, lásd az ott mondottakat.

Variáns: 3., 25., 26., 73., 77., 133., 168., 170–172., 174–179., 182., 193., 194. (MNT VIII. 45. típus)

1. Alkonyodik, még sincs este,
Idejüzent (ëgy) szép mënycske.
Idejüzent (ëgy) szép mënycske,
hogy Mënjek el hozzá estére.
2. Mënjek el hozzá estére,
Kiszen vár a borpecsennye,
Mén az ura a vásárra,
Ëngëm vár a vetett ágyba.
3. Juhászlegén meggondolta,
El is indult patró módra.
Bëkopogtat patró módra:
– Itthonn-ë a házigazda?
4. – Nincs itthonn a házigazda,
Gyűjjék kend bë a szobámba!
Tëgye kend lë a subáját,
Majd lëhúzom a csizmáját!
5. – Nem tészëm lë a csizmámat,
Nem sározom bë az ágyad,
mer Innet nekëm el köll mënni,
Tëgëd, rózsám, itt köll hagyni!
6. Mëgszaladt az ürüfalka,
Talán bizon lopó fogja?
Mintha csak azt lopó fogja.
Kinézëk a kisablakon:
jaj, Gyün az uram a vásárról!
7. – Jaj, Istenëm, most mit tëgyek?
Möre lëgyek? Hova mënjek?
h Në hagyják ken, në mënjék ken,
h Vagy ëngëm is elvigyék ken!
8. – Nem vihetlek, kisangyalom,
Mer a falkám szétmënt nagyon!
hejde Minek az a bodor kutya,
Ha *ja* lopót nem ugatta!?
9. – Juhászlegén, mit gondótá,
hogy a Tanyámra bëlopódkodtá?
– 'z Ordas farkas bëkergetëtt,
h Jaj, Istenëm, me're lëgyek?
Hej, Istenëm, hová lëgyek?
10. – Në mënjék ken, në hagyják ken,
h Vagy ëngëm is elvigyék ken!
Mer az uram itt üt agyon,
hogy a Slingelt ágyam sáros nagyon!

Oromhegyes, Oromhegyes/Völgyes,
Bicskei Mihályné Balázs Ida (63, 66).

Bodor A., 1989, Varga A., 1992.

Egyéni, de hiteles hangvételű, még kiforratlan változat. A *hajnali ének* átalakult a kikapós menyecske történetévé. A népköltészet alakulására jó példa. (Lásd a 197. a számú dalnál is.)

1. Ju-hász-le-gény a pusz - tá - ba, El-gon - dó - ta ő ma - gá - ba,

El-gon - dó - ta ő ma - gá - ba, Ho-vá le-gyen éj - sza - ká - ra.

<p>1. a Betyár legény a pusztába,
Gondoskodik ő magába.
Gondoskodik ő magába,
Hová legyen éjszakára?</p>	<p>3. Kinyílik az könnyű szóra,
Könnyű szóra, egy pár csókra.
Kinyílik az könnyű szóra,
Könnyű szóra, egy pár csókra.</p>
<p>2. Egy szép asszony ablakába
Pirosra gyúlott a lámpa.
Békopogtat patró módra:
– Itthon van-é már a gazda?</p>	<p>4. Vesse kend le ja subáját!
Hagy húzom le ja csizmáját!
– Nem vetem le ja subámat,
Nem húzod lè ja csizmámat!</p>
<p>2. a Egy szép asszony ablakára
Bekopogtat éjfél tájba:
– Itthon van-é már a gazda?
– Kerűjön kend az ajtóra!</p>	<p>5. – Éjfél után egy az óra,
Kelj fel, juhász, eredj haza!
Még a kutyák sem ugatnak,
Irigyeim mind alszanak!</p>
<p>6. Irigyeim sokan vannak,
Mint a kutyák, úgy ugatnak.
Adok nekik víg napokat,
Hagy ugassák ki magukat!</p>	

Csóka, Törtei Istvánné Barlog Anna (60).

Burány B., 1962.

Hódegyháza/Ada, Szenes József (50), Szenes Józsefné Krasznai Etel (45),

Tasi Istvánné Vastag Júlia (50).

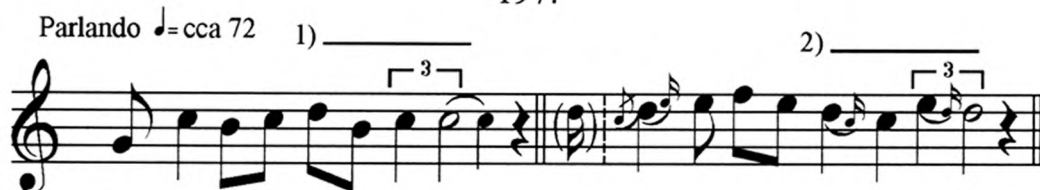
Bodor A.–Bodor G., 1975.

Dallama talán a *Káka tövén költ a ruca* kezdetű népies műdalból (Kerényi 43) formálódhatott AA⁵BA formaképletű új stílusú dallammá.

Szövegvariáns: 166–167.

197.

Parlando ♩ = cca 72

1. Bë - tyár gye-rëk az er-dő - be,

Búj - do - sik a sű - rű - ség-be.

E'-gon-dó-ta jő ma-gá - ba,

Ho-vá lë-gyën éj - sza-ká - ra.

ossia ossia ossia ossia

2. Mëgy babája ablakára,
Bëkopogtat duhaj módra.
Bëkopogtat duhaj módra:
– Itthon-ë az öreg gazda?

3. – Nincs itthon az öreg gazda,
Kerűj, babám, az ajtóra!
Az ágyam is mëg van vetve,
Hogyha tetszik, fekűdj bele!

4. – Nem fekszëk én az ágyadba,
Nem kötesz föl éjféltájba!
– Főkötelek, babám, jókó:
Éjféltájban égy órákó!

5. – Éjféltájban égy az óra!
Ke'j föl, babám, új a lóra!
Mëg a kutyák sëm ugatnak,
Irigyejíd mind alszanak.

6. Nyerëgkantár de sallangos!
Kis pej lovam térgyig sáros.
Hortobágnak keskény vize,
Kis pej lovam, në fëjtölle!

7. Akármilyen ködös idő,
Akárhogy esik az esső,
Én a rózsám fölkeresëm,
Mer én igazán szertëm!

Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (61, 62).
Kevi, Gere Vilmosné Kozma Mária (62).

Bodor A., 1994, 1995.
Bodor A., 1995.

A *Repűlj, páva* mozgalom a 70-es évek elején hozta felszínre, és tette ismét divatossá ezt a változatot az akkori fiatalok körében.

Dallama a 183. számú dallam változata, lásd az ott mondottakat.

Variáns: 78., 183., 185., 198., távolabbról 74., 184. (Vargyas I. 16, 226–227. old., SZDV I/I, Járdányi I. 191, általános)

197. a

1. A mezeji bús pacsirta,
Szárnya jaz eget hasíjja.
Hasíjja a magos eget,
Az én rózsám, jaj, de szenved!
2. Látod, milyen ködös üdő?
Látod, hogy esik az esső?
Esik esső karikába,
Rózsa Sándor kalapjára.
3. Betyár legény az erdőbe,
Bújdosik a zord üdőbe.
Gondolkozik ő magába,
Hová légyen éccakára?
4. Kis pej lovam de megázott!
Égy Kis ablaknál majd megállok.
– hej, Gyere ki, te szőke kislány,
Takard be ja lovam hátát!
5. – Betyár legény, ne bújdoss mán,
Inkább gyere be énhozzám!
h Megöllelek, betakarlak,
Öökké magamná foglak!
6. – Nem méheték, kisangyalom,
Kilenc pandúr keres nagyon!
ha Még tunnák, hogy nálad jártam,
Mindkettőnkre halál várna!

Oromhegyes/Völgyes, Bicskei Mihályné Balázs Ida (66).

Varga A., 1992.

Egyéni, de hiteles hangvételű, még kiforrotlan változat. A népköltészet alakulására jó példa. (Lásd a 195. a számú dalnál is.)

Parlando ♩ = cca 76

1. Ju-hász-le-gény a pusz-tá-ba El-gon-dók-szik ő ma-gá-ba:

Sö - té - te-dik az ég al - ja, Ho-vá le-gyen éj - sza - ká-ra?

<p>2. Megy babája ablakára:
– Itthon-e az öreg gazda?
– Nincs itthon az öreg gazda,
Kerűj, babám, az ajtóra!</p> <p>2. a Megy babája ablakára:
Bekopogtat duhaj módra.
Bekopogtat duhaj módra:
– Itthon-e az öreg gazda?</p> <p>3. – Nincs itthon az öreg gazda,
Kerűj, babám, az ajtóra!
Az ágyam is meg van vetve,
Hogy ha akarsz, feküdj bele!</p> | <p>4. – Nem kerülök az ajtódra,
– <i>Nem fekszem én az ágyadra,</i>
Nem keltesz fel éjfél tájra!
<i>Mer nem keltesz éjfél tájra!</i>
– Felkeltelek, babám, jókor,
Éjfél után egy órákkor!</p> <p>5. Éjfél után egy az óra,
Kelj fel, babám, * indulóra!
Írígyeim mind alszanak,
Még a kutyák se jugatnak.</p> |
|---|---|

6. Nyeregkantár de sallangos!
Pej paripám térdig sáros.
Hortobágnak keskeny vize,
Kis pej lovam, ne félj tőle!

Mohol, Vlasyty Károlyné Zélicity Klára (47, 62).

Burány B., 1975, Bodor A.–Burány B.–Németh I., 1990.

Dallama a 183. számú dallam változata, lásd az ott mondottakat. A 70-es évek elején hozta felszínre a *Röpülj, páva* mozgalom, így ismét divattá vált akkori fiataljaink körében.

Variáns: 78., 183., 185., 197., távolabbról 74., 184. (Vargyas I. 16, 226–227. old., SZDV I/I, Járdányi I. 191, általános)

Kazetta II. B 19. (Az 1975-ben készült felvétel)

* juhász

Összeveszett vélem a csósz (199–200.)

199.

Giusto ♩ = 112

1. – Ösz-sze-ve-szett ve-lem a csósz, An-nak, any-juk, töb-bet ne főzz!

Meg ne kí-náld jó bo-rom-ból, Se a lo-vát ab-ra-kom-ból!

2. – Főzök én a csósznek, apjuk,
Mert mink a csósz ritkán látjuk!
Ha kend kimén a tanyára,
Csósz jön hozzám éjszakára.

Királyhalom, Kovács Sándor (50).

Kiss L., 1944.

Formára visszatérő szerkezetű, de lényegileg nem új stílusú, kis szótagszámú, kis terjedelmű, *mazurka ritmusú* dallam. Dúr és moll hangnemben is előfordul. Valószínűleg a 15–16. században gyökerezik, kimutathatók egyházi és világi dallamrokonai. A balladákon kívül egyházi népénekek, laikus népi ajtatosságok énekei és lírai dalok hordozói. Lásd a 75. számú dallamnál mondottakat is. Szövege tulajdonképpen nem pásztordal. Lásd a fejezet előszavában mondottakat.

Variáns: 75., 76., 86–90., 187., 200. (SZDV 8, K–V 29. old., Vargyas, 1981: 0323, 0324, Járdányi II. 48, általános)

200.

Giusto ♩ = 76

1. – Ösz-sze-ve - szött vé-lem a csósz, An-nak, any-juk, töb-bé ne főzz!

Mög ne kí - nád jó bo - rom-ból, A lo - vát mög ab - ra-kom-ból!

2. – Főzők annak biz én, apjuk,
Mert mi a csósz ritkán látjuk!
Ha kend kimén a tanyára,
Csósz jön hozzánk éjszakára.

Csóka, Banka János (45).

Burány B., 1965.

A 199. számú dallam dúr változata. Lásd az ott mondottakat.

Variáns: 75., 76., 86–90., 187., 199. (SZDV 8, K–V 29. old., Vargyas, 1981: 0323, 0324, Járdányi II. 48, általános)

Nem bánom, hogy juhásznak születtem (201–205.)

201.

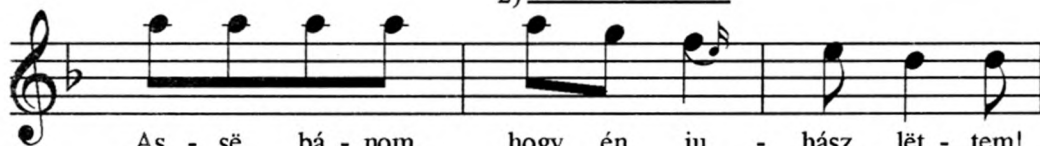
Giusto ♩ = 92

1) ———

1. Nem bá - nom én, hogy sze - gény - nek szü - let - tem!

2) ———

As - sē bá - nom, hogy én ju - hász lét - tem!

3) ———

Hét boj - tár - nak va - gyok fe - je - del - me,

4) ———

Úgy hí - nak, hogy: szám - a - dó ke - gyel - me.

2. 5. vsz. 3. 4. vsz. 3–5. vsz. 2–1b: 1vsz.

2. Ha megfőzöm bográcsos ebédem,
Mellülök mind a hét cseléddel.
Úgy jóllakok zsíros tarhonyáva',
Mint a báró tekenyős békáva'!

3. A juhászok így élnék, úgy élnek,
Ha nem lopnak, cserének, cserének.
Eladják a juhokat, kosokat,
Isszák a jó citromos borokat.

4. Hej, kis nadrág, kis nadrág, kis nadrág,
Részegés lett a gazdád, a gazdád!
Ha részeg is, hadd legyen, hadd legyen!
Arra gondja senkinek ne legyen!

5. Zsíros seggű* juhászné, juhászné,
Kisüt-ē má a málé, a málé?
Ha nem süt ki a málé, a málé,
Nem is vagy tē igazi juhászné!

* farú

Völgyes, Pósa Vilmosné Kovács Magdolna (61, 62, 64). Bodor A., 1994, 1995, Bodor A.–Németh I., 1997.

Népszerű táncdallam az ugor ereszkedő (sirató stílus) rétegből. Az 1–2. vsz. Mátyás József verse, a *Csikós* című népszínműből vált közkedvelté, a nép is átvette. Kétféle sorzáró ritmussal él: egy szinkópással (ugrós táncra) és egy kényelmesebb éles ritmussal (lassú csárdásra). Harmadik sora ritmusban rendszerint negyed értékekben indít, de van izoritmikus változata is (202. sz.). Más szöveggel lásd VMND 1: 174. sz.

Variáns: 202. (K–V 298, Járdányi I. 106, dél-dunántúli, alföldi)

Kazetta II. B 21. (Felvétel 1995-ből és 1997-ből, 3–5. vsz. Az énekes ritmus- és tempóérzéke kiváló.)

201. a

1. Nem bánom, hogy parasztnak születtem,
Asse bánom, hogy számadó lettem!
Azt sem bánom, juhász lött belőlem!
Hat bojtárnak vagyok fejedelme,
Úgy tüsztölnek: számadó kögyelme!
2. Ha megfőzöm bográcsos ebédöm,
Körülüli vélem a cselédöm.
Melléülünk kilencen, vagy tízen.
Úgy jóllakok * zsíros tarhonyával,
Mint a báró tekenyős békával!
3. Ha látom a fürgeteg elejét,
Begyűröm a süvegöm tetejét.
Csak úgy nézöm az üdőt alóla,
Még a jég is visszapattog róla!

Horgos, Leitner István (76).

Horgos, Seregi Bálint (72).

Kiss L., 1942.

Kiss L., 1969.

Mátyás József a *Csikós* című népszínműből közkedvelté vált versének népi változata.

* jóllakunk

201. b

1. Nem bánom, hogy juhásznak születtem,
Nem bánom, hogy számadó lehettem!
Hét bojtárnak vagyok fejedelme,
Úgy tisztelnek, hogy: számadó kegyelme!

2. Ha megfőzöm bográcsos ebédem,
Mégfőzöm a bográcsos ebédem,
Úgy viszem a számadó jelébe.
Összehíjom az összes legényem.

Úgy jóllakom krumplis tarhonyával,
Úgy jól tartom zsíros tarhonyával,
Mint a báró tekenyős békával!

3. Ha beütöm süvegem tetejét,
Onnan nézem az idő elejét.
Úgy elnézem a vihart alóla,
Hogy még a jég is lepattan róla!

Horgos, Krekuska György (46).
Kispiac, Böröc Szilveszter (72).

Kiss L., 1969.
Bodor A.–Tripolsky G., 1995.

Mátyás József a *Csikós* című népszínműből közkedvelté vált versének népi változata.

202.

Giusto ♩ = 92

1. Nem bá - nom, hogy ju - hász - nak szü - let - tem,

A bá - ró - nak szám - a - dó - ja let - tem.

Meg - fő - zöm a bog - rá - csos e - bé - dem,

Kö - rül - ü - li azt a hat cse - lé - dem.

ossia ossia ossia

ossia ossia ossia

202b: 2. vsz ossia

2. Ha látom a fürgeteg elejét,
 Bevágom a süvegem tetejét.
 Úgy jóllakok zsíros tarhonyával,
 Mint a báró tekenyős békával.

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (66).

Tripolsky G., 1970.

Az előző dallam (201. sz.) izoritmikus, lassú csárdás változata. Sorvégeinek ritmusa jellemző a lassú csárdásra. Szövege kopottas. Mátyás József a *Csikós* című népszínműből közkedvelté vált versének népi változata.

Variáns: 201. (K-V 298, Járdányi I. 106, dél-dunántúli, alföldi)

202. a

1. Nem bánom, hogy juhásznak* születtem,
Csak azért, hogy számadó lehettem!
Nem bánom, hogy számadó lehettem!
Hat** bojtárnak vagyok fejedelme,
Úgy hínak, hogy számadó kegyelme!
Úgy tisztelnek: számadó kegyelme!
2. Ha megfőzöm bográcsos ebédem,
Körülüli vélem a cselédem.
Úgy jóllakunk*** zsíros tarhonyával,
Mint a báró tekenyős békával!
3. Ha látom a fürgeteg elejét,
Begyűröm a süvegem tetejét.
Csak úgy nézem az időt alóla,
El-elnézem az időt alóla,
Még a jég is visszapattog**** róla!
3. a Ha bevágom a süvegem tetejét,
Úgy nézem a fürgeteg elejét.
Csak úgy nézem az időt alóla,
Még a jég is leperreg alúra!
4. Ebéd után, ha elér az álom,
Vetett ágyam kezembe találok.
Jobbat alszok bokor árnyékába,
Mint a báró paplanos ágyába!
5. Új a szűröm, Jászberénybe vettem,
Érte harminc forintot fizettem.
Ha én azt a vállamra terítem,
Még az angyal is kitér előttem!

Zenta, Bodor István (40).

Csóka/Újvidék, Csordás Sándor (65).

Burány B., 1950.

Kónya S., 1974.

Mátyás József a *Csikós* című népszínműből közkedveltté vált versének népi változata.

* parasztnak
** hét
*** jóllakok
**** visszapattan

1. Nem bánom, hogy szögénynek* születtem,
 Hogy a pusztán juhásznak szegődtem!
A bárónak számadója lettem!
 Hét** bujtárnak vagyok fejedelme,
 Úgy hívnak, hogy:*** számadó kegyelme!
2. Nem lakom kastélyba, palotába,
 Nem alszom selyöm paplanyos ágyba.
 Van a pusztán elég halom, elég domb!
 Ott ülök le, ahol én akarok!
3. Magossan jár fõnn a nap az égõn,
Ha megfõl a bográcsos ebédem,
 Elkészítõm a kedvenc ebédõm.
4. Hogy ha este reám jön az álom,
 Gyõpõn fekvé díványom találom.
 Jobbat alszok bokor árnyékába,
 Mint a báró tekenyõs békával!
5. Ha látom a zivatar elejét,
Begyûrõm a süvegõm tetejét,
 Kifordítom a szûrõm belsejét.
Úgy várom a fõrgeteg elejét.
 Úgy nézõm a zivatart alulla,
Úgy elnézem az idõt alõla,
 Még a jég is visszapattan rúlla!

Ludas/Hajdijárás, Szücs László (70).

Magyarkanizsa, Losonc Istvánné Kõrmõci Borbála (65).

Bodor A.–Varga A., 1992.

Bodor A., 1994.

Mátyás József a *Csikós* címû népszínmûbõl közkedvelté vált versének népi változata. A 2. és 4. vsz. mûköltõi ízû.

* juhásznak

** hat

*** Úgy tisztelnek

203.

Giusto $\text{♩} = 104$

1) hej, de Nem bá - nom, hogy gu - lyás - nak szü - let - tem,

2) Csak - hogy gu - lyás - le - gény - nek 1) 3) më - het - tem!

1) Hét boj - tár - nak va - gyok fe - je - del - me,

3) 4) 1) Úgy hív - nak, hogy szám - a - dó ke - gyel - me!

1) 2) 3) 4)
ossia ossia ossia ossia

1. a Nem bánom, hogy juhásznak születtem,
Csak azt bánom, hogy számadó lettem!
Nem bánom, hogy juhásznak születtem,
Csak azt bánom, hogy számadó lettem!
2. Cifra szűröm Jászberénybe vettem,
Érte harminc forintot fizettem.
Ha én azt a vállamra teritem,
Úgy tisztelnék: számadó, kegyelmem.

3. Ha megfől a gulyásos ebédem,
Megfőzöm a bográcsos ebédem,
Körülülöm én meg a cselédek.
Környes-körül üli a cselédem.
Úgy jóllakok fordított kásáva',
Úgy jóllakok zsíros tarhonyával,
Mint a báró tekenyős békáva'!

4. A szegedi halastó, halastó,
Belejestem kocsisztú, lovastú.
Jaj, Istenem, ki vesz ki, ki vesz ki?
Sajnál-e még engemet valaki?

Mohol, Magó István (57).

Kispiac, Varbai Lajosné Kovács Matild (68).

Sárosi B., 1971.

Bodor A., 1972.

Főleg a Dél-Alföldre jellemző ez az ereszkedő, pentaton régi stílusú dallamunk, változatainak többsége Vajdaságból került elő. Háromféle ritmikai arculat is jellemzi: szinkópás sorvéggel ugrós tánc, az új stílus éles ritmusú záróformulájával lassú csárdás, és egy „hallgató”, még lassúbb parlando-rubato tempo. (Lásd VMND 1: 101, 187, 188.) Változatunk lassú csárdás. Az utolsó versszak szerelmi líra, a többi Mátyás József a *Csikós* című népszínműből közkedvelté vált versének népi változata.

Variáns: 204. (MNT X. 123. típus)

204.

Parlando, rubato ♩ = cca 88

1. A ju - há - szok így él - nek, úgy él - nek,

Ha nem lop - nak, cse - rél - nek, cse - rél - nek.

El - ad - ják a ko - so - kat, ju - ho - kat,

Isz-szák a jó cit - ro - mos bo - ro - kat.

ossia

ossia

ossia

ossia

2. – Ejnye, kutya, ne tődő, ne tődő!
 Slingölt párna, lepedő, lepedő.
 – Addig, juhász, énmellém nem feksző,
 Még az enyém egészen nem lesző!

3. – Ejnye, nadrág, kis nadrág, kis nadrág,
 Részegés lett a gazdád, a gazdád!
 – Ha részegés, hagy légyen, hagy légyen!
 Arra gondja sēnkinek nē légyen!

4. A zēntaji halastó, halastó,
 Belejestem kocsistul, lovastól.
 Várom, babám, ki vész ki, ki vész ki?
 Lesz-ē olyan jószívű valaki?

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (61, 64, 66).

Burány B.–Tripolsky G., 1965,
Paksa K., 1968, Kiss L.–Tripolsky G., 1970.

Az előző dallam (203. sz., lásd annak a jegyzetét) parlando-rubato változata.

Variáns: 203. (MNT X. 123. típus)

Kazetta II. B 20. (Az 1968-ban készült felvétel, hiteles hangvételű, ízes előadás.)

205.

Giusto ♩ = 104

Oromhegyes, Bakota György (70).

Tripolsky G., 1971.

Juhásztánc jellemző kolomejka (kanásztánc) ritmussal, szövege rögtönzött. Az indító kolomejka sorpárt ütempáros motivika követi. Lásd a fejezet előszavában mondottakat is. Énekese félbeszakította az előadást. A dallam befejezhető a kezdő sorpárral.